: प्रधाशह •

ેધ બુવન જૈન માહિતા સદન નટવરલાત સુતીલાલ માહ (ગુજરાત) જિ. વ્યાહમ

છ=્યતાના સ્ટાંપ ખીડનારને પ્રકાશક સ્થળેથી પ્રશ્વક ભેટ મળશે.

वी. स. २४६५] अधि सं. ७ [वि. सं. २०२५

: સુદ્રક : બહાદુરસિંહજ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ અમરચંદ બેચરદાસ મહેતા પાલી તા છા (સૌરાષ્ટ્ર)

આ પુસ્તમન મંપાદનમાં પૂર પંત્યાસ—પ્રવસ્થી ભદ્ર'કરિવિજયછ અભિવરે કાળજીપુર્વક કરી આપ્યું છે. તેમ જ પુક્ મંગાપન પુસ્તક પ્રકાશન મંભંધી કાર્યો પ્રત્યશ્રીના અ'તેવાસી પુરુ સુનિવર્ય પુત્યવિજય છે મહારાવે કરી આપ્યાં છે. અને પ્રેસ કાપી પુરુ સુનિરાજ વીરસેનવિજય છે મહારાજે કરી આપી છે. આ સમયે ઉક્ત મહાલાઓને યાદ કરીને સપ્રેમ વંદના કરીએ છીએ.

તેમ જ પુસ્તક પ્રકાશનમાં જે સ'દાએ આર્થિક મદદ કરી સૂત્રભક્તિના લાભ ઉઠાવ્યા છે. એવી જ રીત, સતેવ સ્વપ્રપક્તિ કરતા રહે એવી શુભાશા સેવીયે છીએ.

પ્રાંતે વાચકવર્ગને એટલું જ નિવેદન કરવાન કે, અ પુસ્તકના પહેલા ભાગ અને ખીજા ભાગનું શુદ્ધિ-દર્શન પુસ્તકના અ'તે આપ્યું છે. તેા પ્રથમ શુદ્ધિએા સુધારીને પછીથી જ સૂત્ર પાઠ કરે એવી મંગલેચ્છા સેવી વિરમું છું.

: પ્રકાશક :

		·

उपमा अपायेव छ ते हे 'न्याय' से अन्तन्ं निरुषण् छे अने ज्ञान निरुपण् अवतस्वातर्गत छ. माहे तस्वयी ते कित छे तेम अथना नामना ध्वनि प्रशित यता नश्री मस्य नव तस्वामां प्रधानतस्व अव छे. अवनं प्रधान तथण ज्ञान १ अने ज्ञान स्वरूप न्याय ज्ञानना छोड मदस्वने। विशाश छे तेम स्थान हरवामा आव्यु छे. माहे अ अध्यनं नाम 'तस्व न्याय विशाहर' दीवा छता तस्व अने न्याय छेवा छे विशाश न हरता अध्यक्ष ज्ञान, हर्शन अने आस्य अथा छे विशाश हथों छे. तेमां प्रथम छे विशाशा १००१० हिरशुमां विशाशन हरवामां आव्या छे. न्यारे आहीना विशाशन हरवामां आव्या छे. न्यारे आहीना विशाशन विशाशना विशाशन छे.

प्रथम विलागमां सूत्री.

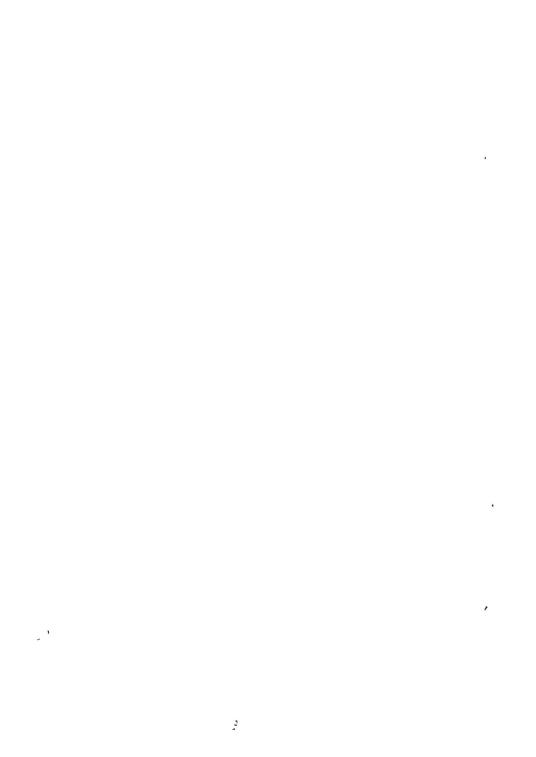
द्वितीय विकाशमां स्त्री.

તૃતીય વિભાગમાં સૂત્રા.

પ્રથમના દર્શન વિભાગમાં નવ તત્ત્વોની ચર્ચા છે અને પ્રસંગને અનુરૂપ જૈનદર્શનની અણમાલ ક્ષેટરૂપ કર્મતત્ત્વનું વિશદ વર્શન છે.

પ્રત્યેક લેઠ પ્રલેદના લક્ષણે ખૂબ અક્ર્ભુત રીતે ખનાવ્યા છે. કર્મ ચર્ચા વિષયક તેટલાે નાનાે વિષય પણ પૃથક્ ^{ગ્રા}ય ખનવાના સંપૂર્ણ યાગ્યતા ધરાવે છે.

તેવી જ રીતે જ્ઞાનિભાગમા ચાર પ્રમાણની વિસ્તૃત ચર્ચા પણ ગ્રંથતુ અનેરું આક્ષ્મણ છે સૂત્રોમા વપરાયેલી ભાષ, અત્યત સરળ છે. પ્રયોગો પણ અત્યત આક્ષ્યંક છે.

ગંય નિર્માણના પ્રારંભ અને પૂર્ણાઇત

વર્ષ ભાદ વિદ્યાનાને અંતાપવા 'ન્યાય પ્રકાશ' કામ^{ની} ટીકા સ્થવામાં આવી.

જ્યારે કાઇ પણ પુસ્તકાની મહત વિના અત્રે પ્રથ નિર્માણ કરવામા આવ્યું ત્યારે થાડાક આકરિક્ષક શબ્દ અત્રથથી કાઇને અનુકરણ કર્યું છે, તેમાંથી ખનાવ્યું છે આવી અસંબદ્ધ વાતા સત્યથી વેગળી ખની જાય છે.

જે કાઇ વિશિષ્ટતા હોય તે સંકલન રન્નુઆત અને વિવરણમાં જ હોય છે.

હેમચંદ્રાચાર્ય મહારાજાએ ઉમારવાતિ મહારાજને 'ઉપો-મારવાતિ સંગૃહીતારા' કહ્યા છે. તેના કાઇ એવા અર્થ કરે કે ઉમારવાતિ મહારાજની કાઇ વિશિષ્ટતા નથી કારણ કે તેઓએ તા માત્ર આગમના અર્થની જ સકલના કરી છે. તા આવી વાત કરનારની મૂર્ખાતા એક નાનુ બાળક પણ સરળતાથી સમજી શકે તેમ છે. અહીં કહેવાના આશય એટલા જ છે કે ચંચકારે પ્રામાબ્રિક આગ્નાયને છાડયા વગર જ એક વિશિષ્ટ શૈલીથી પદાર્થોનુ સંકલન કર્યું' છે તે જ દ્રષ્ટવ્ય છે.

3 રમૃતિ અને સ્વાધ્યાય ગમના વરે જીવના આગમની ગરજ મારવા તેવો શક્તિમાન હતા.

૪ સ્વભાવગત સરળતા પ્રત્યેક દૃષ્ત્રમાં વિશ્વાર પામી હવી જેનું દર્શન ગંધરગનામાં પણ માત છે.

પ સહજ કાવ્યરાદિત પણ તેઓના પ્ર'યમા દેખાયા વિના ન રહી શકે.

આટલા વ્યક્તિત્વના ખાલ કરીને તેમનાં ગયાનું અવ લાકન કરનાર ચાક્કસ કાઈ નવીન ચીજ પ્રાપ્ત કરશે.

1

વાંચન મનન અને ચિંતન

" તત્ત્વ ન્યાય વિભાકર" માત્ર મૃદ્ધ વિગસ' ૧૯૯૫માં પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યા હતા અને સટીક પ્ર'ય વિગસ' ૧૯૯૯ માં પ્રકાશિત થયા હતા.

મૂલ અને સટીક ગ્રંથ પ્રકાશિત થતાં જૈન જૈનેતર સમાજ ત્તરફથી પણ કેટલાક વિચાર પ્રવાહા પ્રગટિત થયા. જે પ્રસ્તુત: મ્રંથની મહત્તાના જ સંસ્ત્ર્ચક બન્યા છે.

થેંથના પ્રથમ સૂત્રે જ કેટલાઠને વિહ્વળ બનાવી નાખ્યા હતા. તેમાં એક જૈનેતર વિદ્વાન, આચાર્ય દર્શનસૂરિ મહારાજ તેમ જ કહેવાતા ઐતિહાસિક વિદ્વાન્ ૫'૦ કલ્યાણ-વિજયજીના સમાવેશ થાય છે.

જૈનેતર વિદ્વાન્ અને ૫'૦ કલ્યાણવિજયજીએ પ્રથમ સૂત્રના પ્રત્યેક શબ્દ માટે વિરાધ કર્યો છે, જે બ'નેમાં શિબ્ટેન્ ચિત જવાબ કલ્યાણ માસિકમાં પ્રગટ થયેલ છે.

नित शामुकाने कैनेवर विद्यांना के देर पण जेंक्य विद्यान की. कीरा, भीषाणी पण कलावे हैं है है जनसभा श्री शाणिक ठाण विना तेम के अध्यान हरहमस्थी (प्रस्तेत अध्यान) सत्यने रेज हरे हैं. " अने अध्यान हप्योगिताने जेता तो के तेने (प्रधान उपयोगिताने) सर्वज्ञानसंभ्येत तरीहै धीरहावे हें. ध्रष्टा विद्यांना त्र पण तैया वर्षन हर्ता तृष्टा यता नथी.

તત્ત્વાર્થનું અધ્યયન કરાવતાં આ ગંધને પરિશિષ્ટ ^{તરીકે} આયોજિત કરી અભ્યાસક્રમમાં પણ નિશુક્ત કરવા જેવા છે.

પ્રસ્તુત ભાષાંતર અને ભાષાંતરકાર

આ મૂળ ગ્રંથની પ્રસ્તાવના નથી તેથી ગ્રંથ વિષે વધુ વિસ્તારથી વધુંન કરેલ નથી. પણ કેટલીક આવશ્યક દિ^{ગા–} સૂચન જ કરવામાં આવ્યુ છે

ઉपरेक्षित तत्त्व न्याय विलाङर अंथन लापांतर आ अंधमा डरवामां आवेल छे. लापांतरङतां से लिलत विस्तरा जेवा अथन लापांतर डरीने विद्वान् जगत्ने पातानी विद्वनाना परियय सारी रीते डरावेला ज छे. तेथी ते लालतमां वधु ४श्री डिडेवानी जइर रहेती नथी.

પ્રસ્તુત મૂળ ગયની સાથે તેમના ળીજા કાઇ પણ કરતાં નિકટતમ સંખંધ છે.

મૂળ ગ્રંથના અંતે તેમણે સંસ્કૃતમાં પદ્મ પ્રમાણ ળનાવેલી પ્રશસ્તિ ઘણું સન્માન પામેલ છે. તેમ જ ગ્રંથરૂપ પ્રાસાદ ઉપર શિખર સમી શાભી રહેલી છે.

			-
			4
	•		

तेम क तेला आ अध १५० श्वन व दीते पण शुकरतीमः क्षणे ते गणं क उपयोशी है.

કારણ કે તેંગા આ ગાંધના નાદીને ઉપર જસાવ્યા ગુજપ સારી રીતે પામેલ છે. વળી ભાષાંતરિત ગંગાના કેટલાંક પરિશિષ્ટો ઉમેરે કે જેંગી અભ્યાસીએની કેટનીંક કડીનમ દર થઈ જાય તે પણ ઇસ્છવા માગ્ય છે.

ભાષાંતરિત ગ્રાંથની શરૂઆતમાં પ્રસ્તુન ગ્રાંથના અલ્યામ દ્વારા તેમના મગજમાં દેવી છાય ઉપસ્થિત થઇ છે તે પ^{ગુ} ગુજરાતી ભાષામાં આલેખન કરશે તેા ભાષાંતરિત ^{બ્રાંથ} તેમજ મૂળગ્રંથનું ગીરવ વધુ પ્રચાર પામશે.

અ'તમાં તેમની શુતાપાસના ગુરુભક્તિ અને ગાસનમેવાની ધગશ નિર'તર વધતી રહે તેવીજ શાસન દેવાને અભ્યર્થના કર્ફ છું. શાસનસેવાનું ખળ તેમને પ્રાપ્ત થાય તેવી અ'તરની આશિષ વરસાવી અહીં જ વિરમું છું.

> લિ -આચાર્ય વિક્રમસૂરિ

(તાંધ:—પ્રથમ ભાગના 'આમુખ'માથી સુધારા સાથે અત્રે પ્રસ્તાવના ઉપયોગી હોવાયી આપવામાં આવી છે. પ્ર૦)

-1 16

च्यां य- भेषती विली वशरता शर्मना कर्त, अवेजातरपुरी स्ता अवना रवलावण्य ते जान, देवलात नरीहे के विल्या भाग है. तथा य- अवेषातीहेवला नावरण्यी अवंशा जानमं व्यावरण्यों अवंशा जानमं व्यावरण्यों अवंशा जानमं व्यावरण्यों अवंशा व्यावरण्यों त्यां के ते अंत्रप्रशास ते हेवलानावरण्यी व्यावत्त अवंगे दिल के ते अंत्रप्रशास ते हेवलानावरण्यी व्याव के. तेवा अंत्रप्रशास हेवलानावरण्यी व्यावरण्यां हे अर्था है. अर्था है, स्पष्टप्रशासिकां प्रव हेवल चानावरण्यी अंत्रप्रशासां शास्त्रप्राच के. किर्य वादल वि. इप व्यावरण्यां अत्यावरण्यां स्पष्टप्रशासते अतिलाध्यप्रण्यां व्यावरण्यां स्पष्टप्रशासते अतिलाध्यप्रण्यां व्यावरण्यां स्पष्टप्रशासते के ते अंद्रप्रशासते व्यावरण्यां स्पष्टप्रशासते अतिलाध्यप्रण्यां अने अंद्रप्रशासते व्यावरण्यां स्वावरण्यां स्वाव

एतान्येव मगाणानि ॥२॥

અશ:—મિતિજ્ઞાન, શુતજ્ઞાન, અવધિજ્ઞાન, મનઃપર્યવસાન અને કેવલજ્ઞાન એમ આ પાચજ્ઞાના 'પ્રમાણ ' તરીકે કહે વાય અર્થાત્ હિય (છોડવા ચાગ્ય) ના ત્યાગ અને ઉપાદેય (સ્વીકાર કરવા ચાગ્ય) ના સ્વીકારમાં સમર્થ હોવાથી જ્ઞાની પ્રમાણભૂત ગણાય છે. (૨+૪૦૨)

यथार्थनिर्णयः प्रमाणम् ॥३॥

અશ⁶:—જે રૂપે-પ્રકારે વસ્તુ સ્થિત હોય તે યથાવસ્થિત વસ્તુ કહેવાય છે. યથાવસ્થિતપણાએ જે જ્ઞાનવડે પદાર્થના નિર્ણય થાય છે તે યથાર્થ નિર્ણાયક જ્ઞાન 'પ્રમાણ ' તરીકે લક્ષિત કરાય છે. અર્થાત્ યથાવસ્થિત સ્વપર પદાર્થ નિર્ણય-કારક જ્ઞાનપણું પ્રમાણતું લક્ષણ છે. (3+૪૦૩)

નહીં કૈરવાથી 'વિકવપારમાર્થિકપ્રત્યક્ષ ' કરિવાય છે (રે) મનાપર્યવજ્ઞાનાવરુ કર્મના કાર્યત્પગરમી પેરા ગનણ કરે પર્યવજ્ઞાન, મનાદ્રદ્વાર્પિયમનું સ્વવસાની કેરણ સકલવિયા નહીં કૈરવાથી 'વિકલપારમાર્થિક્ષ્મ-પક્ષ ' કહેવાય છે.

વ્યર્લી એ વસ્તુ સચિત થાય છે કે; આ છે જ્ઞાના-વિકલસ યાપશમિક દોઇ કેવલજ્ઞાનથી બિન્ન છે, દેવલીમાં રહેતા નજ કેમકે, કેવલજ્ઞાન શાયિક છે. અને કેવલીઓ શાયિક માવલા હાય છે. કેવલીઓ સ્વબાવથી નિરંત્તર કેવલજ્ઞાનદર્શન્ય ઉપયોગમાં વર્તતા હાય છે. ખીજા હપયોગના અમંભવ છે. (૧૧+૪૧૧)

इन्द्रियसंपमितरपेक्षो रुपिद्रव्यविषयकस्ताक्षात्कारोऽवधिः स द्विविषो भवजन्या गुणजन्यवेति । भवो जन्म, तस्मार्ड्य-न्यो यथा सुरनारकाणाम् , गुणस्तम्यग्दर्शनादिः, तङ्जन्यो यथा नरतिरव्याम् ॥१२॥

અવધિજ્ઞાનનું લક્ષણ

અશ^c:—જેમાં ઇન્દ્રિયાની અને સંયમની નિયમ^{થી} અપેક્ષા નથી એવા રૂપીદ્રવ્યવિષયના સાક્ષાત્કાર-વિકલપા^ર માર્થિકપ્રત્યક્ષરૂપ સાન 'અવિધ ' કહેવાય છે.

તે અવધિત્રાન છે પ્રકારનું છે (૧) ભવજન્ય (૨) ગુલ જન્ય (૧) ભવજન્ય અવધિત્રાન-ભવ એટલે જન્મથી પેઠા થનાર અવધિત્રાન. જેમકે, દેવનારઠીઓનું અવધિત્રાન. (૨) અવધિત્રાન-સમ્યગ્દર્શનાદિરૂપ ગુણુથી પેદા થનારે અવધિત્રાન. જેમકે, મનુષ્ય તિયું ચાનું અવધિત્રાન.

स्वाभीनी आधे कर्त नथी अने ते स्थानमां स्टिश ते स्थाभीने है।य छे. ते अवधिज्ञान 'अनन्भाभी अवधिज्ञान' ४डे वाय छे.

પુર્વ તું અનુગામી અને અનનુગામી અવધિશાન, મનુષ્ય અને તિય' ચાને હાેમ છે. (૧૪ન૪૧૪)

स्वीत्वचितः क्रमेणाच्यविषयो हीयमानः ॥१५॥

અર્થ:—(૩) પાતાની ઉત્પત્તિથી માંડી ક્રમથી અલ્પ વિષયવાળું શતું (ઘટતું) અવધિસાન 'દીયમાન અવધિસાન' કહેવાય છે. (૧૫+૪૧૫)

स्वोत्पत्तितः क्रमेणाधिकविषयी वर्धमानः ॥१६॥

અશ^c:—(૪) પાતાની ઉત્પત્તિથી આરંભી ક્રમસર અધિક વિષયવાળું થતું (વધતું) અવધિજ્ઞાન 'વર્ષમાન અવધિજ્ઞાન ' કહેવાય છે. (૧૬+૪૧૬)

उत्परयनन्तरं पतनशीकः मतिपाती ॥ १७ ॥

અશ^c:—(૫) ઉત્પત્તિ ખાદ કેટલાક કાલ સુધી રહી, પડવાના સ્વભાવવાળું અવધિજ્ઞાન 'પ્રતિપાતી અવધિજ્ઞાન ' (અનવસ્થિત) કહેવાય છે. (૧૭+૪૧૭)

तद्विपरीतोऽमतिपाती ॥ १८ ॥

અર્થ°:—(૬) પ્રતિપાતિથી વિપરીત અર્થાત્ નહીં પડ-વાના સ્વભાવવાળું અવધિજ્ઞાન 'અપનિયાન ——ઉન્યાન

મતિ મનાપાવ જ્ઞાન ' જેમ કે; વિપુત્તમતિ જોનાના, પારે તિપુત્રના, ગાજના, ધારો, દાદરામાં સંકેટેદ કુલથી દ્ર'કાયેલે ઈત્યાદિ વિશિષ્ટ પ્રકારના ઘટના વિગાર કરે છે. વિપુત્રમતિ, જ્ઞાજીમતિ કરતાં વધારે શુદ્ધ છે. (૧૯નજ૧૬)

आयशानं कदानिस्पन्यकं द्वितीयन्त न कदातीत्यनः योवंपम्पम् ॥ २०॥

અર્થ:— ત્રાજીમતિ રૂપ (આવ) પ્રથમ ઝાન, કદાચિત પડી જાય છે. અર્ધાત્ કેવલજ્ઞાન થાય ત્યાં સુધી ટર્ડા રહે એવા નિયમ નથી. બીજીં વિપુલમતિ જ્ઞાન કદાચિત્ પડતું નથી અર્થાત્ કેવલજ્ઞાનની પ્રાપ્તિ સુધી રહે છે. આમ આ બંનેના લેદ સમજવા. (૨૦૧૪૨૦)

> ઇતિ-પારમાર્થિક પ્રત્યક્ષ નિરૂપણુ નામક પ્રથમ કિરણ,

अनुगानाद्विभगो विद्येषप्रकाशनाद्वी स्वदनसम्म ॥ 🛂 🖟

અર્ધ:—ાનુમાન આદિ કરતાં નિરોધ પ્રકાશન-નિયવઃ વર્ગુ સંસ્થાન વિષયરૂપ ગયેના છાકાર વિ. ના હિલામ હોઈ આ સાંબ્યવદાસ્કિ પ્રત્યકાનું વિશ્વ પ્ર-મ્પ્યુટ્ટ પ્રયો સાનમાં વિશક અવગાસ્પયું પ્રયાવસ શાનાવરળ વીધીન્તસ્ય કર્મ દાયાપ્રશમ વિશેષથી યાય છે. (૩ન૪૨૩)

तद्द्विधर्मन्द्रियं गानमञ् । इन्द्रियजयन्यस्यक्षपिद्रियम्। मनोजन्यमस्यक्षं मानसम् ॥ ४ ॥

અथ:—ते सांव्यवदारिक प्रत्यक्ष, ठो प्रकारन है. (१) क्रीन्द्रिय (२) भानस.

- (१) धन्द्रियकन्य अत्यदा 'कीन्द्रिय ' हदेवाय छे
- (૨) દ્રવ્યરૂપ મનથી પેદા થતું પ્રત્યક્ષ 'માનસ' કહેવાય છે. (૪+૪૨૪)

तत्रेन्द्रियं द्रव्यभावभेदेन द्विविधम् ॥ ५ ॥

અશ^c:—ત્યાં સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષના લક્ષણુમાં સ્થિત ઇન્દ્રિય, દ્રવ્ય અને ભાવના ભેદથી છે પ્રકારની છે.

દ્રવ્ય=પરિણામવિશેષ-પરિણત વર્ણ વિ. ચારવાળું યુક્ ગલરૂપ દ્રવ્ય સમજવું.

ભાવ=આત્મપરિદ્યામવિશેષને ભાવ સમજવા. એટલે અહીં પૃથ્વી, પાણી, અગ્તિ, વાયુ, આકાશરૂપ ઇન્દ્રિયા માનેલ નથી. (૫+૪૨૫)

(भरपडा) पुरप्र असान कांद्रश्नी। आधार है, स्पर्शनैन्द्रिक्ती। अधिसी। विविध - अधार हो,

था निगृत्तिग्रिय, मुझ्यतिश्वेष छे. (७४४२७)

भान्तरेन्द्रियनिष्डस्वमाधिप्रश्णमामध्यभिक्षकितिशेष उपकर्णेन्द्रियम । पृत्रमल्दासिक्ष्यन्ताद्रस्य द्रव्यताच । अस्योन प्रमाते च निर्द्वनीन्द्रियमस्येऽपि नार्वेग्रदः ॥ ८ ॥

ઉપકરાગુ ઇન્દ્રિયનું વાર્ણન

અર્થ—કદ'ળ પુષ્પ વિગેરે આકાર રૂપ શોગાદિ અલ્યાંતર ઇન્દ્રિયમાં રહેલ, પાતપાતાના વિષયરૂપ અર્થ બ્રહ્મના સામર્થ્યરૂપ વિશિષ્ટ શક્તિ, 'ઉપકરશેન્દ્રિય' કહેવાય છે.

સુદ્દગલશક્તિરૂપયણું હોવાથી આ ઉપકરણેન્દ્રિયનું દ્રવ્ય ઇન્દ્રિયપણું જાણુનું

શક્તિ વિશેષ રૂપ આ ઉપકરણેન્દ્રિયના, વાતપિત્ત વિગે રેથી (ઉપઘાત) વિનાશ ઘવાથી, કદંગપુષ્પાકારરૂપ શ્રીત્રાદિર્ય અલ્યંતર નિર્જૃત્તિ ઇન્દ્રિયની વિદ્યમાનતા હોવા છતાં જવ, શખ્દાદિવિષયનું ગ્રહેણ કરી શકતા નથી (૮+૪૨૮)

भावेन्द्रियमपि द्विविधम् । लब्ध्युपयोगभेदात् । आत्म-निष्ठेन्द्रियावरणक्षयोपशगरूपार्थग्रहणशक्तिर्ल्ठविधः ॥ ९ ॥ भावेन्द्रियना विसाग

અશુ:—ભાવેન્દ્રિય પણ (ર) લિખ્ધ (ર) ઉપયોગના લેદથી એ પ્રકારની છે.

(૩) ત્યારબાદ ઇન્દ્રિયાર્થ-નિયપના ઉપયોગ (તાન) તેને લાલ ચાય છે. (૧૦૧૪૩૦)

असमेत पन्यशं प्रति परणाम् । समृहितान्येताति शब्दाचये मृहणान्ति, इन्द्रियणपदेशसात्रि स ॥ ११ ॥

અર્થ:— આ કાનરૂપ ઉપયોગ જ રવપર નિલ્યમાં સાધકતમ હોઈ પ્રમાન્ય છે નરી' કે સંનિક્ષ્ય કે દ્રગ્યેન્દ્રિય, એ વસ્તુને કહે છે કે, આ ઉપયોગ જ સાંગ્યવહારિક પ્રત્ય લના પ્રત્યે કરણ (સાધકતમ કારણ) છે એટલે જ પ્રમાણ છે. વળી શબ્ક વિ. અર્થરૂપ વિષયનું, સસુદિત મળેલી ચાર-નિર્ફેત્ત કન્દ્રિય, ઉપકરણેન્દ્રિય, લિધ્ધ ઇન્દ્રિય, ઉપયોગ ઇન્દ્રિય એમ ચાર ઇન્દ્રિયો એગી મળીને અઢણ કરે છે. અર્ધાત્ આ ચારા પૈકી એક પણ ઇન્દ્રિયના અભાવમાં પધ જીવને શબ્ક વિ. વિષયના સ્વરૂપના બાધ કદાપિ થતા નથી એટલે મિલિત ચારે ઇન્દ્રિયોનું શબ્કાદિ એહણ પ્રત્યે ઉત્પર્ણ છે. વળી જેને જેટલી દ્રવ્ય ભાવ રૂપ ઇન્દ્રિયો છે. તેની તેટલી સમુદિત (લેગી મળેલી) ઇન્દ્રિયોમાં ઇન્દ્રિય વ્યપદેશ (વ્યવહાર) થાય છે ન્યૂનામાં નહીં. (૧૧+૪૩૧)

तत्रेन्द्रियाणि चस्रसनद्याणत्वक्षश्रोत्ररूपाणि पश्च ॥१२॥

धनिद्रय संभया नियम

અથ⁶.—ત્યાં ઇન્દ્રિય પ્રકરણમાં (૧) ગ્રક્ષ (આંખ) ^(૨) રસના (જીલ) (૩) નાક (૪) ત્વચા (ગામડી) ^{(૫) શ્રીત્ર} (કાન) એમ પાંચ 'ઇન્દ્રિયા ' કહેવાય છે. (૧૨+૪૩૨)

7 47,7

વળી આ રસ, ખારા, સીકા, કઠવા, લુકા, લીકા એક પાસ પ્રકારના છે (૧૮૧૮૧૪)

गन्यज्ञानामाधारणकारणविन्द्रियं द्याणमः पाणकारि। गन्योऽपि मुर्गपद्रगिवेदेन दिनिनः ॥ १५ ॥

અર્થ= મિવિયાકશાનમાં અસ્તાધારણ કારણપૂત ઇન્દ્રિય ' ઘાણેન્દ્રિય' કહેવાય છે. આ ઘાણેન્દ્રિય 'પ્રાપ્યકારી' છે. અર્થાત સ્વદેશમાં સ્પૃષ્ટ ભાદ ગંધને સહલુ કરે છે. વળી સ ગંધ, સુગંધ, દુર્ગંધના શેદશી બે પ્રકારના છે. (૧૫+૪૩૫)

स्पर्भग्राहकमिन्द्रियं न्वक् प्राप्यपकाशकारिणी । शीतीया स्निम्धस्समृद्कर्कशम्बद्धप्रेणावृतिष्यस्यशं । ॥ १६ ॥

અર્થ:-- સ્પરા વિષયક જ્ઞાનના માધનભૂત ઈન્ડિય 'ત્વિગિન્દ્રિય' કહેવાય છે. સ્વદેશમાં પહેલાં સ્પૃષ્ટ અને પૃષ્ઠી અહવિષયને પામીને જ્ઞાન પ્રકાશ કરનારી હોઈ આ સ્પર્શં નેન્દ્રિય 'પ્રાપ્યપ્રકાશકારિણી' કહેવાય છે.

વળી આ સ્પરા—ઠંડા, ગરમ, ચીકણા, લૂપા, કામલ, કઠિણ, ભારે, હલકા, એવા લેદથી આઠ પ્રકારના છે. (૧૬+૪૩૬)

शब्दबाहकमिन्द्रियं श्रोत्रम् . पाष्पकारि । सचिनाचित्रं मिश्रमेदान्त्रिविधवज्ञब्दः ॥ १७ ॥

અર્થ:—શબ્દિવિષયને અવગાહનારા જ્ઞાનમાં જનકભૂત ઇન્દ્રિય 'શ્રોત્રેન્દ્રિય' કહેવાય છે

भारमणदेशक्यादि जीजमिलक हरूयममः। तद्वापणसगीवमन जन्मोऽभग्रशारणीनमुग बान्मव्याचार्राकीयी भाषमनः ॥ १९॥ મનના વિલાગ

અર્થ. — મા મત પણ (૧) દ્રવ્ય અને (૨) બાવના મેલી ण प्रधारत' है।

દ્રવ્યમન≃મનપણાએ પશ્ચિમેવ લ્યમોવ સિંતન યે^{છા}. મનાવગં છા ઓમાંથી સદ્યું કર્વ અનંત મુકાતાથી લનેલું, સ્વસ્વ (પાત-પાતાની) કાયાના પરિમાણવાળું, પુકગલ શકું हाथ ३५ भन 'इन्यमन' इनेशाय छै.

ભાવમન=भने। जन्य ज्ञानना आवर्त्रना क्षयापशम्यी पेडा धनार, ते ते अर्थना अदण्यां तत्पर, आत्माना शिंतन ३५ विशिष्ट व्यापार, अर्थात थित्त-येतना-ये।ग-अध्यवसाय, स्वान्त –મનસ્કાર વિ. શખ્દાથી વાચ્ય, આત્માના વિશિષ્ટ પરિદ્યા^{પ્ર} ' ભાવ મન ' કહેવાય છે. આ જ્ઞાનરૂપ ભાવમન પણ, સ્વદેક

(16+836) सिंग्यवहारिकञ्चावग्रहेहापायधारणामेदैन चतुर्विधम् ॥२०॥

સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષના વિભાગ અર્થ':—સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ, અવગ્રહ - ઈઠા - અપાય-धारधाना लेहथी यार प्रधारत छे. अर्थात् ते ते धिन्द्रिय

પશ્માણવાળું છે.

નિમિત્તવાળું ચાર પ્રકારતું, જેમ કે; ચક્ક અવગ્રહ-ઇહા-અપાય-ધારણા, એવં અધી ઇન્દ્રિયા અને મનને લઇને સાવ્યં વહારિક પ્રત્યક્ષના ચાર પ્રકારા જાણવા. (20+880)

मनापापापगाहिमानं दर्शनमाष्ट्रीयनप्। गर्गेरं कि

અર્થ: -જંનુ બીજું નામ દર્શન છે. એવા નૈયિ ભવગઢનું લક્ષણ—

કાઇપણ વિશેષને નની અવગાડનાર, મત્તામા^ગ અવગાડન કરનાફ દર્શન (આદોલ્યન જેનું બીર્જુ નામ^{છે}) 'નેશ્રચિક અવચડ ' દહેવામ છે.

જેમકે, ' આ કાંઇક છે ' અર્પાત્ આવા શબ્કપ્રોગમી સમજતું, રાખ્દપ્રયોગરહિત, વિશિષ્ટ જ્ઞાન 'કર્શન' સમજવું જો અહીં રાખ્દાદલેખ માનવામા આવે તા, આત માહિતિકપણાની આપત્તિ થાય. અર્થાવયદ, એક સામ્રિક છે. આવા સિહાંતના લાપ થાય.

આ પ્રસ્તુત ઉદાહરણ, નેશ્વિક–અબ્યક્ત–અબ્યાવૃત ^{વર્}ષ્ટ સામાન્યગ્રાહી છે. (૨૨+૪૪૨)

योग्यतेवात्र विषयेण चक्षुपैनसोस्सम्बन्धः । सा चानः तिद्रामन्नव्यवहितदेशायवस्थानरूपा । इतरेन्द्रियेषु संश्लेषाः ॥ २३ ॥

અર્ધ:—શંકા=અવગ્રહનું લક્ષણ જે 'વિષયેન્દ્રિય મનાડિબિસ'ખંધ' ઇત્યાદિ કહ્યું તે લક્ષ્યું, અપ્રાપ્યકારી હાઇ ચક્ષુમનજન્ય અવગ્રહમાં અવ્યાપ્ત (અવ્યાપ્તિ દોષવાળું) યાય છે. અર્થાત્ ચક્ષુમનજન્ય અવગ્રહમાં ઘટતું નથી. કેમકે,

ભાગ પૈકા, અવાગુપિય આસાત્મકાર્યના વ્યવસ્થિક વિષયના અંગવશી પૈદા શાય છે.

જેમકે, આ મનુષ્ય (અવબૂતીન ધર્મી) પીરસ્તા છે. (પૂર્વ તેઓ કે પહેલાંના) કે પાકાત્ય (પશ્ચિમ તેમનેષ્ટ્ર પાછળ થયેલા) (અવબ્લીન સામાન્યરૂપ મનુષ્યત્વના અવાં તરુ ધર્મ=પીરસ્ત્રપણ –પાસાત્યપમું સમજન્નું) આવા સંશયથી –વિશિષ્ટ લક્ષણોથી પાઝાત્ય મનુષ્ય હાલા જોઇએ! આતે 'ઇલા' કહે છે.

આ ઇડામાં અન્વય (અનુકૂલ) ધર્મ અને વ્યતિરેક (પ્રતિકૂલ) ધર્મની ઉપસ્થિતિ કારકપજી એ કરી સંશય કારણ છે. સંશયના ઉત્તર કાલમાં વિશેષની ઉપલબ્ધિની ઈચ્છામાં પ્રવર્ત્તનરૂપ ઇહા થાય છે. તેથી ઇહા, સંશયથી શિજ્ઞ છે

વળી નૈશ્વિધિક અવ્યક્ત વસ્તુમાત્ર ગ્રહેણુરૂપ અર્થાવગ્રહે આદ 'શું' મેં' આ ગ્રહેણુ કરેલી વસ્તુ રાગ્દ છે કે અરાગ્દ' આ પ્રમાણે સં'શય કર્યા ખાદ 'આ રાગ્દ હોવો જોઇએ ' આ પ્રમાણેની ભવિત્વગ્યતા પ્રત્યયના (પ્રતીતિ) અભિમુખવાળી 'ઇહા' જાણવી. (૨૪+૪૪૪)

ईहाविषयिविशेषधर्मवत्तानिर्णयोऽषायः। यथाऽयं पाश्चात्य एवेति । अयमेव पत्यक्षप्रमाणमुच्यते. नत्ववप्रहेहे तयोरनिर्ण-यक्ष्यत्वात् ॥ २५ ॥

અપાયનું નિરૂપણ

અથ^ર:—ઇહાના વિષયભૂત પાર્શ્વાત્યત્વ વિ. ३૫ વિશેષ

समनम्बस्य अनं मंद्रिश्चम्। सर्वासर्गनमतंत्रियुत्रः

સ'ત્રિશૃત અને અસ'ત્રિશૃતનું વર્ણન અ**ચ**ે:—(૧) મનવાળજીવાનું-ગર્જજિતિ'ંગ, ^{ગર્બજ} મનુષ્ય, દેવ, નાક્કી જીવાનું ગુન 'મંત્રિશૃત ' કરેવા^{ય છે}

(૨) મનવગરના-દીમ કાલિકી સંગાવગરના એકેન્દ્રિય આદિ છવાનું શુત ' અસંસિશુત ' કહેવામ છે. (૩૫+૪૫૫)

सम्पग्रहिनां श्रुतं सम्पक्त्रृतप् । निध्याद्दृष्टिनां श्रुनं मिध्याश्रुतप् ॥ १६ ॥

સમ્યગ્—અને મિથ્યાત્વ શ્રુતનું લક્ષણ

અથ':—(૧) સગ્યક્તવવાળા. સગ્યગ્દિષ્ટિએાર્લ કુત 'સગ્યક શુત ' કહેવાય છે દર્ષિતું સગ્યક્ત હોઇ, યઘાસ્વરૂપ્ઇ ત્રાન હોઇ સઘળું શુત સગ્યગ્દેષ્ટિ માટે સગ્યક્ શુત અને છે

(ર) મિશ્યાદિષ્ટિવાળાઓનું શ્રુત 'મિશ્યાત્વશ્રુત' કહેવાય છે. કારણ કે, મિશ્યાત્વના ઉદયથી વિપરીતદેષ્ટિ હોઇ સઘળું શ્રુત મિશ્યાદેષ્ટિઓનું 'મિશ્યાત્વ' શ્રુત છે.

આ પ્રમાણે જ મિથ્યાત્વના ઉદયથી જેમ છુત મિથ્યા અને છે તેમ મતિજ્ઞાન અને અવધિજ્ઞાન પણ મતિ અજ્ઞાન અને વિભ'ગજ્ઞાન રૂપે પરિણુમે છે એમ સમજલું. (3++४૫૬)

आदिमच्छूतं सादिश्रतं, इदं पर्यायार्थिकनयापेक्षया । आदिश्चन्यं श्रुतमनादिश्रुतं, इदन्तु द्रव्यार्धिकनयापेक्षया ॥३०॥

समनम्बस्य श्रृतं संग्रिश्वाम् । नद्रविवर्गीयमसंबिश्वाम्

स'जिथ्नुत अने अस'जिथ्नुतर्नु वर्णन

અર્થ:—(૧) મનવાળજીવાનું-ગર્જજિવધંગ, ગર્જજ સતુષ્ય, દેવ, નાકડી જીવાનું મુત્ર 'મંત્રિયુત્ ' કહેવાય છે.

(૨) મનવગરના-દીધ કાલિકી મંત્રાવગગના વૈષ્કેન્દ્રિય આદિ છવાનું ક્ષુલ ' અસંસિંહાન ' કરેવાય છે. (૩૫ન૪૫૫)

सम्पग्दिष्टिनां श्रुतं सम्पर्भतम् । निध्यादिष्टनां श्रुतं मिष्याश्रुतम् ॥ १६ ॥

સમ્યગ્—અને મિથ્યાત્વ શ્રૃતનું લક્ષણ

અથ':—(૧) સમ્યક્તવવાળા. સમ્યગ્દિષ્ટિએાનું કૃત ' સમ્યક શ્રુત ' કહેવાય છે દૃષ્ટિનું સમ્યક્ત હોઇ, યથાસ્વરૂપનું જ્ઞાન હોઇ સઘળું શ્રુત સમ્યગ્દૃષ્ટિ માટે સમ્યક્ શુત અને છે.

(૨) મિથ્યાદેષ્ટિવાળાએાનું શુત 'મિશ્યાત્વશ્રુત' કહેવાય છે. કારણ કે, મિશ્યાત્વના ઉદયથી વિપરીતદેષ્ટિ હોઇ સઘળું શ્રુત મિથ્યાદેષ્ટિએાનું 'મિથ્યાત્વ' શ્રુત છે.

આ પ્રમાણે જ મિચ્યાત્વના ઉદયથી જેમ શુત મિચ્યા બને છે તેમ મિત્સાન અને અવધિસાન પણ મિત અજ્ઞાન અને વિભ'ગજ્ઞાન રૂપે પરિણુમે છે એમ સમજલું. (3++૪૫૬)

आदिमच्छूतं सादिश्वतं, इदं पर्यायार्थिकनयापेक्षया । आदिश्वन्यं श्रुतमनादिश्चतं, इदन्तु द्रच्यार्थिकनयापेक्षया ॥३७॥

मायस्यद्यावादात्मकं अनं गाँगकभूनं, तर्वितरीतमगः गिक्तम् ॥ ३९ ॥

ગમિક શ્રુત અને આગમિક શ્રુત.

અર્થ: — (૧) પ્રાયા અરખાપાદરૂપ સુત ' ગમિકયુન' કહેવાય છે. જેમકે; પ્રાય: દૃષ્ટિવાદ.

(२) सरणापाहवज्ञच्नुं अतः 'अगभिष्कुन इद्देनाग छे. लेभड़े; प्रायः आञाशंग आहि धारिक्षुत. (३६+४५६)

हादशांगगतं श्रुतमङ्गमनिष्टं, यथा आनागङ्गादिः तद्भिन्नं स्यविरकृतं श्रुतमनङ्गमविष्टश्रुतं यथा आवश्य-कादि ॥ ४० ॥

અથ:--(૧) ત્રિપતીર્પ તીર્થ કરના આદેશથી નિષ્પન્ન, ગણુધરકૃત, ધુવ જે દાદશાંગીગત સુત તે ' અંગપ્રવિષ્ટ ' કહેવાય છે. જેમકે; આચારાંગાદિ શુત.

(૨) હાદશાંગીથી ભિન્ન, સ્થવિરકૃત; ચલ જે શ્રુત તે 'અન'ગયવિષ્ટ' શુત કહેવાય છે. જેમકે; આવશ્યકાદિ શુત્

(x0+x40)

मित्रश्रुतयोर्वेहुवक्तव्यत्वेऽपि विस्तरभिया नोच्येते ॥४१॥ અથ':—અહીં મિતિજ્ઞાન શ્રુતજ્ઞાનના વિષયમાં ઘણું ઘણું કહેવાનું છે. પણ ગ્રંથગૌરવના ભયથી વિસ્તારપૂર્વક भतिज्ञान श्रुतज्ञान ४ छेवाता नथी.

આ પ્રમાણુ સાંવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષનું નિરૂપણ પૂર્ણ થાય છે. (81+861)

र्फ ઇति द्वितीय કिरेष्ट्र सभाष्त र्फ्

व्युतिवृष धारत्व, अत्यव् के से अंश्वाय, न्तंपत्त-व्युश्रेणपतः अञ्चलनी के.

વળી અનિ ઉક્ષ્યું અંસ્કાર, સ્મૃનિજનક છે કેવર માસ્કાર નની, માટે કહ્યું છે કે સ્ટકારી પ્રભાષ છે' અર્થ સ્મરવૃત્તા પ્રત્યે પ્રણામગુષ સરકારી સહકૂત આત્મશક્તિક સંસ્કાર કારણ છે.

અતી' સંસ્કારના ઉદ્યોધક, આવરજૂફારો પ્રશાસ શ્ર⁷⁾ દર્શન આદિ સામગી સમજવી.

આ રમૃતિ, પૂર્વે જે વિષય, ગતુલ[ા]ો દાય તે વિ^{ષ્ય} વાળી છે. એથી જ પૂર્વાતુભૂત વિષયરૂપ અર્થનું ^{અવિશં} વાદીપણું હોવાથી આ રમૃતિનું પ્રમાણપણું છે. આ પ્ર^{મા}ણે સ્મૃતિનિરૂપણુ સમાપ્ત થાય છે.

अनुभगस्मरणोभयगात्रजन्यं द्वानं प्रत्यभिद्वातम्। हं तत्तेदन्तोल्छेरवनयोग्यमेकत्वसाद्दयवैलक्षण्यमतियोगित्वादिवि पयकसङ्कलक्षानापरपर्यायमतीनवर्त्तमानोभयकालाविच्छन्तवः स्तुविपपकश्च ॥ २ ॥

પ્રત્યભિજ્ઞાનું લક્ષણ

અર્થ:--અનુભવ (પ્રત્યક્ષાત્મક) અને સ્મરણ આ ખનેલી જ ઉપજતુ જ્ઞાન 'પ્રત્યભિજ્ઞાન' કહેવાય છે.

આ પ્રત્યભિજ્ઞાન=तत्ता (तत् શબ્દ) અને ઇદ'તા (ઇદ'^{શ્રબ્દ} ના ઉલ્લેખની ચાેગ્યતાવાળુ, એકત્વવિષયક, સાદેશ્યવિષ્યું

(૩) નેવાળ વિષયમ પત્યવિજ્ઞાનનું ઉપદેશ્ય—જેકો 'આપિયકશ (ય પના અર્જો) નેવા ઉદ્દેશ) મહિલ (૧૩) દે. એક્સ્ટોનના અંક્કાશ્યાળ ને મહિલના ક્રશીન લાક શની શ્ર પ્રતીતિ, માંકલનાત્મક દિવાસી પત્રવિજ્ઞાન, વિસ્કર (અમ્પ્રત) વિષયક છે.

(૪) પ્રતિયોગિત્વ વિષયક પ્રત્યવિજ્ઞાનનું ઉદ્ઘાહુરશુનને મહે આ (વસ્તુ) તેનાથી (તે વસ્તુથી) દુર છે. અથવા અત્રીય છે નાનું છે અથવા માટે છે ઇત્યાનિ ઉદાહરણો સમ્યુધ (યાતી તેનાથી એ વાક્યમાં પંચમી વિભક્તિના અર્થ, અવિધ જેનું બીલ્લું નામ છે. એ પ્રતિયોગિત્વ કહેવાય છે.) તથા ચ આ, તદવધિક તત્પ્રતિયોગિક દ્રસ્તવાલું છે. ઇત્યાદિ એ પ્રમાણે પ્રત્યભિજ્ઞાનનું નિરુપણ સમાપ્ત થાય છે. (3+પ્રદર્ષ)

उपलम्भानुपलम्भादिन्यं व्याप्त्यादिविषयकं क्र्वं पर्देः यक्षा बह्नी सत्येव घूमी भवति बह्नावसित घृमी न भन्त्योषेति ज्ञानं व्याप्तिविषयकम् ॥ ४ ॥

તક^ર મમાણુ નિરૂપણુ

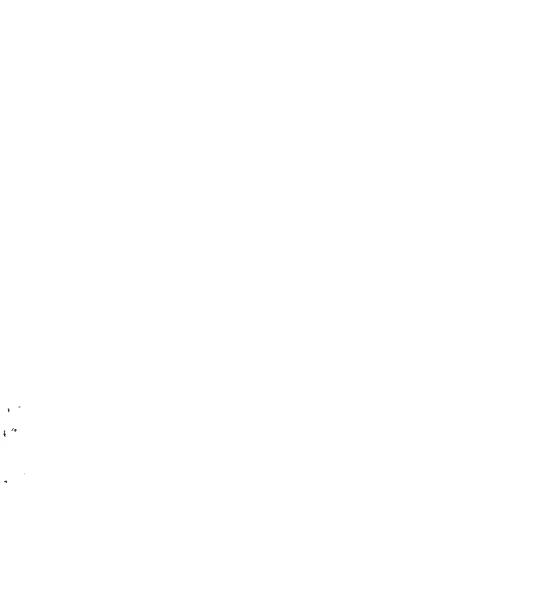
पलम्माभवां साक्षाद्व आयो । त्रानिशु प्रेममहरूपसम्म नुपलम्भाभवागेर कालान्तरे माधनप्रणमान्द्रसाध्यमावन समरणमन्यमिक्षानपरम्परया आयने । उपलम्भव साध्यम्य पन हेन्यलम्भ इति । अनुपलम्भय साध्याभागे हेनोरन्वलम्म इति । साध्यसाधनग्रद्याग्रद्यानम्कानिमी प्रमागमावेणाः भिमती ॥ ६ ॥

અર્થ:—તકંના પ્રત્યે ઉપલંભ અને અનુપલંભ, કેવી રીતે કારણ થાય છે તેનું વર્ણનઃ—

- (૧) વ્યાપ્તિજ્ઞાનકાલમાં, વ્યાપ્તિવિષયકજ્ઞાન એકવાર ઉપલંભ અને અનુપલંભથી તથાવિધ ક્ષયાપશમ^{ણલકી,} સાક્ષાત્ જ [સ્મરહ્યુ–પ્રત્યભિજ્ઞાનની અપેક્ષા વગરજ] ^{ઉત્પદ્મ} થાય છે.
- (૨) ફ્વચિત્ [કાઇ આત્મામાં] પહેલા અનેકવાર ઉપલંભ અને અનુપલંભથી જ કાલાતરે સાધનના ગ્રહેણુ પહેલાં દેખેલ સાધ્ય–સાધનના સ્મરણુ અને પ્રત્યભિજ્ઞાનની પર'પરાથી તર્ક ઉત્પન્ન થાય છે

ઉપલંભના અર્થ —સાદય (કારણરૂપ)ની સત્તામાં^{જ હેડી} [કાર્યરૂપ]ની સત્તા અર્થાત સાધ્ય-સાધનના ગ્રહણરૂપ ^{ઉપ} લંભ કહેવાય છે.

અનુપલ'લના અર્થ'— સાધ્ય (કારણરૂપ સાધ્યના) ના

तम महवाबनियम एकवावर्षावस्तर्या स्वामदीर्थाः पारपायकर्याच जिल्लास्यास्त्रत्योभेवति ॥ ५ ॥

જેઓના સહબાવ નિયમ છે નેઓનું કથન-

અર્થ:—મદ (માર્થ) ભાગ (ઉત્પત્તિ કે સ્પિતિ)તે. નિયમ તે ' મદબાયનિયમ' આતી ભુત્યત્તિને મનમાં સમી સહભાવનિયમન વર્ષોન કરે છે કે;

- (૧) એક સામચી પ્રસ્તુવ= જનક સામગી એક હોવાધી રૂપ અને રસની સાથે જ ઉત્પત્તિ હોઇ રૂપરસનો ઉત્પત્તિની અપેક્ષાએ 'સહબાવનિયમ' કાદેવાય છે. અળુ • બાપ્યત્વ વ્યાપકત્વ; બન્નેનુ એસ્ઝિક છે.
- (२) વ્યાપ્ય (ન્યૃનદ્વેશવર્ના) શિશપાત્વ અને લ્યા^ų (અધિકદેશવર્ના) છુક્ષત્વના સ્થિતિની अપેક્ષાએ સફબા^વ નિયમ ' છે.

રૂપશિવાય રસની અનુપપત્તિ (અભાવ) હોવાથી, રૂપ^{તી} સત્ત્વમા રસની ઉપપત્તિ (સત્તા) હોવાથી સદ્ધકાવિ^{યમ} સિદ્ધ છે.

^{છક્ષત્}વ શિવાય શિશપાત્વની અનુપપત્તિ (અજ્ઞાવ) હેાવાથી, દુક્ષત્વના સત્ત્વમા શિશપાત્વની ઉપપદ્ધિ (સત્તા) હેાવાથી આ બનેના નિયમ−સદ્દમાવનિયમ સિદ્ધ થાય છે (પ+૪૭૩)

क्रमभावनियमस्तु कृत्तिकोदयरोहिण्युद्ययोः पूर्वेत्तरः भाविनोः, कार्यकारणयोश्च धूमवह्न्योभवति ॥ ६ ॥

यय महनार्यान्यवः एकवाववीवग्रदया स्वामयीव प्रशापक्रयास्य ग्रिश्वयास्त्रशान्ययोभेगीत् ॥ ५ ॥

જેઓના સહભાવ નિયમ છે તેરીકો કથન-

भ्यश्वीः—मह (माद्) कार (जैत्यत्ति है स्थिति) निषम ते ' अद्यायनिषम ' न्यारी क्ष्यत्यत्तिने भनभां राष्ट्र सद्भावनिषमम् पर्णान हरे हे हैं:

- (१) को ह सामगी अस्तः जनह भागभी को हेरवार्ष ३५ अने २सनी मार्थे क उत्पत्ति होएं ३५२भने उत्पत्तिनी अपेक्षाको ' महाभावनिष्धा' क्षेत्रवाय हो. अही व्याप्यतः व्यापकृत्वः जन्नेन कीविश्वः हे
- (ર) વ્યાપ્ય (ન્યુન દેશવતી') શિશપાત્વ અને વ્યાપક (અધિકદેશવતી') વૃક્ષત્વના સ્થિતિની અપેક્ષાએ સદભવ-નિયમ ' છે.

રૂપશિવાય રસની અનુપપત્તિ (અભાવ) હોવાથી, રૂપ^{તા} સત્ત્વમા રસની ઉપપત્તિ (સત્તા) હોવાથી સદ્દકાવનિયમ સિદ્ધ છે.

વૃક્ષત્ય શિવાય શિંશપાત્વની અનુપપત્તિ (અબાવ) હેાવાથી, વૃક્ષત્વના સત્ત્વમા શિ શપાત્વની ઉપપદ્ધિ (સત્તા) હાવાથી આ બનેના નિયમ-સદ્દસાવનિયમ સિદ્ધ થાય છે (૫+૪૭૩)

कमभावनियमस्तु कृत्तिकोदयरोढिण्युर्ययोः पूर्वीत्तरः भाविनोः, कार्यकारणयोश्च धूमवह्न्योभवति ॥ ६ ॥

भवनद्याविद्याः भागा भिनितः सद्यदास्यो प्राणे महेनः भगदेनभा पनित्रेतः ॥ २१ ॥

વિધિર્ધ વિધિયાધક તૈયુના છ પ્રકારોન અર્થ:- હાર્રોના વેરાપેલ વિધિર્ધવિધિયાધક્રીન હારાહ

લ્યાપ્ય કાર્યું કે રુણ-પૂર્વ રાશ-ઉનાર હારમાં એક્ટરિઇ છે પ્રકા રેના છે. અની વિધિયનિવેધ શહેલા અર્થને કહે છે કે,

सह जगहणांश पहारांगां के महरूप आंश ते क विष् हमेवाय है. अने के अमहणांश है केनं तीतु नाम सभाव है ते प्रतिपेध हमेवाय है. (१९४४)

पतिषेवधतुर्घ पागमावप्रध्वंसाभावान्योऽन्यामारान्यनाः भावभेदात्-यन्निष्टत्तायेव कार्याविभीवः स प्रागभावायण घटं पति मृत्विण्डः ॥१२॥

અથ°:—પ્રસ ગથી અગાવની સવ°યા ભાવસ્ત્રરૂપથી ભિવ્નતાને ફ્રિપિત કરવા માટે પ્રતિપેધના વિભાગ કરી તેના સ્ત્રરૂપનું વર્લુન

મતિવેધ=(અભાવ) પ્રાગભાવ-પ્રધ્વ સાભાવ અન્યેાડન્યાલાવ-અત્ય તાભાવના ભેદથી ચાર પ્રકારના છે.

પદાર્થોના અસ્તિત્વમાત્રસ્વીકારમાં સઘળા અભાવાની અપલાપ થવાથી સર્વ ને, સર્વાત્મક થવાના પ્રસંગ દેષ આવે. પ્રાગભાવના અસ્વીકારમાં દ્રવ્ય, નિર્વિકાર ખની જાય! તેથી દ્રવ્યના વિકારભૂત ઘટપટ વિ.ના અભાવ થઇ જાય! પ્રદ્યાં સાલાવના અસ્વીકારમાં કટક (કંકણુ) કુંડલ વિ મા અનંતપણાના પ્રસંગદોષ આવે!

भागाय वारता ना गालना नग्ना विभागावादी गरेत न्याकार रहितानस्थायम् व्यवस्थात्त्रस्थात् भुक्तत्यः, श्राप्तां ३५ मनाय नोकास है:

स्वस्यस्य सन्दर्भनः । १४ ॥ समित्रास्य स्वस्य ॥ १४ ॥

જેમકે; પટસ્વભાવથી ઘટસ્વગાવના વ્યવચ્છેદ્દ, ' અન્યાપાર્ડ' અન્યાડન્યાબાવનું ળીજું નામ છે. (૧૪+૪૮૨)

कालत्रयेऽपि नादातम्यपरिणतिनिष्टत्तिरत्यन्तामात्रः यथा जीवाजोवयोः । सोऽय मितपैनः कयज्ञिद्दविकरणाज्ञिक्षामिनः ॥ १५ ॥

અર્ધ.—અત્યંતાભાવનું લક્ષણ=મૃત, ભવિષ્ય, વર્તમાન રૂપ ત્રણ કાલની અપેક્ષાએ પણ જે બન્નેના તાદાત્મ્ય પરિણ તિના (એકત્વપરિણામના) અસાવ, 'અત્યંતાસાવ' કહેવાય છે.

જેમકે, દા. ત. જીવ અને અજીવના અત્ય'તાલાવ (જીવતા-દાત્મ્ય પરિશ્વિતિનિવૃત્તિવાળા અજીવ, અજીવતાદાત્મ્ય પરિશ્વિતિ નિવૃત્તિવાળા જીવ,) વળી વસ્તુના અસ્તિત્વપર્યાય જેમ છે તેમ નાસ્તિત્વપર્યાય છે.

याने रम, मदाभागी देववाशी जा हिन् (मन्त्र) है. (२२ १४५०)

विरुद्धिविदेवः प्रतिषेत्रमाषदः प्रतिष्ध्यस्यभाविरुद्दतः युरुपारमादिभेदेन मधनकारः ॥ २४ ॥

અર્થ:— પ્રતિવેધ્યની સાથે વિરુદ્ધ વિધિ હેતુ, પ્રવિવેધ-સાધક. (૧) પ્રતિવેધ્ય સ્વભાવ વિરુદ્ધ (૨) પ્રતિવેધ્ય વિરુદ્ધ ભાષ્ય (૩) પ્રતિવેધ્ય વિરુદ્ધ કાર્ય (૮) પ્રતિવેધ્ય વિરુદ્ધ કારણ (૫) પ્રતિવેધ્ય વિરુદ્ધ પૃત્ર-થર (૨) પ્રતિવેધ્ય વિરુદ્ધ ઉત્તરસર (૭) પ્રતિવેધ્ય વિરુદ્ધ સહચર બેંદ્રથી સાત (૭) પ્રકારના છે.

(२३१४६१)

नास्त्येव सर्वथकान्तोऽनेकान्तोवलम्बादिति प्रतियेध्यम्य यस्स्वभावस्तर्वथैकान्तत्वं तैन साक्षाद्विकद्वो विधिहेतुः ॥२४॥ अतिषेध्य स्वलाव विरुद्धापक्ष'लञ्जूप विधि

હેતુનું કથન-

અર્થ:— સર્વધા એકાંત સ્વરૂપવાળી વસ્તુ નથી, અને કાંતના ઉપલ'લ (પ્રાપ્તિ) હાવાથી, આ પ્રમાણે અહીં સર્વથા એકાંતરૂપ પ્રતિવેધ્યના જે સ્વભાવ-સર્વથા એકાન્તત્વ છે. તેની સાથે સાક્ષાદ્દ વિરુદ્ધ કથે ચિત્ સદ્દ અસદ આદિ આત્મ- કત્વ સ્વરૂપવાળા અનેકાતના ઉપલભરૂપ વિધિરૂપહેતુ જાણવા. (૨૪+૪૯૨)

नास्य नवतत्त्वनिश्चयस्तत्संशयादिति प्रतिपेध्यस्य नव-तत्त्वनिश्चयस्य विरुद्धेनानिश्चयेन व्याप्य: ॥ २५ ॥

पज्योगित पार्याहरूकामेग्वकावैत्यामानुबक्रिक्यो नि पेपहेत् । मध्यहिम्य नीवे कष्टमिष्ट्रवेशेमाभावादिति मार् श्यविषद्युगकार्यानुप्यविद्या महि यस्यवैकान्यक्षमेतर स्वस्यभागनुप्यमादिति मार्यविषद्धवासन्यज्ञितः॥३४॥

વિધિસાયક વિરુદ્ધ અનુપલિષ્ધિરૂપ હેતુનાં દર્શતા

અર્ધ:—(૧) મા લ્યક્તિનાં રાગના અતિશય છે, અહે ગ્યના લ્યાપારના ચિદ્ધનાની અનુપત્રિભ્ય હાવાથી. આ પ્રમૃષ્ટે અની' સાધ્યવિરુદ્ધ આરાગ્યકાર્ય લ્યાપારની અનુપત્રિષ્ધિર્ય નિયેષદેતુ, તત્ર્વો.

- (૨) આ ૭૧માં ક્ષ્ટ છે. ઇષ્ટ સંયાગના અસાવ હાવાથી, આ પ્રમાણે અદ્ધી સાધ્યવિરુદ્ધ સુખકારણની અનુપલબ્ધિરૂપ હેતુ, જાણવા,
- (૩) મળળી વસ્તુ, અનેકાંત સ્વભાવવાળી છે, ઐકાંત સ્વભાવની અનુપલબ્ધિ હોવાથી, આ પ્રમાણે અદી' સામ્યવિરુદ સ્વભાવની અનુપલબ્ધિરૂપ હેતુ, તાલ્વેો, (૩૪+૫૦૨)

अस्त्यत्र छ।या औष्ण्यानुषलन्येरिति साध्यविरुद्धताषः न्यापकानुषलन्धः । अस्त्यस्य पिध्याद्वानं सम्यग्दर्शनातुः पलन्येरिति साध्यविरुद्धसम्यग्ज्ञानसहचरानुपलन्धिः ॥३५॥

અથ⁶:— (૪) અહીં છાયા છે, ઉષ્ણતાની અનુપંલण્ધિ

			\$
•	,		
		bo.	
1			

વાય છે. તેની ઉત્પત્તિના પ્રકાર કરા છે કે, 'તે આ પ્રમાણેંગ્ વર્ણને અને ધૂમની, ગ્લેક્લાર કે અનેક્લાર ઉપલંભ અને અનુપલંભથી તકે હારા વ્યાપ્તિને પ્રદુષ્ટ કરનારા પુરુષ, કદાચ, રે પવંત વિ. ની પાસે આવીને ત્યાં (પત્રંત આદિમાં) અવિ-ચિછતા-અખંડ ધૂમની કેલ્ફોને એતો ' એ એ ધૂમવાળા તે તે અગ્નિવાળા ' આવી વ્યાપ્તિને સમચ્ચ કરનારા, 'પત્રંત અપ્રિ-વાળા ' છે એમ પ્રતીતિ કરે છે. આ જ આવાર્ષે વર્ણને વિશિષ્ટ પર્વત્તરાન જ સ્વાર્થ (સ્વગત વ્યામાહ વિનાશ સમર્થ હોવાથી) અનુમાન કહેવાય છે. (કર્મપજ્ર)

वचनमापेक्षं विशिष्टताधनात्माध्यनिक्वानं परार्थम् उप-चाराद्वचनमपि पर्गार्थम् ॥ ३७ ॥

પરાર્થ અનુમાનનું સ્વરૂપ

અર્થ'— પાતે નિર્શિત કરેલ અનુમાન, બીલ્તના તરફ પ્રતિએાધ કરવા માટે વચન વગર અસંભવિત હાઇ વચનની અપેક્ષાવાળુ, જે નિશ્ચિત વ્યાપ્તિવાળા (વિશિષ્ટ) સાધનજન્ય, સાધ્ય વિજ્ઞાન તે (પરગત વ્યામાહ વિનાશ સમર્થ હાઈ) 'પરાર્થ અનુમાન ' કહેવાય છે.

વળી ઉપચારથી (કારણમાં કાર્યના ઉપચારથી) વચન પણ પરાર્થ અનુમાન તરીકે કહેવાય છે. (૩૭+૫૦૫)

वचनश्च मितज्ञाहेत्वात्मकम् । मन्दमितमाश्रित्य तृदाहर-णोपनयनिगमनान्यपि ॥ ३८॥

હેતુવચનનું લકાણ-

અર્થ:— तथापपत्ति (અન્વય) અને અન્યથાનુષपत्ति (व्यतिरेક) થી (પ'ગમી વિબક્તિ અન્ત=ગૃતીયા વિબક્તિ અંત-વાળા) હેતુમતિપાદક શબ્દપયાગ 'હેતુ વચન ' કહેવાય છે.

દા ત. જેમકે તથન-વર્ણન હાેયે છતે જ ધૂમની ઉપપત્તિ (સત્તા) હાેવાથી, અને વહુનિના અસાવમાં ધૂમની અન્યથાઇ પપત્તિ (અભાવ) હાેવાથી.

વળી એક સાધ્ય હાયે છતે ળ'નેના (તથાપપત્તિ-અન્ય-યાનુ પપત્તિના) પ્રયાગ આવશ્યક નથી. અર્થાત્ એક સાધ્યમાં બે પ્રકારના પ્રયાગની નિષ્ફ્લતા છે. કેમકે, તથાપપત્તિ કે અન્યથાનુ પપત્તિથી જ (એક પ્રકારના કાઇ એક પ્રયાગથી) સાધ્યની સિદ્ધિ થાય છે. (૪૦+૫૦૮)

द्यासिस्मरणस्थानं द्यांतः यथा महानसादिईदादिश्च ॥४१॥

મંદમતિની અપેક્ષાએ આવશ્યક ઉદાહરણ વચનનું નિરૂપણ–

અશ⁶.— દેશાંત પ્રતિપાદક વચન ' ઉદાહરલ ' કહેવાય છે. તે દેશાંત એ પ્રકારનું છે (૧) સાધર્મ્ય દેશાંત (૨) વૈધર્મ્ય દેશાંત. દેશાંત = જે કે વ્યાપ્તિ એ પ્રકારની છે (૧) અન્તર્વ્યાપ્તિ (૨) બહિર્વ્યાપ્તિ (૧) પક્ષમાં જ સાધ્યની સાથે સાધનની વ્યાપ્તિ ' અન્તર્વ્યાપ્તિ ' કહેવાય છે. (૨) પક્ષની બહાર દેશાંત આદિમા સાધ્યની સાથે સાધનની વ્યાપ્તિ ' બહિર્વ્યાપ્તિ ' કહેન

પછી કહેવાય છે. આવા નિયમ દાઇ અન્વય વ્યાસ્તિમાં હેવુંના પહેલાં નિર્દેશ છે અને પછીથી સાધ્યના નિર્દેશ છે)

વ્યત્તિરેકવ્યાપ્તિમાં સાધ્યાગાવના પહેલાં નિર્દેશ છે અને પછી હેતુ અગાવના નિર્દેશ છે. માટે અન્વયનાપ્તિમાં ધૂમ વ્યાપ્ય છે અને વધુનિ વ્યાપક છે. નયારે વ્યત્તિરેક વ્યાપ્તિમાં વધુનિ અભાવ વ્યાપ્ય છે અને ધૂમાગાવ વ્યાપક છે. (૪૧+૫૦૬)

दृष्टान्तप्रदर्शितसाधनस्य साध्यवर्षिण्युवसंहारवननं उप-नयः । यथा तथा चायमिति ॥ ४२ ॥

અર્થ:— દેણંતમાં પ્રદર્શિત સાધનનું (સાધ્યવ્યાપ્ય હેતુનું) સાધ્યના ધર્મિમાં-પક્ષમાં ઉપસંદ્વાર વચન 'ઉપનય' કહેવાય છે. દા. ત. જેમકે, મહાનમ, વર્લ્નિવ્યાપ્ય ધૂમ વાળા છે. તેમ આ પર્વત, વર્લ્લિવ્યાપ્ય ધૂમવાળા છે. (૪૨+૫૧૦)

साध्यधर्मस्य धर्मिण्युवसंहार्वचनं निगमनम् । यथा तस्मात्तयेति ॥४१॥ इति सद्धेतुनिरूवणम् ॥

દાર્ષા તિકમાં હેતુની ચાજના બાદ જે આકાંક્ષા-વાળા છે તેના તરફ નિગમનની આવશ્યકતા હાઇ નિગમનના સ્વરૂપનું વર્ણન—

અર્થઃ-સાધ્યધર્મરૂપ વહુનિ આદિતું સાધ્યધર્મનાધર્મી રૂપ પર્વત આદિમા જે વચનથી ઉપસંહાર થાય છે તે ઉપસંહાર વચન 'નિગમન' કહેવાય છે.

आभासनिरूपणः पथामः किरणः

असिद्धविरुद्धानकानिकासमी हेत्वामामाः ॥ ? ॥

અર્થ:— અસિલ-વિરુત-અનેકાતિક એમ ત્રણ હેલું આશાસ કહેવાય છે. હિત્વાબામ=જો કે હેતુનું સ્વરૂપ નિશ્ચિત વ્યાપ્તિમત્ત્વ છે છતા તે સ્વરૂપના અપ્રનીતિ-વિષયાંમ-સંદેષ્ઠ છારા અને પંચમી વિબક્તિ અન્ત હારા હેતુની માફક આબાસ વાળા હોઇ અસિલ-વિરુલ-અનેકાંતિકરૂપ હેતુઓ હેતુ આબામ –૬૦૮ હેતુઓ કહેવાય છે. આ ૬૦૮ હેતુઓ ત્રણ છે. વધારે નથી. તમામ ૬૦૮ હેતુઓના આ ત્રણમા જ સમાવેશ છે.

(૧+૫૧૨)

हेतुस्वरूपापतीतिष्रयुक्तापतीतच्याप्तिको हेतुरसिद्धः ॥२॥ असिद्धनाभङ हेत्यासासनुः सक्षणु—

અશ^c:— અસિદ્ધ=હેતુના સ્વરૂપની અપ્રતીતિજન્ય અપ્ર-તીતવ્યાપ્તિવાળા હેતુ 'અસિદ્ધ' કહેવાય છે. અર્થાત્ અસિદ્ધિ નામક દેાષથી ૬ષ્ટ હેતુ કહેવાય છે પક્ષ-ધર્મીમાં હેતુનું અસત્ત્વ (નહીં રહેલુ) તે અસિદ્ધિ દેાષ કહેવાય છે. તે દેાષથી યુક્ત હેતુ અસિદ્ધ કહેવાય છે] (૨+૫૧૩)

मिषातनमः म म द्रमाग इति ॥ १६ ॥ लर्छभाक्षन् क्ष्यकृष्ट

અર્ધ:—જે બંનેની ત્યાપ્તિ નથી. ત્યાં કૈંગલ આકાર માત્રથી તર્ફ ફેંપે જે બાગિત માત્ર તે 'નર્મમામ ' કહેવાય છે. દા ત. જેમકે, જે જે મિયાતનય, તે તે કથામ છે અડ્ડી' 'તે શ્યામ છે, મિત્રાતનય હોલાથી ' મહી' સ્વામત્ર મિત્રાતનયત્વની વસ્તુતઃ ત્યાપ્તિ નથી કેમકે શ્યામબિનન, પણ મિત્રાતનય સંભવે છે. (૧૬+પ૨૭)

तुरुपे वस्तुःपेषपस्य, पक्षस्मित्र तुन्यतायाः प्रविभ-शानं पत्यमित्राभासः यथा तदेवीपविषति एकस्मित्र परे तेन सद्यपिति शानम् अननुभूते तदिनि वृद्धिस्माणामामः यथाऽननुभृतशुक्तरूपस्य तन्छक्लं रूपमिति सुद्धिः ॥१७॥

પ્રત્યભિજ્ઞાભાસ અને સ્મરણાભાસનું વર્ણ^તન-, પ્રત્યભિજ્ઞાભાસનું વર્ણ~~'ન-~~,

અર્થ:—તિર્ધક્સામાન્યવિષયક પ્રત્યભિજ્ઞા, અને ઉર્ધ્વતા સામાન્ય વિષયક પ્રત્યભિજ્ઞા, એમ પ્રત્યભિજ્ઞાના બે પ્રકારા છે.

તિર્યંક્સામાન્ય સંળ'ધિત સમાન વસ્તુમાં ઉધ્વ'તાસામાન્યા વલ'બિ એકતાનુ પ્રત્યભિજ્ઞાન ' પ્રત્યભિજ્ઞાનાભાસ ' કહેવાય છે.

(૧) જેમકે, ઔષધ અને વ્યક્તિના મધ્યમાંથી તિર્યંક્ સામાન્યયુક્ત, બીજાના સરખું એમ વક્તવ્ય એક ઔષધમાં

भयं निज्ञो समी यसनुत्रादेवहनावित्यत्र देवद्ने समित् स्वस्य संदिग्यत्या संदिग्वसाध्यधर्मा । अयं नका समित् स्वार्मववदिति संदिग्यसाधनधर्मा । अयं न सर्वज्ञो समित् स्यान्मुनिवदिति दृष्टांगेऽपर्वज्ञत्यासमित्ययोः मन्दिग्यस्यात्मत् न्दिग्योभयधर्मा ॥ २२ ॥

સંદિગ્ધસાધ્ય-સાધનનદુભયરૂપ સાધ+ર્ય દર્શતા ભાસનું વર્ણન—

અર્થ:—(૪) ' આ ચેત્ર, રાગી છે વક્તા હાવાથી. જેમકે, દેવદત્ત. અહીં દેવદત્તમાં રાગિપણાના સંદેષ હાઇ દેવદત્તરૂપ દર્શત, સંદિગ્ધસાધ્ય ધર્મવાળું છે.

- (૫) ' આ વક્તા છે, રાગી હોવાથી,' જેમકે; મૈત્ર. અહીં મંત્રમાં ઉક્તહેતુરૂપ રાગિત્વના સંદેહ હોઇ મૈત્રરૂપ દર્શત સંદિ-ગ્ધસાધનધર્મવાળું હોઇ દર્શતાસાસ કહેવાય છે.
- (६) ' આ સર્વ જ્ઞનથી, રાગી હોવાથી, જેમકે; વિશિષ્ટ મુનિ. અહીં વિશિષ્ટમુનિર્ષ દેશાંતમાં અસર્વજ્ઞત્વરૂપ સાધ્ય-ધર્મના અને રાગિત્વરૂપ સાધનધર્મના સંદેહ હોવાથી વિશિ-ષ્ટમુનિર્પ દેષ્ટ'ત, સંદિગ્ધસાધ્યસાધનરૂપ હસચધર્મવાળું હોઈ દેશાંતાલાસ કહેવાય છે. (૨૨+૫૩૭)

चैत्रोऽयं रागी वनतृत्वान्मेत्रविद्वि दृष्टांते साध्यहेत्रो-स्तन्वेऽपि यो या वनता स स रागादिमानिति व्याप्त्यिस-ध्ध्याऽनन्वयः ॥ २३ ॥

अगं नियो शागी वनमुनादेवद्साहित्यव दैवदेस शीव-त्वस्य गेदिरवत्या गेहिरवताध्यक्षणी। अयं वनश स्मि-त्वात्मैनवदिति गेदिरवसाधनक्षणी। अयं न सर्वेद्रो शीव-त्वात्मृनिवदिति हश्रोतेऽपर्वद्यत्तासामित्वयोः सन्दिरवन्यात्स-त्विरयोभयक्षणी॥ २२ ॥

સંદિગ્ધસાધ્ય-સાધન-તદુભયરૂપ સાધ્યમ્ય દર્શતા ભાસનું વર્ણન—

અર્થ:—(૪) ' આ ચેત્ર, સગી છે વક્તા દ્વાવાથી. જેમકે, દેવદત્ત. અહીં દેવદત્તમાં રાગિપણાના સંદેક ^{હોઇ} દેવદત્તરૂપ દર્શત, સંદિગ્ધસાધ્ય ધર્મવાળું છે.

- (૫) ' આ વક્તા છે, રાગી હોવાથી.' જેમકે; મૈત્ર. અદી' મૈત્રમાં ઉક્તહેતુરૂપ રાગિત્વના સ'દેલ હાઇ મૈત્રરૂપ દર્શાંત સં^{દિ} ગ્ધસાધનધર્મવાળું હાઇ દર્શાંતાસાસ કહેવાય છે.
- (६) ' આ સર્વ' રાનથી, રાગી હાવાથી, જેમકે; વિશિષ્ટ મુનિ. અહીં વિશિષ્ટમુનિર્પ દેશાંતમાં અસર્વગ્રત્વરૂપ સાધ્ય-ધર્મ'ના અને રાગિત્વરૂપ સાધનધર્મ'ના સંદેહ હોવાથી વિશિ-ષ્ટમુનિર્પ દેષ્ટ'ત, સંદિગ્ધસાધ્યસાધનરૂપ ઉભયધર્મ'વાળું હોઈ દેશાંતાભાસ કહેવાય છે. (૨૨+૫૩૭)

चैत्रोऽयं रागी वक्तृत्वान्मैत्रवित्ति दृष्टांते साध्यहेत्रो-स्मचेऽपि यो या वक्ता स स रागादिमानिति व्याप्यसि-ध्ध्याऽनन्वयः ॥ २३ ॥ र्वधम्पेद्रच्दांताभागोऽति नवनिषः, असिद्रमाध्यमावनीः भयन्यतिरेक्तसेदिग्वमाध्यसाधनो नयन्यतिरेकानदर्शितन्यतिरे कविष्मीतन्यतिरेक्तमेदान् ॥ २५ ॥

वैध्रभा द्रष्टांताभाशना विभाग-

श्रधः -- वेधमां दृष्टान्ताकास पण, अभिद्धेसाध्यव्यति रेड, असिद्धेसाधनव्यतिरेड, असिद्धः अपटिवेधः अधिक्याधनव्यतिरेड, अधिक्याधनव्यतिरेड, अधिक्याधनव्यतिरेड, अधिक्याधनव्यतिरेड, विषश्तिव्यतिरेडन लेड्या नव (८) प्रहारना हो. (२५१५३६)

अनुमानं भ्रमः, प्रमाणत्नाद्यो भ्रमो न भनति स न भवति पमाणं यथा स्वष्नज्ञानमिति दृष्टांतः, स्वष्नज्ञाने भ्रमस्वनित्रस्यसिध्ध्या असिद्धमाध्यन्यतिरेकः । निर्विष्टपकं प्रत्यक्षं प्रमाणत्वात् यस्र प्रत्यक्षे न तत्वमाणं यथानुमानमि-त्यत्रानुमानेऽप्रमाणत्वासिध्ध्याऽसिद्धसाधनन्यतिरेकः ॥२६॥

અસિદ્ધસાધ્યવ્યતિરેક–અસિદ્ધસાધનવ્યતિરેકનું વર્ણન–

અર્થ:-(૧) ' અનુમાન ભ્રમ છે, પ્રમાણ હોવાથી ' જે ભ્રમ નથી તે પ્રમાણ નથી. જેમકે, સ્વપ્નજ્ઞાન. અહીં સ્વપ્નજ્ઞાનમાં ભ્રમત્વરૂપ સાધ્યના અભાવ-અમિદ્ધ-પ્રતીત હોઈ સ્વપ્નજ્ઞાનરૂપ દર્શાંત, અસિદ્ધ (અપ્રતીત) સાધ્યના વ્યતિરેક (અભાવ)વાળું કહેવાય છે.

विषयंपद्यांताभामोजी नर्रावणः, असिद्रमान्यमापती-भयन्यतिरेयःवैद्रिययाध्यसाणनोनयन्यतिरेकापदर्शितन्यतिरे-कविषरीतन्यतिरेकमेदान् ॥ २५ ॥

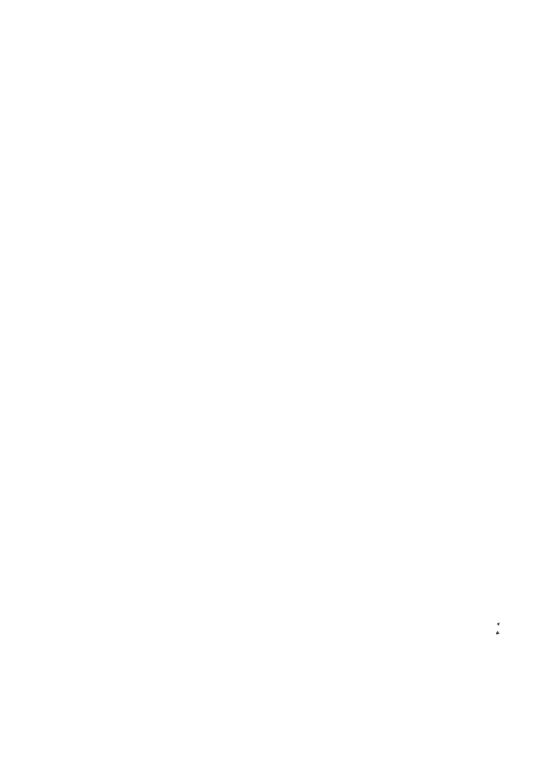
વૈધ+ર્ય દર્શનાબારાના વિશાગ-

शर्धः — वेधभ्यं दृष्टान्ताञास पण्, अभिन्ने साध्यव्यति रेड, असिन्ने आधनव्यति रेड, असिन्द उभयव्यति रेड, अर्हिश्यः साध्यव्यति रेड, संहित्स्याधनव्यति रेड, संहित्स्य अपदि । अध्यति रेड, अपदि विष्यति व्यति रेड, अपदि विषयति व्यति रेड, विषयति व्यति रेडना लेड्यी नव (६) प्रहारने। हो. (२५+५३६)

अनुमानं भ्रमः, प्रमाणत्वायो भ्रमो न भवति स न भवति प्रमाणं यथा स्वष्नद्वानिमिति दृष्टांतः, स्वष्नद्वाने भ्रमत्वनिष्ट्रत्यसिध्ध्या असिद्धमाध्यव्यतिरेकः । निर्विष्ट्यकं प्रत्यक्षं प्रमाणत्वात् यन्न प्रत्यक्षे न तत्वमाणं यथानुमानिन-त्यत्रानुमानेऽप्रमाणत्वासिध्ध्याऽसिद्धसाधनव्यतिरेकः ॥२६॥

અસિદ્ધસાધ્યવ્યતિરેક–અસિદ્ધસાધનવ્યતિરેકનું વર્ણુન–

અર્થ:-(૧) ' અનુમાન ભ્રમ છે, પ્રમાણ હાવાથી ' જે ભ્રમ નથી તે પ્રમાણ નથી. જેમકે, સ્વપ્તજ્ઞાન. અહીં સ્વપ્તજ્ઞાનમાં બ્રમત્વરૂપ સાદયના અભાવ-અસિદ્ધ-પ્રતીત હોઈ સ્વપ્તજ્ઞાનરૂપ દર્શાંત, અસિદ્ધ (અપ્રતીત) સાધ્યના વ્યતિરેક (અભાવ)વાળું કહેવાય છે.

સંદિગ્ધસાધ્યન્યતિરે ક્ર–સંદિગ્ધસાયત્વ્યતિરેક-સંદિગ્ધઉગયબ્યતિરેકનું વર્ણન-

भिष्यः—(४) प्रिया, भ्यमवेश के, अवृत्रिक्ष्तुः (नित्यः) भिष्ठान गरी केयानी, के यमवेश न्यी, ने नित्य भेजानवारी न्यी नेमने: सुद्धः

અહીં શુક્રર્ષ કરાંતમા, અમર્વ જાત્વરૂપ માધ્યના અગાવરૂપ સર્વગ્રપત્રાના ન દેવ દાવાથી શુક્રરૂપ કશાવ, સદિગ્ધાધ્ય-વ્યવિરેકવાળું છે,

- (૫) 'શ્રેંગ, અગાદા વચનવાળા છે, રાગી દેવાથી, જે અગાદાવચનવાળા નથી તે રાગી નથી જેમકે: તશામત (શુદ્ધ) અહીં તથાગતરૂપ ક્ષાંતમાં રાગિત્વરૂપ નાધનના રામાવરૂપ અરાગિપત્રાના સંશય દેશવાથી તથાગતરૂપ દ્યાંત, સંદિગ્ધ સાધનવ્યતિરેકવાળું છે.
- (६) ' આ ખુધ સર્વ તનથી, રાગી હેવાથી. જે અસર્વ તનથી તે રાગી નથી જેમકે ખુદ્ર અહી ખુદ્ધરૂપ દર્શાનમાં અસર્વ તત્વાલાવરૂપ સાધ્યાભાવના અને રાગિત્વાભાવરૂપ સાધના લાવના સંશય હાવાથી, ખુદ્ધરૂપ દર્શાત, સંદિગ્ધસાધ્યસાધન ઉભયગ્યતિરેકવાળ છે. (૨૮+૫૩૯)

चैत्रोऽयमरागी, वक्तत्वाद्यन्तैवं तन्तैवं यथा पापाणश-फल्लमिति दृण्डांते साध्यसाधनोभयव्यतिरेकस्य सन्देऽपि व्याप्त्या व्यतिरेकासिध्येरव्यतिरेकः ॥ २९ ॥

અવ્યતિરેક વૈધમ્ય દંષ્ટાંતાભાસનું વર્ણુન– અર્થ:–(७) 'આ ચૈત્ર, અરાગી છે, વક્તા હાવાથી, જે અરાગી

એટલે પહેલા મામનાખાય દરમોયી પછી માધ્યાભાય કર્યાંવેળ લેલઇ ગમનરૂપ દરાંત, વિપરીતાનનિ-સ્થળી નિર્ણ કરાંતાઅમ કરેત છે. (3+4પર્ય)

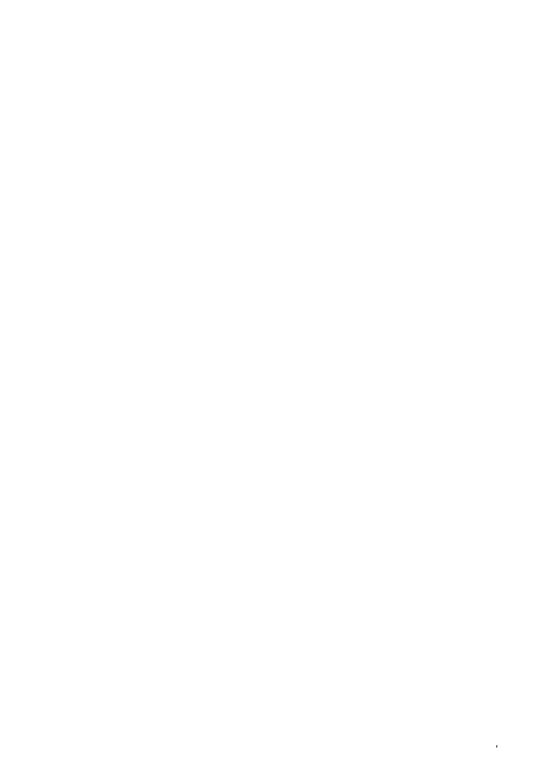
पर्यती पहिल्लान भूमान यो भूमरान म तह निमान यथा महानमं विद्वामांश पर्यती भूमरामहानमं वैन्यूरमेहरणे सपनगामानः ॥ ३१ ॥

ઉપનયાભાસત્રં વર્ણ્યન—

અર્થ:— દાત જેમકે, 'પર્યંત, વડ્નિવાળાં છે, પૃત્ર હાવાથી, જે પૃત્રવાન્ છે તે વડ્નિમાન્ છે જેમકે, મહાનમ લઘા ચાયમ વડ્નિવાળા પર્વંત. અથવા પૃત્રવાળું મહાનમ જે કે; સાધ્યના ધર્મી માં હેતુના ક્યનરૂપ ઉપસંદાર, 'ઉપનય' કહેવાય છે. પરંતુ બ્રાંતિથી વડન આદિરૂપ સાધ્યના ક્યનરૂપ ઉપસંદાર સાધ્યધર્મી રૂપ પર્વંત આદિમાં કરવા 'ઉપનયાલાસ' કહેવાય છે. અથવા તેવી રીતે પૃત્ર આદિ હેતુના સાધ્યધર્મી લિન્ન મહાનસ આદિમાં ઉપસંદાર કરવામાં 'ઉપનયાલાસ' લાવો.

तत्रैव तस्माद् धूमवान् पर्वतो वर्षानमन्महानसमिति निग-मने निगमनाभाम इति दिक् । इत्याभासनिरूपणं समाप्तश्चा-नुमानम् ॥ ३२ ॥

નિગમનાભાસનું વર્ણુન— અર્થ —દા. ત. જેમકે, 'પર્વત, વર્લ્ફનિવાળા છે, ધૂમ

भाविष्ठ अभौनेत्यता कत्तरप्प शहित्याचे 'भन्द' रहेताय है। (४३५८७)

वतनुगुणदोषाभषाञ्चास्य याषाध्यविष्याधर्ये ॥ ५ ॥

અર્થ — રાજની યચાર્યતા અને અયચાર્યતા, વક્તાન (પુરુષના) કરુણ રાષ્ટ્રિ ગુલે અૉ દ્વા આપે દેવાંથી ઉત્પન્ન ચાય છે. અચીત વક્તાના મ્યુગારિ ગુલે શાળકની યચાર્યતા અને વક્તાના દેવાદિદેખેથી શાળની અયચાર્યતા જ્લ્લે (પ્રપ્રદ

सोऽयं शब्दो वर्णपदनात्रपरम्पेण विनिनः । भाषाव-र्गणात्मकपरमाण्यारवयो मूर्तिमानकारादिर्वर्णः । घटादिण्य-दायबटकवर्णानामपि प्रत्येकमर्थवन्त्रमे । तपुरुषन्ययेऽयितार-गमनात् ॥ ६ ॥

शण्दनुं विशाजन-

અ**થ**:—પૂર્વેક્તિસ્વર્પમાળે આ શબ્દ, વર્તુ-પદવાક્યર્^{પદી} ત્રણ પ્રકારના છે.

(૧) વર્ણ રૂપ શખ્દ-આઠપકારની વર્ગ ભાગો પૈકી ભાષાને ચોગ્ય વર્ગ ભારે પરમાણુઓથી આરંભેલ (જન્ય) જે મૃર્તિ માન (રૂપી) અકાર આદિ અથરા, તે વર્ણ કહેવાય છે. એવંચ ઘટ આદિ સમુદાયમાં વર્તાતા પ્રત્યેક વર્ણો, અર્થવાળી છે કેમકે તેના વ્યત્યયમાં (ઉલ્ટાવવામાં) ખીજા અર્થને પામે છે. જેમકે; 'સાક્ષરા' રૂપ સમુદાયના વ્યત્યય કરવામાં અવે તો 'રાક્ષસા' એવો ખીજો અર્થ શઇ જાય છે (દ્ર+પપ્રદે

સાત્મન ગી મમન્યત્વ શબ્દ, પ્રમાણત્મક અને છે મડે પહેલા મધ્યમંગીના ક્વરૂપના વર્ણન કરાય છે. અનેકાંવરન (અનંત્રધમં વિશિષ્ટ) પહેલાં મા વિધિ દારા પ્રયત્વેલો આ શબ્દન પર્યું અથારે સપ્તાલાગીને અન્તર્ય છે ત્યારે જ આ શબ્દન પર્યું એ ત્યારે જ આ શબ્દન પર્યું એ હોઈ પ્રમાણવાનું છે. જો કે વારો છે ઇત્યાદિ લીધિક વાકરોનું સ્થિત અર્થ પ્રકાશકપત્યું જ લેઇ હોકની અપેદાારો પ્રમાણવાનું (લક્રવિત નત્પ્રકારકત્વરૂપ લિકેડ પ્રમાણવાનું) હોવા છતાં વાકત્વિક પ્રમાણવાનું નથી; કેમકે સપ્તાલાંગીને અનુનરવાપણ નહીં, દેવઇ પૂર્ય અર્થત્તું પ્રકાશક પણ નથી.

तत्र प्रशानुगुणभेकष्यिविशेष्यका विरुद्धविविनिषेत्रात्म-कथर्भमकारक्षयोधजनकम्प्तत्राव्यवपरितमग्रुद्धायत्वं सप्तमहीत्वप् ॥ १० ॥

સપ્તભ'ગીનું લક્ષણ—

અર્થ:— પ્રશ્નકારના પ્રશ્નના જ્ઞાનથી જન્ય, એકધર્મી (વસ્તુ)ને ઉદ્દેશીને અર્થાત્ એક વસ્તુમાં અવિરુદ્ધ (દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાલભાવની અપેક્ષાએ અવિરુદ્ધ) વિધિ (સત્ત્ર) નિષેધ (અસત્ત્ર) રૂપધર્મ પ્રકારવાળા એાધના જનક સાત વાક્યોના પર્યોપ્ત સમુદાય 'સપ્તભ'ગી 'કહેવાય છે. (૧૦+૫૫૩)

वावपानि च स्यादस्त्येत्र घटः, स्यान्नास्त्येव घटः, स्यादस्ति नास्ति च घटः, स्यादवक्तव्य एव, स्यादि

વસ્તુધર્મ છે. જેનાથી સર્વ પદાર્થીનુ પરસ્પર સાંકર્ય ફર થાય છે

- (3) કમઅર્પિત ઉભયમ્=ક્રમ અર્પિત સત્ત્વઅસત્ત્વર્ષ ઉભયધર્મો જો કમાર્પિત સદ્ અસદ્ ઉભયત્વ ન માનવામા આવે તા કમગી સદ્દઅસત્ત્વવિકલપશાબ્દગ્યવદારના વિદાધ થાય!
- (૪) કથંચિત્ અવક્તવ્યત્વમ્≕એકી સાથે વિધિનિયેધર્^{પે} અવક્તવ્યત્વરૂપ ધર્મ' (નહુઅપિ'ત અવક્તવ્યત્વરૂપ ધર્મ').
- (પ) કથંચિત્ સત્ત્વ વિશિષ્ટ અવક્તવ્યત્વમ્≕ક્રમની અપેશાએ મત્ત્વવિશિષ્ટ સહ (અક્રમ)ની અપેક્ષાએ અવક્તવ્યત્વ રૂપ ધર્મ.
- (દ) કથે ચિત અસત્ત્વ વિશિષ્ટ અવક્તાનાત્વમ=કમની અપૈક્ષાએ અસત્ત્વવિશિષ્ટ સદ્ધ (અક્રમ)ની અપૈજ્ઞાએ અવક્તા-દ્રયત્વ ધર્મ.
- (૭) ૧મ વિત ઉગય વિશિષ્ટ અવક્રનગ્યત્વમ=કમની અપે જ્યાંને સત્ત્વ લગતવરૂપઉગયત્વિગિષ્ટ સહાર્ષિત અવક્રનગ્યત્વરૂપ ૧મે. (૧૩+૫૫૬)

तत्र पर्यो महि गरास्य प्रयानस्य मानं, द्वितियेशः सरस्य पारायेन, नृतीये समाधिनस्यानस्याथनुर्धेनकस्य-त्ययः पश्चेमे सम्बिशित्राप्रसारपत्तः पत्तेऽसम्बिशित्राप्त-सार्थ्यस्य सात्रेन त समाधितस्यानस्य विशिष्टावकस्य । सन्दर्भकारह स्थानिक स्वीतिः ॥ १४ ॥

કथं थित् सत्त्व अने कथं थित् असत्त्व धर्मं नी अपेक्षाः केम अपित सत्त्व असत्त्व इप धर्मं, लिन्न छे, केम के, लेम अत्येक धक्षार आहि वर्णुं नी अपेक्षाओ धटपह लिन्न छे तेम अहीं समज्ञ हों. ले धक्षार आहिना उच्चारखुथी ज घट पहा थंनी उपस्थित मानवामां आवे ते। आष्ठीना वर्णों नी निरधं कता यहं लय! अथी ज अत्येक कुसमनी अपेक्षाओ मादाने। क्यं थित् लेह सर्वानुस्त्व सिद्ध छे. तेवी ज रीते सत्त्व-असत्व तहस्थनी अपेक्षाओ सद्धार्थित अवक्ष्त्तव्य धर्मं, लिन्न छे. अवक्ष्तव्य केदे सद्धअपित (अप्री साथे) अस्तित्व नारित त्वनी सर्वं था क्रियानी अश्रक्षयता.

इयं सप्तमती सकलादेशविकलादेशाभ्यां द्विधा, तत्रैक-धर्मविषयक्रवोधजनकं सद्यीगपद्येनाभेदरस्याऽभेदोपनारेण वा वत्तद्धर्माभिन्नानेकयावद्धर्मात्मकपदार्थवोधजनकवावयं सकल् बादेशः ॥ १६ ॥

સપ્તમાંગી વિભાગ—

અર્થ:—આ મખ્યમંત્રી. સકલાદેશ અને વિકલાદેશના ભેતર્યા બે પ્રકારની છે, અર્ધાત એક એક-પ્રત્યેક લાંગ, મકલ દેશમ્ત્રમાવવાલા અને વિકલાદેશસ્ત્રમાવવાલા છે. આનું તત્વ અલ્લાદેશ

सक्ष्य देशनां वाराष्ट्र=क्षेत्रः धर्माविषयकः है। धलनाकः धर्न है। रें याचे व्यक्तिकः कि की कायनाः व्यक्तिः व्यक्तिः ते ने वर्धनी त वे व्यक्तिकः व्यक्तिः नार्वे (केंद्रद्वा हि.या तेद्रवा) धन्ने काले

पितष्टित्तर्वकगुणिगुणत्वैकाधिकरणष्टत्तित्वैकसम्बन्धप्रतियोगिन् त्वैकोपकारकत्वैकदेशाविष्ठञ्जष्टत्तित्वैकसंसर्गपतियोगिर्वकन् शब्दवाच्यत्वधर्मेरस्तित्वेनाभिन्ना अनेके ये धर्मास्तदात्मन् कपदार्थवोधजनकत्वमपीति ॥ १९ ॥

અર્થ:— એક પ્રથમભંગમાં આઠ પ્રયોજકાની ઘટના—તે આ પ્રમાણે= સ્યાદ અસ્ત્યેવ ઘટ: ' નાનાધમ વિશિષ્ટ ઘડા છે જ ' ઇત્યાદિ વાકયમા અસ્તિત્વ આદિરૂપ એક ધર્મ વિષ્યક્ષ એષ્યજનકત્વ જેમ છે તેમ અર્થાત ઘટરૂપ ધર્મી માં જેમ અસ્તિત્વનામક એક ધર્મ છે તેમ.

- (૧) કાલ વિ.ની અપેક્ષાએ અમેદવૃત્તિથી અનેક ધર્મો વર્તે છે તેની ઘટના કરે છે કે; જે કાલમાં; જે ઘટાદિમા, અસ્તિત્વધમં છે તે કાલમાં; તે ઘટાદિમા અનંત પણ ધર્મો સંદે છે માટે અસ્તિત્વની નાથે શેષધર્માંતું એકકાલાવિષ્ઠળ એક અધિકરવૃતૃત્તિત્વ વર્તે છે આ અપેક્ષાએ અસ્તિત્વની સાથે શેપ અનેત ધર્મોના કાલની અપેક્ષાએ અસેક છે.
- (૨) જેમ અસ્તિત્વ, ઘટરૂપ ગુિણના ગુણ છે. તેથી અસ્તિ ત્વનું સ્વરૂપ ઘટગુણત્વ છે તેમ ઘટરૂપગુિણમાં એરેલ નકલ રાપ ધર્માનું સ્વરૂપ, એકગુિનુગુણત્વ છે તેથી આસ્તિત્વની મા^{ગુ} ત્વરૂપની અપેકાઈએ શેપ અનેત્વ ધર્મોના અમેક છે.
- (3) જેમ અસ્તિત્વરૂપ ધર્મોના આધાર (અધિકગ્લ) થટ દેક તેમ કૈંદ મામત ધર્મોનું અધિકરલ ઘટ છે અર્થાવ નગ જ પ્રોનેન ૧૧૧ એક અધિકરજી વિત્ત સાઇ અસ્તિત્વની સર્થ અ કર્યા કરે જ અર્થ (અદ્યાર કર્યો અધિકાએ અધિક છ

અર્થાત જેમ 'સ્યાદ અસ્ત્યેવ ઘટ:'એ વાકયમાં અસ્તિ ત્વાત્મક એક ધર્મળાધજતકત્વ છે તેમ કાલ આદિની અપે-લાએ અસ્તિત્વની સાથે અભિન્ન જે અનેક ધર્મા છે તે અનેક ધર્માત્મક પદાર્થળાધજનકત્વ પણ સમજન્નું. (૧૯+૫૬૨)

सम्बन्धे कथित्रादातम्बलक्षणेऽभेदः प्रधानं, भेदो गीणः, रांसर्गे त्वभेदो गीणो भेदः प्रधानम् । तथा च भेदिविशि-ष्टाभेदस्सम्बन्धः अभेदिविशिष्टभेदस्संसर्गे इति विवेकः । अपश्च पर्यापार्धिकनयस्य गुणभावे द्रव्यार्थिक नयस्य प्रधानभावे युष्यते ॥ २० ॥

અભેદમયાજક કાલ આદિ આઠમાં સંખ'ધ અને સંસર્ગના ભેદનું વર્ણુન—

અર્ઘા:-- (૧) કર્યાંચિત્ તાકાતમ્યરૂપ સંળ'ધમાં અ^{ત્રેદ}ન પ્રધાન છે અને બેંદ ગીંગુ છે. જ્યારે-

(ર) સંમગમાં અલે ગીણ છે અને ભેઠ પ્રધાન છે. અથી લેડિવિશિષ્ટ અલેદ, મંજા કહેવાય છે. દેમકે, વિશેષ્ધ પ્રધાન છે. અથી લેડિવિશિષ્ટ અલેદ, મીણ છે અને વિશેષ્ય દ્રિઇ મંજા ધમ અલેદ, પ્રધાન છે. અલેદવિશિષ્ટ ભેદ, મંમગાં કહે વધ્ય છે દેમકે, વિશેષ્ય દેઇ મંમગાંમા અલેદ શીપ છે અને વિશેષ્ય દે છે મામગાંમા અલેદ શીપ છે અને વિશેષ્ય દે છે મામગાંમાં એડ શ્રેષ્યાન છે, એમ વિશેષ અધિ મામગાંને.

વર્ષ કોંદી ઘટાયેલ આ અક્ટ દેશકોલા, પામીયનપાદ ઉત્તાલન અને દયસિક્તાના ઘનાનવાલમાં યુક્તિયુમા

અર્થાત જેમ 'સ્યાદ અસ્ત્યેવ ઘટ:' એ વાકયમાં અસ્તિ ત્રાત્મક એક ધમ બાહિજનકત્વ છે તેમ કાલ આદિની અપે-લાએ અસ્તિત્વની સાથે અભિન્ન જે અનેક ધર્મો છે તે અનેક ધર્માત્મક પદાર્થ બાહજનકત્વ પણ સમજવું. (૧૯+૫૬૨)

सम्बन्धे कथित्रादातम्यलक्षणेऽभेदः पधानं, भेदो गीणः। संसर्गे त्वभेदो गीणो भेदः प्रशानम् । तथा च भेदिविशि-ष्टाभेदम्सम्बन्धः अभेदिविशिष्टभेदस्संसर्ग इति विवेकः । अपश्र पर्यापाणिकनयस्य गुणभावे द्रव्याणिक नयस्य प्रधानभावे युष्यते ॥ २० ॥

અભેદમયાજક કાલ આદિ આઠમાં સંખ'ધ અને સંસર્ગના ભેદનું વર્ણુન—

અઘ^ર:— (૧) કથંચિત્ તાકાત્મ્યરૂપ સંગ'ધમાં ^{અનેઠ}, પ્રધાન છે અને બેદ ગીલ છે. જયારે-

(2) સંસર્ગમાં અલેદ ગીલું છે અને ભેદ પ્રધાન છે. અર્પંત ત્રેકવિશિષ્ટ અસેદ, સંબંધ કહેવાય છે. કેમકે, વિશેષ્ય પુત્ર કેમકે સબ્લંધમાં ભેદ, ગીતું છે અને વિશેષ્ય હાઇ સંબંધમાં અહેદ, પ્રધાન છે. અંગેકવિશિષ્ટ ભેદ, સંમર્ગ કહે વાય છે કેમકે, વિશેષ્ટ હોઇ સંબંધ માં અહેદ કોમકે, વિશેષ્ટ હોઇ માં માં અભેદ શી યુ છે અને વિશેષ્ય છે! સંપ્રદાન છે, એમ વિવેષ અહીં હમાં હોં

૧૬ ધુર્વે ઘરવેલ અને તકન દેશણાંઘ, પાર્થપનાના ડાલ્મ-૧૦ અને દ્રુષ્ટ ઉત્તવના પ્રવાનમાંવાના પ્રક્રિયુક્ત

રમાં પરસ્પર વિરુદ્ધ વિવિધગુણાના સંભવ હાઇ મુખ્યત્યા આ ભેદના સંભવ નથી કેમકે ધર્મિના ભેદ છે અયોત પર્યાયભેદથી પર્યાયીના ભેદ, આવશ્યક છે.

- (૨) સ્વરૂપની અપેક્ષાએ ભેદ=સ્વરૂપની અપેક્ષાએ વિરુધ નાના ગુણોના અભેદના સંભવ નથી. તે તે ગુણોના સ્વસ્વરૂપના ભેદ હોવાથી ગુણભેદથી ગુણિલેદની આવશ્યકતા હાઇ વસ્તું ભેદ^{શી} પ્રત્યેકગુણમા સ્વગુણત્વના ભેદ હોવાથી સ્વરૂપના ભેદ ^{અહીં} સમજવા
- (3) અર્થની અપેક્ષાએ ભેદ=અર્થ (અધિકરણ)ની અપે ક્ષાએ વિરુદ્ધ નાનાગુણાના અભેદના સંભવ નથી. કેમકે, પાતાના (ગુણાના) આધારના પણ ભેદ છે. અનેકગુ^{ણી} આશ્ય, અનેક હોય છે.
- (૪) મળ'ઘની અપેશાએ ભેદ=સ'બંઘની અપેયાં^એ વિરુદ્ધ નાના ગુગોના અભેદના સ'લવ નથી. કેમકે; સં^{લં} ધીના ભેદથી (આધાર આધેયના ભેદથી) સ'બ'ઘના ^{ભેદ}િ (ઘટ ભૂતલ સંચાગથી પટભૂતલસંચાગના ભેદ પ્રસિદ્ધ છે)
- (प) उपधारनी अपेक्षाओं सेड=अपटारनी अपेक्षाओं विश् द न ना भुद्याना असेटनी संभव नथी डेमडे; ते ते गुड़ अन्य असेना केट छे. विश्यसेटवी आतंभेटनी आवश्यान देन ने ते अविषय असेनाना सेट दाड़ी गुद्यात केट वान न्यान नथी

१९३ श्रीहरूनी अधिक ने केटच्छित्रकी सरिस है

વિધિવિષયક બાેધનુ જનક થાય છે. અહીં સ્પાત્ શખ્દ, અ^{બે} દની પ્રધાનતાથી કે અસેદ ઉપચારથી સામાન્ય રીતે અનંત ધમેવાળા ઘટ છે એમ જણાવે છે. અસ્તિ શળ્દ, મુખ્યત્યા વિધિર્ષ અસ્તિત્વ ધર્મવાળા ઘટ છે. એમ દર્શાવે છે. એવકાર, અયાગ વ્યવચ્છેદને જણાવે છે (ઉદ્દેશ્યતાવચ્છેદક સમાનાધિ કરણાભાવા પ્રતિયાગિત્વ, અચેા ગવ્યચ્છેદનું લક્ષણ છે. 'ઘડા અસ્ત્યેવ' અર્કી ઉદ્દેશ્ય, ઘટ છે અને વિધેય, અસ્તિત્વ છે. તથા ચ કદ્દેશ્યતાવ એદ ક જે ઘટત્વ છે, ઘટત્વવાળા ઘટમા ^{રહે}. નાર જે અવાવ, પટ આદિના અભાવ લઇ શકાય પરંતુ અસ્તિત્વના અગાવ લઇ શકાય નહી કેમકે તે ઘટમાં અસ્તિત રહે છે. પટ આદિના અગાવના વ્રતિયાગી પટ આદિ છે અને અપતિયાગી અસ્તિત્વ છે અને અસ્તિત્વમાં અપ્રતિયાગિત્ધ ^{છે} એમ લક્ષણ સમન્વય જાણવા) તથા ચ અલેદની પ્રધાનના^{મી} કે અમેદ ઉપચારથી સામાન્યત: અનંત ધર્માત્મક ઘડા પ્રી યાંગી (પટાસાવપ્રતિયાગી પટ) નું અસમાનાધિકરણ (પટ્યા नर्वी २डेनार) क्रेवा घटत्वनुं समानाधिक्ष्यणु (घटमां २डेनार) અત્ય વાસાવામિતિયાગી (પટાદિ અગાવન અપ્રતિયાગી) સ્યં વ્યાદિકપ સ્વરૂપની અપેક્ષાએ અસ્તિત્વાળા છે, આ પ્રમ^{ેક} (23+7;;) काष थाय है.

यरस्यान्नास्त्येषेति द्वितीयं नानयमस्यश्चमीपित्येश्वर रोज निनेनित्रपर्यं योधं जनयति, अञ्चापि ताटको घटः विश् योध्यमसानिकस्यप्रस्यसमानिकस्यास्यन्तामावादिक्ये राजकस्पायश्चित्रस्यप्रस्तिनित्रयोगः ॥२४॥

सन युगपत्वधानभृतसन्वासन्वोभयरूपेणवितयोग्यसमानां विक रणघटत्वसमानाधिकरणाभावाप्रतियोग्यववनव्यत्वतानिति वीध ॥२६॥

અર્થ:— (૪) સ્યાદ અવક્તવ્ય એવ ઘટ:' 'નાના ધર્મ વાળા ઘડાં અવક્તવ્ય જ છે' આવું ચાર્યું વાકય, મુગમ (એક પદથી) પ્રધાનતાથી કે ત્રોણુથી સ્વરૂપ-પરરૂપની અપે ક્ષાએ અસ્તિત્વ-નાસ્તિત્વના પ્રતિપાદનમાં કાઈપણ વચત સામાગ્ય નહીં હોવાથી એકી સાથે સત્ત્વ-અસત્ત્વથી ઘટ અ વસ્તુ અવક્તવ્ય છે એવા બાધ કરે છે. તથા ચ-તેવા ઘડે સત્ત્વ આદિ રૂપથી વક્તવ્ય જ હોવા છતાં યુગપત (ઋ પદથી) પ્રધાનભૃત સત્ત્વચાલત્ત્વ ઉભયરૂપે પ્રતિયાગી અસમાત્વ

ધિકરણ-ઘટત્વ સમાનાધિકરણ અભાવ અપ્રતિયાગી અવધ્

વાળા છે, એમ બાધ ઘાય છે.

(28+435

स्पादिस्त चायवन्त्यश्च घट इति पञ्चमवावयेन स्वदृत्या चपेश्तयाऽस्तिन्वविभिन्दो सुग्यतस्त्वपाद्वयायपेश्वगाऽवस्त्वयम् विभिन्ने घटा बोध्यते. तथा चामेद्वायान्येनामेदीदवारं वा सामान्यवोऽनन्त्वमन्तिको घटः पत्तियोग्यसमानाविकः णवरन्यस्यानाविकरणान्यन्तावाराप्रतियोगिस्यद्रव्याद्यविष्ठि न्वारिक्यविभिन्ने विभाग्यविक्रस्त्वस्वायस्योभविष्य स्वराज्यव्यासिनित् वोधः ॥२७॥

દિની અપેક્ષાએ અસ્તિત્વ-નાસ્તિત્વ વિષયક અવક્તવ્યત્વવાળા છે એમ બાેધ થાય છે. (૨૮+૫૭૧)

स्याद्दित नास्ति चात्रकत्व्यश्च घट इति सप्तमं वात्र्यन्तु क्रमार्थितस्वपरद्रव्यादीन् सहार्थितस्वपरद्रव्यादीनाश्रित्वास्तित्त्र नास्तित्त्रविशिष्टाव्यवतव्यत्ववद्घटमाह । तथा च ताहशो घटः मतियोग्यसमानाधिकर्णघटत्वसमानाधिकर्णात्यन्ताभावाषित्रौ गिक्रमार्थितस्वपरद्रव्याद्यविद्यन्तास्तित्वनास्तित्वोभयविशिष्टमः हार्पितस्वपरद्रव्याद्यविद्यन्तास्तित्वनास्तित्वोभयधर्मविषयक्षाः वत्रव्यत्यवान् घट इति चोधः ॥२९॥

અર્થ'— (૭) 'સ્યાદ અસ્તિ નાસ્તિ ચાવક્તવ્યક્ષ ઘડાં, 'નાના ધર્મવાળા ઘડા છે અને નથી અને અવક્તવ્ય પત્ર છે. આવું સાનમું વાકય તા, ક્રમ અર્પિત સ્વપર દ્રવ્યાદિની અપે ક્ષાએ અસ્તિત્વ નાસ્તિત્વ વિશિષ્ટ ઘડા, સહ અર્પિત (યુગપત્ સ્વપર દ્રવ્યાદિની અપેક્ષાએ અવક્તવ્યત્વવાળા છે એમ કર્યાં વે છે

તથા ચ તેવા ઘડા, પ્રતિયાગિ અસમાનાધિકરણઘટત્વમમાન ધિકરણ અત્યંતાસાવઅપ્રતિયાગી એવા ક્રમઅર્પિતસ્વપરંજી દિની અપેશાએ અસ્તિત્વનાસ્તિત્વજીસયવિશિષ્ટ સહઅર્પિત સ્વ પત્તકવ્યદિની અપેક્ષાએ અસ્તિત્વનાસ્તિત્વઉસય**ધર્મ** વિષયક અત પ્તત્કવ્યાળા છે એમ બાધ જાણવા.

भन गांत्र परम्य स्वस्तमध्ति घर हति जानीयत्रः गांवदास्त्रनानित्रमदते चरत्रमेव, ताहग्रकार्त्वानात्र विवेत्पार्शन म परनाहितं यास्त्रं, स तु तद्गिक्तवार्त्व

एवं तिनग्राः स्थील्यादिधमैवर्त्तमानकालीन्पर्यायपृतुर्वः ध्नोद्राद्याकाररूपादिगुणघटकियाकतृत्वाद्यस्स्वरूपरूपा अनी पररूपरूपा बोध्याः ॥३१॥

પાતામાં રહેલ ઘટત્વરૂપઅસાધારણ ધર્મ^૧રૂપ, ઘટનું સ્વરૂપ કહ્યા બાદ હમણાં બીજપણ ઘ^{ટના} સ્વરૂપાનું અને પરરૂપાનું વર્ણુન—

અર્થ:—આ પ્રમાણે ઘટમાં રહેલ, સ્થીલ્યઆદિ ધર્મા-વર્તમાનકાલીન પર્યાય-વિશેષા પૃથુણુદનાદરઆદિ આકારા રૂપઆદિ ગુણા-ઘટનકિયાકર્તૃત્વિવિગેરે સ્વરૂપા છે. તે સ્વરૂપ^{થી} બિન્ન-ગીજ ધર્મા પરરૂપા છે અર્થાત્ (૧) સ્થુલતા ^{આદિ} સ્વરૂપા અને કુશતાઆદિ પરરૂપા.

- (૨) ઋજીસ્ત્રનયની અપેક્ષાએ વર્તમાનક્ષણવૃતિ ^{ઘટ} પયાંય, ઘટનું સ્વરૂપ છે અને અનીત અનાગત ક્ષણવૃતિ ^{ઘટ} પયાંયા પરરૂપ છે.
- (૩) ઘટમાં વર્વતા તળીયેથી અને વચ્ચેથી પહેાળાઇવાળા આકાર-ગાળાકાર તે ઘટનું સ્વરૂપ છે એનાથી બીજો આકાર પ્રત્યા છે.
- (૮) કપવિશિષ્ટ ઘટા, આખગી દેખાય છે આવા લ્વવ તાર દેઇ કપદાંચ ઘટત જોને થાય છે માટે કૃપ વિગેરે સુધાર પ્રદેશ સ્વરૂપ છે, સ્મન્યાદિ સુધે, પરકૃપ છે.
  - ા. ૫ ડ્રિયામું, અલમાગી રાખતું વરોક ઘટનદિવા

प्रमाणप्रामाण्यनामकः सन्तमकिरणः

ज्ञानस्य प्रामाण्यं प्रगेयाव्यमिचारित्वमेत्र । स्वातिरिक्तः प्राधापेक्षया प्रमेयव्यमिचारित्वं ज्ञानस्यामाण्यं, सर्वेन्तु स्मान् पेक्षया प्रमाणमेत्र वाह्यायपिक्षया तु किञ्चत्प्रमाणं किञ्जिनाः प्रमाणम् ॥१॥

અર્થ:— જ્ઞાનનુ પ્રમાણુપણું (જ્ઞાનના પાતાનામાં રહેલ પ્રમાણુપણું) એટલે પ્રમેય (પ્રમા-યથાર્થ નિર્જુયના વિષયરૂપ પદાર્ય)ની સાથે અવ્યભિચારિપણું (અવિસ'વાદિતા–સ'વાદિતા) જ સમજવું.

ગ્રાનનું અપ્રમાણપણું એટલે સ્વસંવેદનભિન્નગ્રાદ્ય (બાઇ) પડાયે)ની અપેક્ષાએ પ્રમેય (ગ્રંય)ની સાથે વ્યભિચારિષ્ણું (વિમવાદિના) જ સમજતું.

વળી સવૈજ્ઞાન (તમામ જાતિનુ જ્ઞાન)ના સ્વસંવૈદનનું કર્યાં મુખ્ય પ્રમાણપાયું હોઈ સ્વઅપેયાએ, મવૈજ્ઞાન પ્રમાણર્પ જ છે અને બન્દ્ર પદાર્થની અપેયાએ જ કિંગિત્સાન (કોઈ જ્યાન) લગાન કેલ્લ છે અને કિચિત્સાન (કોઈક જ્ઞાન) પ્રમાણ પ્રમા

અભ્યાસદશાસ'પન્નજ્ઞાનમાં સ્વાશ્રય (પ્રામાણ્યના આશ્રયરૂપજ્ઞાન) શી બ્રાહ્મ અને છે અનભ્યાસદશાસ'પન્નજ્ઞાનમાં (સ'શયાત રાધેન) પરથી સ'વાદક જ્ઞાનથી બ્રાહ્મ અને છે. અભ્યાસ અને અનભ્યાસ એ બન્ને, જ્ઞાનાવરણ ક્ષયાપશમવિશેષથી જન્ય, જ્ઞાનગત, જાતિવિશેષા સમજવાનાં છે (વિષયગત તે છે. ઉપ સ્થી જાણ્યાના છે) કેમકે; પરિણામિ હાઈ આત્મા, ઉમય-અભ્યાસ-અનભ્યાસસ્વભાવી છે, દ્રભ્ય, પરિણામી હાય છે. વળી પ્રામાણ્યબ્રાહ્મક, પર, સ્વાશ્રયથી (પ્રામાણ્યના આશ્રય જ્ઞાનગી સ્વથી) ભિન્ન સંવાદક જ્ઞાન જ સમજનું. કેમકે કારે ણગતગુણાનું જ્ઞાન અને બાધકાભાવનું જ્ઞાન, સંવાદગ્ઞાનની અપેશા રાખનાર છે. (સંવાદક જ્ઞાન એટલે જેવા અર્થ, પૃત્રં વિજ્ઞાનમાં જાણ્યા તે તેવા જ છે, આવા અર્થ, જે વિજ્ઞાનમાં જાણ્યા તે તેવા જ છે, આવા અર્થ, જે વિજ્ઞાનથી વ્યવસ્થિત કરાય તે સંવાદક જ્ઞાન કહેવાય છે.) (૩+પડ૧)

परिच्छेद्यमस्य पमाणस्य सामान्यविशेषात्रनेशान्ताः त्मकं यस्तु ॥४॥

ત્રાનરૂપમમાણુમાં વિષયનું નિરૂપણ-

અર્થ:—સામાન્ય-વિશેષ આદિ વિશિષ્ટ અનેકાંત સ્વરૂપ વાળી વસ્તુ, આ જ્ઞાતરૂપ પ્રમાણના પરિચ્છેલ-વિષય છે, અખાન્ય રાખ્ય, દ્રગ્યવાચક હોઈ, પર્યાયવાચક વિશેષ શબ્દ દ્રાયા ઉત્પાદ-વ્યયના હાલા ચવાથી ઉત્પાદ-વ્યય-દ્રીવ્થયુક્ત મમ્દ્રવામન્દ્રે કે આ દ્રમાણે ઉપન્યાસ કરેલ છે.

જિલ્લિ મર્સી, અનંત્રધમી મક છે, પ્રમેષ દોવાથી. અ મ- કે અનંત ધનકેમક વસ્તુની મિદ્રિ સમજવી) (૪૬૫૬૨) कटककङ्गगदिपरिणामेषु काञ्चनमिति प्रतीतिसांक्षिकं काश्र नद्रव्यम् ॥६॥

9 देवीता सामान्यनु वर्णान-

અર્થ. — પૂર્વ પરિણામ (પર્યાય) રૂપ કટક અને ઉત્તર પરિણામરૂપ કંકણમાં અર્થાત્ પૂર્વ ઉત્તર પરિણામમાં અનુગામિ સાધારણ એક દ્રવ્ય, ત્રણેય કાલમાં અનુયાયી જે વસ્તુના અંગ છે તે દ્રવ્ય 'ઊધ્વંતા સામાન્ય ' કહેવાય છે દા. ત. જેમકે, કટક, કંકણ આદિ પરિણામામાં 'કાંચન-કાંચન' આવી પ્રતીતિ, જેમાં સાક્ષીરૂપ નિમિત્ત કારણ છે એનું 'કાંચન-દ્રવ્ય' ઊધ્વં તામામાન્ય કહેવાય છે. તથાય જેમ 'ગાય–ગાય' આવા અનુવૃત્તિવાળા પ્રત્યથથી સમાનકાલીન પણ વ્યક્તિઓમાં એત્ર' નામનું 'તિય' ફ સામાન્ય' સિદ્ધ થાય છે તેવી જ રીતે પર્વ ઉત્તર પર્યોયોમાં પણ 'આ કાચન–આ કાંચન' આવી પ્રતીતિથી નારશ પર્યોય અનુગામિ દ્રવ્યરૂપ 'ઊધ્વ'તા સામાન્ય' કર્યાં અને અનિકા મિન્દ થાય છે જ. (દ્રમપ્ડ)

विज्ञेषोऽषि द्विष्यो गुणः वर्षायश्चेति । सहमारी गुणः। यथान्मन उपयोगादयः पुद्गलस्यग्रहणगुणः, धर्मान काषादीनाञ्च गनिरेतुन्बादयः क्रमभावी वर्षायः, यथा मुगन्दान्वरपेतिपादादयः जिनान्न हाल्बरिनी गुणाः विभिन्नका कार्मिनस्तु वर्षायाः । ७५

વિશેષ વિભાગ—

स्तर्थं — रेस सकान्य वे प्रशस्त्रं हे नेम विशेष पर

ગુણ અને પર્યાયમાં કાલકૃત લેદનું વર્ણન–

અર્થ:—તમારે એવા તક નહીં કરવા કે જે સુખ આદિ શુણા છે તે જ પર્યાયા, એમ લેદ કેમ છે?

કેમકે, કાલના ભેદ અનુભવાતા હાઇ કાલભેદની અપેકારો જ ગુણ-પર્યાયમાં ભેદના અનુભવ છે સવધા નહીં. (जे કાલવર્તી વિશેષ, ગુણ. ભિન્ન ભિન્ન કાલવર્તી વિશેષ, પર્યોય)

(2+428)

ममाणजन्यं फलं द्विविधमनन्तरं परम्परमिति। अङ्ग ननिवृत्तिरनन्तरं फलम्, केवलिनामपि प्रतिक्षणमशेषायं विष याज्ञाननिष्टत्तिरूपपरिणतिरस्त्येव, अन्यथा द्वितीयादिस^{क्षे} तदनभ्युपगमेऽज्ञत्वपसद्गः ॥९॥

પ્રમાણભૃત સર્વાત્તાના ફેલનું વર્ણુ^ન--

અર્ધ:-- પ્રમાણથી થતું ફલ, અન તર અને પર પર મેડ્ડ બે પ્રકારનું છે (૧) પ્રમાણનું અનંતર-અબ્યવિદ્ધિત (તુર્નન પ્રતીપનાપ્રકાશજન્ય અધકારના અભાવની માક્ક અરાત' निच्ति (अभाव) इव छ हेमहे; अज्ञानतिभिश्ना किन्धुव प्रयोग्यनने वर्धने प्रमाण्यानी प्रवृत्ति छे. अर्थी हम्परा र्णभ अक्षाननिष्ट्रिन, अनंतर इंत छे. तेम अधंप्र^{क्रा} भण् अनतः ६व छ स्रेम असलतु.

ેલ્લ-ઝાલીઓને પણ પ્રતિસમય સમસ્તપદ,શ^{ીવિય}ે कर्त कर के करावा में सत्ये ने। अज्ञाननिवृत्तिना सम

भितज्ञान श्रुतज्ञानाहि सार ज्ञानाना पर'पर हेंक्षनु' वर्षु'न—

અર્થ:— કેવલજ્ઞાનભિન્ન ચાર જ્ઞાનરૂપી પ્રમાણાનું વ્યવહિત કલ, હેયના હાનની ઇચ્છાજનક ખુદ્ધિ, ઉપાદેયના ઉપાદાનની ઇચ્છાજનક ખુદ્ધિ, ઉપેક્ષણીયની ઉપેક્ષાની ઇચ્છાજનક ખુદ્ધિ છે. હેયહાનની ઇચ્છાજનક, ઉપાદેયના ઉપાદાનની ઇચ્છાજનક, ખુદ્ધિ દારા હેયહાનરૂપ ઉપાદેયના ઉપાદાનર્ય વિરતિ પણ કલ સમજનું. (૧૧+૫૮૬)

फळश्च प्रमाणाद्भिन्नाभिन्नं, प्रमाणतया परिणतस्यैवाऽऽः त्मनः फलत्वेन परिणमनात्तयोः कथश्चिद्भेदः, कार्यकारणः भाषेन प्रतीयमानत्त्राच कथश्चिद्भेदः। इति समाप्तं प्रमाणः निरूपणम् ॥१२॥

મમાણ્**યી** ફ્લ, ભિન્નાભિન્ન છે એનું વર્ણુન—

અર્થ:— પ્રમાણથી કલ કથંચિક અભિન્ન છે=એક પ્રમાણરૂપ આત્માના તાકાત્યની અપેક્ષાએ પ્રમાણક્તના કર્યાં ચિક અબેદ છે. તે આ પ્રમાણ-જે આત્મા, પ્રમાણના આકારે (રેપ) પરિભૂમે છે (પોર્લ્યુલ શાય છે! તેજ આત્મા, ક્વર્રપ પશ્લિમ છે બીજો નહીં, કેમકે, તેલું જ દર્શન છે અન્યાં (નહીં, તેને જ દર્શન છે કાર્યકારણ ભાવથી પ્રતિયમન હેમ લેખ પડ્યાં) દેલાથી પ્રમાણ ક્વના કર્યાંચક ભેંદ્ર પત્ર થાય અન્યાં સ્તાર્પ કર્યાંચક ભેંદ્ર પત્ર થાય અન્યાં અન્યાં ક્વના કર્યાંચક ભેંદ્ર પત્ર થાય અન્યાં અન્યાં ક્વના કર્યાંચક ભેંદ્ર પત્ર થાય અન્યાં અન્યાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં (કર્યાં અન્યાં અન્યાં અન્યાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં (કર્યાં અન્યાં અન્યાં અન્યાં સ્તાર્પ કરાયાં (કર્યાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં કરાયાં સ્તાર્પ કરાયાં કરાયાં સ્તાર્પ કરાયાં કર્યાં સ્તાર્પ કરાયાં કરાયાં સ્તાર્પ કરાયાં કરાયાં કરાયાં કરાયાં કરાયાં કરાયાં કરાયાં કરાયાં સ્તાર્પ કરાયાં કરા

आरोपणनिरूपणनामकः अष्टमकिरणः

प्रमाणञ्च निश्चयात्मक्रमेत्र, आरोपविरोधिन्वात् ॥१॥ थथार्थं निर्शुधरूप प्रभाश्ना स्वरूपनी यर्था—

અર્થ:—પ્રમાણ, નિશ્ચયાત્મક જ (એવકારથી નિરાકારરૂપ દર્શનના પ્રમાણત્વના વ્યવચ્છેદ કરેલ જાણવા) છે. કૈમકે, જે સ્વરૂપ આગળ કહેવારો એવા સ'શયાદિરૂપ આરાપના વિરાધ છે. જ્યારે આરાપ અયથાવસ્થિત વસ્તુળત્ક છે. આયી આરાપનું વિરાધિત પ્રમાણનું છે.

ત્યાચ પ્રમાણ, નિશ્વયાત્મક જ છે. કેમકે, આરાપ વિરાધિ છે. જે નિશ્વયાત્મક નથી તે આરાપ વિરાધિ નથી જેમકે ઘડો. અને આરાપ વિરાધિ પ્રમાણ છે માટે તે નિશ્વયાત્મક જ છે એમ મમજનું. (1+પદ્ધ)

भटनाकारके बस्तुनि तत्त्वकारकत्वज्ञानमारोपः स तिया विवर्षणभेषयानस्यवसायभेरात् । भन्ययास्थितवस्त्वेककोटिकाः अवकारकनिचयो निपर्धयः, यथा शुनुवानितं रजनमिति जन्म । कः

स्थित रकत थाय छे, करात थतुं नथी. हैमहे, चित्तमां स्टुरायमान पहार्थंनुं णढ़ार सासन थतुं ते उपस्थान हिंदाय छे चित्तमां सघणुंय स्टुरायमान थतुं नथी. अर्थात् ' शुक्तिः हामां आ रकत छे' आवा विपर्धंयमां रमरख्शी उपस्थित, ते हेशहावनी अपेक्षाओ अविद्यमान छतां हाम मिक्षमाथी रकतना संनिधानथी रकत सासमान थाय छे आवुं विपर्धंयाः तमह ज्ञान, विपरीत प्यातिइप, हहेवाय छे. वणी सहश पहार्थंना हशंनथी रमरख् छे अहीं शुक्तिहा अने रकतनुं (याहियहय=यहयहितपत्युं अमना उत्पाहहिषविशेत, केम शुक्तिहामा याहियहय अदीं याहियहयहोषना वशे ' आ रकत छे आवुं ज्ञान उत्पन्न थाय छे. अम अव्युं) शाहियहय आहि साहश्य छे, विश्वनुं नहीं माटे याहियहय आहि समान धमेनिं हश्नेन थवाथी शुक्तिमां रकतनुं समरख् थाय छे. ते रमरले रकतनुं उक्तनुं उपस्थापन हरेत नहीं है विश्वनुं.

અ: પ્રમાણે પ્રત્યક્ષ વિષયક વિષય'યનું ઉઠાહરણ જાણનું. (૩+૫૯૨)

प्नं बाष्यप्रहीपरद्यादी धूमस्रमाहह्निविरहिते देवे वहत्यनुमानमयं देवो बहुनिमानिति । श्राणिकाशणिके बग्तुनि बौदागमान्यांच्या शणिकत्वज्ञानं, मिन्नामिन्नयोद्गैन्यपर्यापयी-वैषाधिकाँकोषिकणस्त्र एकान्यमेद्वानं, नित्यानित्यात्मके वर्षः मीमनेयकशास्त्र एकान्यनित्यस्वज्ञानिकत्यादीनि विष-गेर्षेदाद्यस्याति ॥४० સંશયાત્મક જ્ઞાન, સ્થાણુત્વ—પુરુષત્વરૂપ બે વિશેષમાંથી કાઇ એકતું સાધક (નિશ્ચયકારક) અને બાધક (પ્રતિષેધકારક) પ્રમાણના અભાવ હાવાથી, (આ, વાકયથી વિશેષના અદર્શન-રૂપ સંપત્તિ, દર્શાવેલ છે) આરોહ (ઉચાઇ–લંબાઇ) અને પરિણાહ (વિશાલતા–પહાળાઇ) અર્થાત સ્થાણું (હું હું) અને પુરુષના આરોહ–પરિણામરૂપ સાધારણ ધર્મના દર્શનથી, આ વાકયથી સાધારણ ધર્મદર્શનરૂપ કારણ સંપત્તિ, દર્શાવેલ છે) દ્રશ્યી પ્રત્યક્ષ વિષયભૂત અગ્રવર્તી. સંશયના ધર્મી છે. (આથી ધર્મિ જ્ઞાન, કારણ જાણવું) ત્યારબાદ આ સ્થાણું છે કે પુરુષ અલો સંશય ઉત્પન્ન થાય છે.

આ સાવ્યવહારિક પ્રત્યક્ષ ધર્મિક સંશય જાણવા. પરાક્ષ ધર્મિવિષયક સંશય=જેમકે; કાઇ એક વન પ્રદેશમાં શંગ (શિંગડું) માત્ર દર્શનની 'શું આ ગાય છે કે ગવય (રાઝ) છે?' આવા સંશય, પરાક્ષ ધર્મિવિષયક સંશય કહેતાય છે. અર્થાત્ ગેત્વગવયત્વવિષયક સાધક આધક પ્રમાણના અભાવથી વિશેષ દર્શનથી (શંગથી) અનુમિત પરાક્ષધર્મિમાં સંગય થાય છે. (પ્રમ્પત્પ)

विविष्टविज्ञेपास्पर्विद्यानमनध्यवसायः । यथा गन्छना मार्गे किमपि सपा स्पृष्ट्रमिति ज्ञानम् । भयमनध्यवसायः भन्यसविषयः ॥६॥

અતધ્યવસાયન' હતકપ્રણ-

સ'શય≃અનિશ્ચિત અનેક કાેડી ' (અ'શ) વિષયવાળા સંશય છે.

અતધ્યવસાય=સવ^દથા કેાટીના વિષય વગરના અતધ્ય-વસાય છે.

આ પ્રમાણે સંશય અને અનધ્યવસાયના ભેઠ જાણવા. તથા ચ અનવસ્થિત અનેક અંશના પ્રકાર વર્ગરની વસ્તુમાં અનવસ્થિત અનેક અંશ પ્રકારકપણાનું અવગાહન હાઇ સંશય 'આરોપ' રૂપ છે. અનધ્યવસાયનું સંશયવિષય ય'ત્મક આરા-પની સાથે અયથાય પરિચ્છેટકપણાનું સાગ્ય હાવાથી આરાપ રૂપપણું ઉપચારનુત્તિથી જાણનું. (૭+૫૯૭)

દતિ,આરાપ નિરૂપણ નામક અપ્રમક્ષ્યાં

. .

*

;

વસ્તુ સંબ'ધી જુરી જુદી દેષ્ટિએ–અપેક્ષાએ વિચાર કરવાથી જે જુદા જુદા જ્ઞાતાના યથાર્થ અભિપ્રાચા 'નય' કહેવાય છે. (૧+૫૯૮)

यथार्थवस्त्वेकदेशग्राहकत्वान्नयस्य यथार्थनिर्णयत्वरूपम-माणत्वे नास्त्येव। अत एव च नाप्रमाणत्वे, अपि तृ प्रमाणापमाणाभ्यां भिन्नं ज्ञानान्तरमेव ॥२॥

અર્થ:— યથાર્થ (અનંત ધર્માત્મક) વસ્તુના એક દેશ (નિયત-એક ધર્મ રૂપ દેશ)ના ગ્રાહક હાઇ નયનું યથાર્થ નિર્ણ યત્વરૂપ પ્રમાણપણું નથી જ તથા અપ્રમાણપણું (મિશ્યાજ્ઞાન પણું) નથી જ પરંતુ પ્રમાણ અને અપ્રમાણથી ભિન્ન જ્ઞાનાં તર-બીજું જ્ઞાન જ છે અર્થાત્ પ્રમાણના એકદેશરૂપ નય, જ્ઞાનાં તરરૂપ રાશ્યંતર જ જાલ્લો. (૨+૫૯૬)

स च नैगमसङ्ग्रहच्यवहारजुंखत्रशब्दसमभिरुद्धैवम्भूत-भेदात् मध्यविद्यः ॥ ॥

અર્થ:— તે નય, અર્થ દાશ પ્રવર્તતા હોઇ નેગમન સંગ્રહ-વ્યવહાર-ત્ર: પૃસ્ત્ર-શાગ્દ-સમિમ્પ્રિક-એવં ભૂતના ભેદથી આત પ્રકારના છે. આ માત્રેય નેથામાં મર્વ અભિપ્રાયોના અંત્રહ-મમાવેશ થય છે. (३+१००)

भाषासयो द्रव्याधिकाः पर् सन्तारः प्यापाधिकाः, द्रव्यसक्तिपयकत्यातः, पर्यायमात्रविषयकत्यासः। गुणानां वर्णतेन्द्रास्त्रः, क्रान्तिकासम्बद्ध्य द्रव्योद्धनभानः, तिर्यगमः

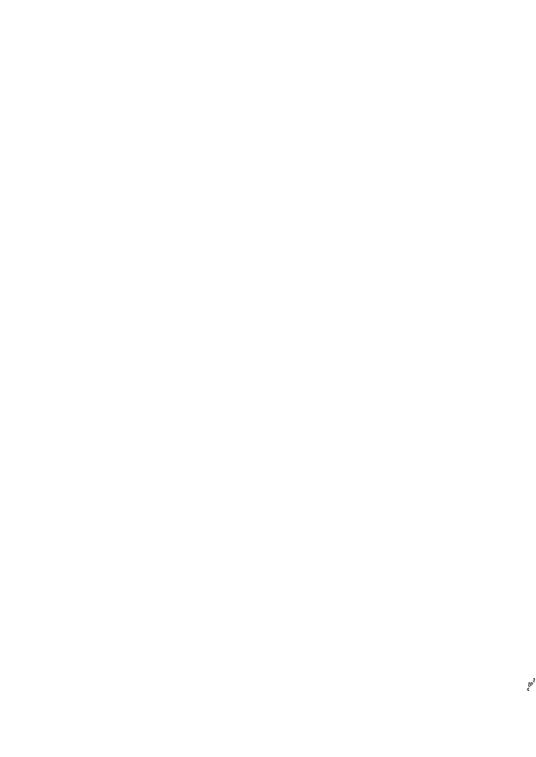

અન્તર્ભાવ જાણવા. માટે સામાન્યનામક નય, ભિન્ન નહીં કલ્પવા. પ્રત્યેક વ્યક્તિમાં સદેશ પરિણામરૂપ લક્ષણવાળા વ્યંજન પર્યાયરૂપ તિર્ધક સામાન્યના પર્યાયમાં અંતર્ભાવ જાણવા માટે વિશેષ નયની પૃથક કલ્પના નહીં કરવી. તિર્ધક સામાન્યના ત્યંજન પર્યાયપણાની સિહિ—

- (૧) સ્થ્વ (પ્રવૃત્તિ-નિવૃત્તિના કારણુભુત અર્થ'– ક્રિયા[.] કારિત્વવાળા પદાર્થ' વ્ય'જનપર્યાય 'સ્થ્**લ' કહેવાય** છે.)
- (ર) કાલાંતર સ્થાયી (ત્રિકાલ સ્પર્શી-ત્રણેય કાલમાં ઘટાદિમાં મૃદાદિ પર્યાયપણાનું ત્યંજન છે માટે ઘટાદિપર્યાયો, વ્યજનપર્યાયા કહેવાય છે)
- (3) શબ્દોના સંકેત વિષયા-શબ્દ પ્રવૃત્તિ નિમિત્તભૂત જે દેશય તે (ગાત્વાદિ પર્યાયા) વ્યાંજન પર્યાયા કરેવાય છે.

આ પ્રમાણ પ્રાવચનિક પુરુપાની પ્રત્મિહ છે માટે ^{માત} નયારી અધિકનયાની શકા કરવી નર્લિ. (૪+૬૧૦)

तत्र गीणमुन्यभावेन धर्मद्रवधितृयधमेत्रमधुभयाग्यतमः
स्विषकं विवसमं नेगमनयः। यथा पर्वने पर्वतीयवह्रिननित्ति। अत्र बहुत्यात्रमको ध्रमः बधानं विशेष्यत्यानः, पर्वन्
नोगन्यस्यात्र्यअन्यर्थायो गीयो बहनिविशेषणन्यन्तः, प्रमानित्रमध्यात्रमान्तः, यदं नीत्रं स्वामित्र्याद्रमो धर्मद्रयस्यिष द्रत्यमानस्यात्रमान्त्रः, यदं नीत्रं स्वामित्र्याद्रमो धर्मद्रयस्यिष द्रत्यमा स्वत्याः । ५५

ઉદાહરણાં -'કાર્ઠિન્યવાળું દ્રવ્ય પૃથિવી છે' અહીં પૃથિવીરૂપ ધર્મીનું વિશેષ્યપણું હાઇ મુખ્યત્વ છે. કાર્ઠિન્યવાળું દ્રવ્ય, વિશે પણ હાઇ ગૌણ છે અથવા (પૃથિવી, કાર્ઠિન્યવાળું દ્રવ્ય, એવી વિવક્ષામાં) કાર્ઠિન્યવાળું દ્રવ્ય, વિશેષ હાઇ મુખ્ય છે, પૃથિવી, વિશેષણ હાઇ ગૌણ છે એવી જ રીતે 'રૂપવાળું દ્રવ્ય. મૃત્તં છે' અહિ વિશેષ્ય હાઇ મૃત્તં મુખ્ય છે અને વિશેષણ હાઇ રૂપવાળું દ્રવ્ય, ગૌણ છે. પરંતુ 'મૃત્તં રૂપવાળું દ્રવ્ય છે' આવી વિવક્ષામાં રૂપવાળું દ્રવ્ય, વિશેષ્ય હાઇ પ્રધાન છે મૂર્ત્તં, વિશેષણ હાઇ ગૌણ છે.

તેમજ 'પર્યાયવાળું દ્રવ્ય. વસ્તુ છે' આવી વિવક્ષામાં વસ્તુ, વિશેષ્ય હોઇ મુખ્ય છે. પયોયવાળું દ્રવ્ય વિશેષભ્ર હોઇ ગૌલ છે. પરંતુ 'વસ્તુ, પયોયવાળું દ્રવ્ય છે' આવી વિવસામાં વસ્તુ વિશેષણ હોઇ ગૌણ છે પર્યાયવાળું દ્રવ્ય, વિશેષ્ય દે^{ાઇ} પ્રધાન છે (ફ+ફ૦૩)

स्वतान् घट इत्यत्र तु घटम्य प्रमिणी विशेष्यतात्रः धानता, स्वम्य घर्षम्य गद्धिशेषयत्त्राद्बीणता । इत्यं द्वानः वानात्मा, नित्यमुखी मुक्तः भणिकसुखी विषयासकतीत इत्यादीनि धर्मवस्युनगविषयकविषयो निद्योगानि ॥॥

ધર્મધર્મી ઉભયવિષયક ત્રીજા પ્રકારના સંગમનાત્રા નહેલ

અિકામાય વિશેષ-વિશિષ્ટ વિચાર-દેષ્ટિ તે 'સંગ્રહનય' કહેવાય છે. તે સંગ્રહનય પરસંગ્રહ-અપરસંગ્રહ લેદથી બે પ્રકારના છે.

- (૧) પરસંગ્રહ નય=પરસામાન્ય (સત્તામાત્ર સામાન્ય) દાં અવલંગન કરી, દ્રવ્યાત્વાદિરૂપ-સત્ત્વના અવાંતર શેઠરૂપ વિશેષામાં ઉદાગીનતા કરી, સમસ્ત પદાધોને એકત્વરૂપે ગ્રહેણ કરવા રૂપ અભિપ્રાય 'પર સંગ્રહ નય' કહેવાય છે.
- દા. ત. જેમકે, આખું જગત એક છે, કેમકે સત્ છે રાત્ત્વથી યુથગ નથી. અર્થાત આ વક્તાના અભિપ્રાયથી (વિવ સાગી) સત્ત્વરૂપ સામાન્યથી જગતનું એકપણું ગ્રહણ કરાય છે. વળી 'વિશેષા છે' એમ અકથન હાવાથી વિશેષામાં ઉદા-મીનતા વ્યક્ત થાય છે માટે જ કહે છે 'શહેરાના પ્રયોગના અબાવ હાવાથી વિશેષામાં ઉદાસીનતા પ્રતીત થાય છે'
- (૨) અધરમ'ગ્રહ નય=દ્રવ્યત્વ આદિવ્ય અપર સામાન્ય (દેવનીક વ્યક્તિઓમાં રહેનાર હોઈ દ્રવ્યત્વ, અપર સામાન્ય છે) જું અવલંબન કરી દ્રવ્યત્વ વ્યાપ્ય અવાંતર વિગેપોની ઉપેશ કરી પડાના સહ્યુર્પ અભિપ્રાય-અધ્યવસાય 'અપર મંત્રક' કહેવાય છે દા. ત. જેમકે, દ્રવ્યત્વરૂપ સામાન્યો 'ધર્માધરારિ' પદાના પદાના એક છે 'અર્થાત આ અન્દિકાય વિશે હો' દ્રાત છેવા એક છે 'અર્થાત આ અન્દિકાય વિશે હો' દ્રાત્વ સામાન્યની અપેશાએ ધર્માદિશે કેન્દ્રિય કર્યાય છે અને દ્રવ્યત્વના અવાત્તર ભેન્દ્રપ વિશે ન વિશે નવાન લેક્સ કર્યાય છે અને દ્રવ્યત્વના અવાત્તર ભેન્દ્રપ વિશે

्रां १९ वर्षस्योगः सङ्ग्रहीत्रयोधवार्थितम्ब्रहितामस्योः अवस्तित्रयः व्यवस्थानसः । एया सस्यमिषेक्रयः सङ्ग्रहीत

અહીં પુષ્પશાપદ પુલિંગમાં છે અને તારકા શપદ સ્ત્રીલિંગમાં છે. અહીં લિંગભેદથી અર્થ લેઠ જાણ્વા.

- (૪) સંખ્યાલેદજન્ય અર્થ લેદનું ઉદાહરછુ=જેમકે; 'આપ:, અંભ:' અહીં અપ્શબ્દ સ્ત્રીલિંગમાં બહુવચનમાં છે માટે બહુત્વ સંખ્યાને કહે છે, જ્યારે અંબસ્ત્ર શબ્દ, નપુંશ્ક લિંગમાં એકવચનમાં છે માટે એકત્વ સંખ્યાને કહે છે અ્યાંત ખેનેમાં સંખ્યાલેદજન્ય અર્થ લેદ છે.
- (૫) પુરુષભેદકૃત અર્થા ભેદનું ઉદાહરણ = જેમકે, ' તું આવ ' ' હું માનું છું ' 'સ્થથી તું' જઇશ' ' તું જઇશ નહીં" 'તારા પિતા ગયા' ઈત્યાદિ વાકચામાં હું (ઉત્તમ પુરુષ પહેલા પુરુષ) તું (મધ્યમ પુરુષ – ળીએ પુરુષ) આ પ્રમાણેના પુરુષ બેદકૃત અર્થા ભેદ જાણવા.

। एहि मन्त्रे रशेन याखांस नहि यास्यमि यातम्ते वितेति प्रहारे यथा प्राण्मेत्र प्रतिवित्तर्गात्र प्रसिद्धार्थविवर्यासे किञ्चितिः पर्यनम् । रथेन याख्यमिति भावगमनाभिधानात् प्रहासा गरण्ते, गाँउ याख्यमिति पहिनामनं प्रतिविध्यते । अनेकिस्मिन्निव प्रवेत्तर्भयां प्रतिविध्यते । अनेकिस्मिन्निव प्रवेत्तर्भयां किर्मित्र प्रत्येत्रस्थान्यशानमन्त्रे प्रत्येक्षयन्तेषाः क्षित्रस्थ प्रयोगोऽन्गान्तरम् इति न प्रकारान्तरक्ष्यता न्याया । प्रतिविध्यते (पार्वे प्रत्येक्षयां प्रकार्य (पार्वे प्रत्येक्षयां प्रकार्य (पार्वे प्रत्येक्षयां प्रकार्य (पार्वे प्रत्येक्षयां प्रकार्य (पार्वे प्रतिविध्यत्र प्रवेद्ये हि त्र है. प्रतिविध्यते । प्रकार्यक्षयां प्रकार्य (पार्वे प्रतिविध्यते । प्रतिविध्यते । प्रवेद्ये प्रविध्यति ।

અર્થાત્ ઇન્દ્રશાળ્દનું એશ્વર્યત્વ, શક્કશાળ્દનું સામધ્ય (શક્તિ), પુરન્દરશાળ્દનું અસુરપુરવિભેદન, ઇન્દ્રશક્ષપુરન્દરશાળ્દની પ્રષ્ટું ત્તિમાં એશ્વર્યત્વ–શક્તિ–અસુરપુર–વિભેદન, સ્પષ્ટનિમિત્ત છે, માટે વ્યુત્પત્તિના ભેદથી પર્યાયવાચક શાળ્દોના અર્થભેદ સિદ્ધ થાય છે.

જે જે શખ્દે, ભિન્ન ભિન્ન વ્યુત્પત્તિમાં નિમિત્તવાળા છે તે તે ભિન્ન ભિન્ન અર્થવાળા છે જેમ ઘટ, ઇન્દ્ર, પુર્વ શખ્દા ભિન્ન ભિન્ન વ્યુત્પત્તિમા નિમિત્તવાળા હાઇ ભિન્ન અર્થવાળા છે તેમ પયોયવાચી શખ્દા પણ નાણવા.

એવં ચ વ્યુત્પત્તિનિમિત્તિનેદજન્ય, પર્યાયવાચકશબ્દે (માં અર્થનેદનો સ્વીકાર, આ સમિલિર્ડનયના વિષય છે. અર્થાત્ વાચકનેદથી વાચ્યનેદ માનનારા આ નય છે. છતાં સર્વયા અનેદને ખંડન કરતા નથી પણ ગૌળુરૂપે અનેદના સ્વીકાર કે છે પ્રધાનરૂપે નર્ડા. (૧૩+૬૧૦)

तनिक्रयाविध्रम्यार्थस्य तन्तन्छक्दवाच्यत्त्रमपतिक्षिणतं स्वस्वप्रद्रितिनिमित्तिक्षयाविज्ञिष्टार्थाभिवायिन्वाभ्युपगमः प्रवः स्मृतनगः । यथा परमेश्वर्यप्रदृत्तिविज्ञिष्ट इन्द्रबद्द्वाव्यः, सामभ्येकियाविज्ञिष्टसक्षयद्वयाध्यः, असुरपुरमेदनक्रियावि-चिद्यः, पुरस्दरद्यव्यवाच्य इन्देवेस्याभिवायाः ॥१४॥

એવબૃત નથનું લકાણ્-

स्थिती. - ते त्या ताववा विशेष्ट हिथावित घटाहियहार संग्रास्त वर्ष हर्मा व वस्तावने हिथाबुद्धिया निरुद्धार सर्वी हर

		•

एवम्भृतनय इत्युत्तरोत्तरनयापेक्षया पूर्वपूर्वनयस्य महाविषयतं बोध्यम् ॥१५॥

સર્વનચામાં વિષયભેદનું નિરૂપણ-

અર્થ'— (૧) નેગમનય, ભાવ અને અભાવરૂપ વિષયને ચંકુણ કરે છે. અર્થાત્ સંગ્રહની અપેક્ષાએ આ નેગમ, ખકુ વિષયવાળા છે.

- (૨) સંગ્રહનય, સમસ્ત ભાવ (સમસ્ત સત્ સમૃદ્ધ) રૂપ વિષયને ગ્રહણ કરે છે. અર્થાત્ સદ્દવિશેષ પ્રકાશક વ્યવહારની અપેદ્યાએ મહા વિષયવાળા આ નય છે.
- (3) વ્યવહારનય, કાલત્રયવર્તી કેટલાક ભાવના પ્રકારોને વિષય તરીકે ગહણ કરે છે સત્ના ભેદ-પ્રભેદોને વિષય કર નાર છે અર્થાત વિષયાવલં બી ત્રક્જીસૂત્ર કરતાં કાલત્રયવર્તી પ્રદાય સમૃદ્ધાવલં બી અવદારનય, બહુ વિષયવાળા છે.
- (ઠ) ઋજુસ્ત્ર નય=વર્ગમાનક્ષણમાત્રસ્થાયી પદાર્થના વિષય કરે છે અર્થાત્ કાલ આદિ ભેદથી ભિન્ન અર્થના ઉપરેશક રાષ્ટ્ર નયની અપેક્ષાએ તેનાથી વિષરીત જણાવનારા ઋજુસ્તા, પણ વિષયવાલા છે.

(प) अल्डानय, अय आहिना सेंद्रशी विन्न अशें -अथें देवना विषयप्यादेश हैं अथीत धरायवायक शल्द सिंग्शी अर्थे केंद्रने अंग्लिन एअकिएंद नय क्रमां आ शल्हनय लड़े दियदमारी हैं,

રૂપ અને નૈલ્યરૂપ ધમ દ્વયતા, આત્મામાં સત્ ચૈતન્ય છે'-એ સ્થલમાં સત્ત્વ અને ચૈતન્યરૂપ ધમ દ્વયતા, એકાંતથી ભેદ માનવામા આવે તાે ધમ દ્વય વિષયક નેગમાભાસ જાણવાે.

- (ર) ધર્મિદ્ધય વિષયક નગમાભાસ='કાઠિન્યવદ્દદ્રવ્ય પૃથ્વી છે' એ સ્થલમાં કાઠિન્યવદ દ્રવ્ય અને પૃથિવીરૂપ ધર્મિદ્ધયના, 'રૂપવદ્ દ્રવ્ય, મૃત' છે' એ સ્થલમાં રૂપવદ્ દ્રવ્ય અને મૃત'રૂપ ધર્મિ દ્રવ્યના, 'પર્યાયવદ્ દ્રવ્ય, વસ્તુ છે' એ સ્થલમાં પર્યાયવદ્ દ્રવ્ય અને વસ્તુરૂપ ધર્મિદ્ધયના, જો એકાંતથી ભેદ માનવામાં આવે તા ધર્મિદય વિષયક નેગમાભાસ જાણવા.
- (3) धर्म धर्मिद्रय विषयं नैगमाशास='ज्ञानवान् आत्मा' के स्थलमां ज्ञान काने आत्मरूप धर्म-धर्मिद्रयना, 'नित्य सुणी मुफ्तः' के स्थलमां नित्यसुण काने मुफ्तरूप धर्म धर्मिद्रयना, 'हाण्डिसुणी विषयासक्ता छवः ' के स्थलमां सिन्ड सुण काने विषयासका छवर्ष धर्म-धर्मिद्रयना, ले केशांत्रथी केंद्र मानवामा कावे ते। धर्म-धर्मिद्रयविषयं नगमानास व्यक्षेत्रा.

તથાય વેશેષિક અને નેયાયિકનું દર્શન, આ નેંગમાં લ્લાનરૂપ જાત્રું. (૧૯+૧૧)

परमामान्यमयस्मामान्यं वास्युवसस्य नहिन्नेपनिस्करणाः विवायस्माजकरनयस्मानः यया जगदितं सदेव तद्व्याध्यवमीः नृपण्यस्मादित् । भद्वित्यास्मवजीने एनदामामस्ये । एर्र द्वयमे । १९६ विदेशेयामस्यक्षेत्रादिस्यादयोजनिकायस्तियाः ।

એવ'ભૂતનયાલાસનુ' वर्ण्'न-

અર્થ:—એવ'ભૂતનયાભાસ-શબ્દની વ્યુત્પત્તિનિમિત્તભૂત કિયાવિશિષ્ટ વસ્તુને શબ્દના અર્થારૂપે સ્વીકારતા હોવા છતાં શબ્દની વ્યુત્પત્તિ નિમિત્ત કિયા શૂન્યપદાથંને શબ્દના અર્ધ. રૂપે નહીં સ્વીકારતા (ખંડન કરતા) જે અભિપ્રાય તે 'એવં ભૂતનયાભાસ ' છે. જેમકે; ઘટશબ્દની વ્યુત્પત્તિ નિમિત્તભૂત ઘટન (ચેલ્ટા) કિયાશન્ય ઘટઆદિપદાર્થનું જે ઘટાદિ શબ્દથી વાચ્યત્વ તેના ખંડનના અભિપ્રાયરૂપ એવ'ભૂતનયાભાસ છે. (૨૩+૬૨૦)

नयस्येदशस्य वस्त्वेकदेशस्याज्ञाननिष्टत्तिरनःतरकक्ष्री परम्परफलःतु वस्त्वेकदेशविषयकहानोपादानोपेक्षाबुद्ध^{मा ।} उभयोगमपि फलं नयारकथिश्चिद्भिन्नाभिन्नं विवेयम् ही। नयनिस्वणम् ॥२४॥

નયાત્મકેજ્ઞાનનું ક્લવર્ણુંન-

અર્થ.—નયનું કલ=પ્રમાણના એક દેશભૂત વસ્તુના અગના દાજક નયન નયવિષ્યક અજ્ઞાનની નિવૃત્તિએ અનંતરઅએ જિત-મહાત્વકલ છે. જેમ પ્રમાણનું સર્વવસ્તુવિષ્યક ઢેખ વ્યક્તિ-ઉપદલ્નભૃદ્ધિ-ઉપેક્ષાખૃદ્ધિ, પરંપરક્ક્સ છે (પરંપરથી કલ્ છે) તેમ નથનું પણ વસ્તુના અંશવિષ્યક ઉપ-તાનબુર્ધિ દિશ્કા ઉપત્રાત્યું જિ-ઉપેક્ષામિલીકા મુદ્ધિ પરંપરાથી કલ્ છે.

य अन्ते प्रश्ननुं-साक्षान अने प्रश्नम्बतः नथशी ध्यं जित्र निक्त कवित्तः अधानं का प्रभानं नथतं निर्देशः नगानं यात् छे (२४६०२१)

સ્વાત્મનિ તત્ત્વનિણુિનીયુ અને પરાત્મનિ તત્ત્વનિણિ-નીયુના ભેદેા−

અર્થ':—(૧) રવાત્મનિ તત્ત્વનિર્ણિનીધુના લેદા=રવાત્મનિ તત્ત્વનિર્લિનીધુમાં શિષ્ય–ગુરુળ'ધુ–સાધર્મિક–મિત્ર ચાર્દિના સમા-વેશ થાય છે.

(२) परात्मिन तत्त्वनिर्धिनीयुना सेहै।= गुरुआहि, परात्मिनि तत्त्वनिर्धिनीयु अद्धेवाय छे. अर्थात् ज्ञानावरण्यिकभंना विशिष्ट स्योपराभथी उत्पन्न विशिष्ट भितज्ञान-श्रुतज्ञान-अविधिन्नान-भनः पर्यं वज्ञानवाणा परे। पष्टारी शुरुआहि, परात्मिन तत्त्विनि किनीयु अद्धेवाय छे. छिति को के केह काञ्चवा तथा सक्षज्ञाना वरण्य आहि कभंना क्षयथी प्रकट थयेल हेवणज्ञानवाणा अर्धे-हाहि कागवंते, परात्मिन तत्त्वनिर्धिनीयु अद्धेवाय छे. आ प्रभागे कीले सेह काञ्चे।

વળાં સ્વાતમનિ તત્ત્વનિર્લિનીયુ તે દ્વાયાપશમિક જ્ઞાનવાળા જ સમજવા. એવે જિગીયુ પણ દ્વાયાપશમિક જ્ઞાનવાળા જ સમજવા. (૮+૬૨૮)

तथा नाम्मको जिमीयुः स्वातमनि तचनिर्णिनीयुः श्रायोगर्शमक्षानयान् केवळी नेति नतुर्वियम्ममननः । एवं प्रतारमकोऽवि ॥८॥

મિક જ્ઞાનવાળા હાય ત્યારે જે સમર્થ પ્રતિવાદી હાય તા વાદમાં વાદી અને પ્રતિવાદી રૂપ છે અંગાજ અપેક્ષિત છે.

જો પ્રતિવાદી અસમય હોય તેા વાદી-પ્રતિવાદી-સલ્ય એમ ત્રણ અંગા અપેક્ષિત છે.

એ કેવલીસગવાન્ પ્રતિવાદી હાય તા વાદી-પ્રતિવાદી એમ બે અગાજ અપેક્ષિત છે. (૧૦+૬૩૧)

यदा क्षायोपशिषक्षानवान् पत्त्र तत्त्वनिर्णिनीपुर्गदी
प्रित्यदी च जिगीपुरतदा चन्त्रार्यङ्गानि, स्वात्मनि तत्त्वनिर्णिनीपुः क्षायोपशिषक्षानवान पत्त्र नत्त्वनिर्णिनीपुर्वा
प्रितादी तदाऽपमयंत्रेऽङ्गवयं समयंत्रे चाज्ञद्वयम्। केवळी
चैन्तिरादी तदाऽज्ञद्वयमपेक्षितम्। यदा तु केवळी वादी
जिगीपुत्र प्रतिरादी तदा चन्त्रार्यज्ञानि, स्वात्मनि तन्त्वनिणिनीपुः क्षायोपशिषक्षानयान् ता प्रतिनादी तदाऽज्ञद्वयमंवार्शितम् ॥११॥

અર્ધાઃ—(૧) જયારે આર'મક-વારી ક્ષાયાપશમિક માન-વંધા પરત્મનિ વત્ત્વતિર્દિનીયું અને પ્રત્યાર'ભક પ્રતિવાદી જિલ્લોયું દેવ ત્ત્રારે કલ્યાદિના મેલવ દેવાથી અને લાનેચ્છાની અનવ દેવાથી ચર અંગા-વાદી-પ્રતિવાદી-સલ્ય અને સલ્યા પ્રતિવાદ ચર અંગા અંપશિત છે

અર્થ:—ચાર અંગાથી-ત્રણ અંગાથી કે બે અંગાથી અલંકૃત સલામાં જે પહેલા વાદના આરંભ કરે છે તે વાદા-રંભક વાદી કહેવાય છે (૧) પહેલા વાદી (૧) ત્યારળાદ વાદીએ કહેલ પક્ષમાં તેનાથી વિરુદ્ધ પ્રમાણ્યૂર્વંક દ્વષ્ણુંને પ્રગટ કરનાર પ્રતિવાદી-પ્રત્યારંભક કહેવાય છે.

અર્થાત્ આ વાદી અને પ્રતિવાદી ખનને, સ્વપક્ષમાંડન અને પરપક્ષખાંડન, પ્રમાણ્યી કરે! (૧૩+૬૩૪)

उभयसिद्धान्तपरिक्षाता धारणावान् बहुश्रुतः स्फूर्तिमान् शमी मध्यस्थः सभ्यः। बादोऽयं त्रिभिस्सभ्यरन्यूनो भवेत् ॥१४॥

અર્થ:—(3) વાદી અને પ્રતિવાદીના (સહાન્ત-તત્ત્વના સાતા, ધારણ સમર્થ, અદુશ્રુત, સ્કૃતિવાળા, ક્ષમાવાળા, મધ્યસ્ય 'સગ્ય' કહેવાય છે.

વાદમાં ઓછમાં એાછા ત્રણ સબ્યા દ્વાવા નેઇએ. (૧૪+૬૩૫)

मर्थिर्वियेयायोगं बादिशित्वादिनोः शित्वियतवादस्यान-नियमनं कथापिञ्चणित्यमनं पूर्वीत्तग्यादिनिर्देशम्बद्धननगुगः दोदाक्याग्वं दन्तवकादनेन यथायमवं वाद्विशमः जयपः राजयवद्यान्यं कार्यन् ॥१५॥

(૧) વાહિએ અને પ્રતિવાહિએ અને સવ્યાએ કહેલા અર્થનું અવધારણ કરવું તોઇએ.

(૨) તે વાદી અને પ્રતિવાદીના કલહતું નિરાકરણ કરલું लेप्रज्ञे.

(3) વાદિ અને પ્રતિવાદિમાંથી રાપથ (સાગ'દ) પૂર્વ'ક, પરાજિતનું શિષ્યપણાચાદિનું નિયમન અને પારિતાેષિક (र्धनाम) आहिनु' हान ४२वु' लेधकी. (१७४६३८)

पूर्वीगमान् पुरस्कृत्य भेदलक्षणतो दिशा वालसंवित्प्र-काशाय सम्यक्तंविन्त्रकाशिता ॥१८॥

અર્થ.-- પૂર્વાચાર્યોએ રચેલ ગન્ધરત્નાને જોઇ વિચારી, સમ્યમ્ જ્ઞાનના લેટા-પ્રલેટાથી-લક્ષણાહારા સંક્ષેપથી [પૂર્વા-ચાયોના ગ્રંથામાં પ્રવેશની અનુકળતા કરવાપૂર્વક] ખાલ-જીવાને (પૂર્વાચાર્ય ગન્યપ્રવેશક ભાલજીવાને) ગ્રાનના પ્રકાશ માટે સમ્પત્ર જ્ઞાનનું પ્રકાશન કરેલ છે. (૧૮+૬૩૯)

દીન વાદનિકપણનામક દશમાં કિરણઃ

(૩) ચારીથી અટકનું (૪) અખ્રદ્દાથી વિરમનું (૫) પરિશ્રહેથી વિરમનું.

અર્થાત્ હિંસાદિપ ચકથી વિરમણરૂપ પાંચ મહાવતી જાણવા (૩+૬૪૨)

प्रमादसहकारेण कायादिच्यापारजन्यद्रच्यभावात्मकपा-णच्यपरोपणं हिंसा तस्मात्सम्यग्ज्ञानश्रद्धानपूर्विका निष्ठतिः। प्रममं व्यवस् ॥॥॥

અર્थः—दिसाविरमण्=प्रभादपूर्वं क, भनवशन-कायरूपन्याः पार्शी जन्य, द्रव्यकावरूपप्राण्यांना छवथी विधाग करवे। ते दिसाना ज्ञानश्रद्वापूर्वं क, त्रणुकांशाक्राथी, यावकछव निवृत्तिः रूपत्याग 'दिमाविरमण्ड्पप्रथमवत' क्रदेवाय छे. (४+६४३)

भतद्वति तन्यकारकमियमप्रध्यं वचनमन्तं तस्मात्तथा विगिविदिवीयं त्रतम् । असन्यं चतुर्विधं भृतनिहुनााभृतोहुमान् वनार्यान्तरमङ्गिदात् । आध्यमान्मा पुण्यं पापं वा नाम्तीन न्यादिकम् । भान्या सर्वमत्र हति द्वितीयम् । सन्यस्यत्र । चनं तृतीयम् । सेवं कृषः, कार्णं प्रति काण्डन्यादि, यचनं

શકતા માયા-વકતાના અભાવ 'આજેવ' કહેવાય છે. અર્ધાત માયારૂપ ભાવદાપવાળા, આલાકમાં અને પરલાકમાં ભવિષ્યમાં અશુભક્લવાળા પાયકમ'ને ભેશું કરે છે.

(92+849)

कान्तुष्विरद्दः शीचम् । तद् द्रव्यभावभैदाद् द्विषा, शास्त्रीयविधिना यतिजनशरीरगतमहात्रणादिक्षालनमाद्यम् । रजीदरणादिष्यपि ममताविषदो द्वितीयम् । ममत्वमत्र गनः कान्तुष्यम् ॥१३॥

અર્થ:—શૌચરૂપ શ્રમણધર્મ = લેભ્ટ્ર્પ મલિનતાના અભાવ 'શૌચ' કહેવાય છે. આ શૌચ, દ્રવ્ય અને ભાવથી બે પ્રકારનું છે. (૧) એપણીય શુદ્ધજલ આદિરૂપ શાસ્ત્રોક્ત વિધિથી સાધુ-જનના શરીરગત મહુ-લભ્ (માટાઘાવ-જખમ-ઘાંક વિગેરેનું લાતન (ધાનું વિ) દ્રવ્યશૌચ કહેવાય છે. (૨) રજીહરસ-મુખવસ્ત્રિકા-દાલપદ્ટી-પાત્ર આદિરૂપ ધર્માપકરણામાં પણ મમનાના અભાવ 'બાવગૌચ' કહેવાય છે. અહીં મમતા, મનની મનિના ન્તરણી (૧૩+૨૫૨)

ययातस्थितार्थप्रतिपत्तिहर्गः स्वयम्हितं वतः मन्यम् ॥१४॥

क्तर्थां —यशावित्यत=धनंत्रभां-भश्वस्तृतुं ते ते अश्रदे रेष्यक्तरः, नवपर्यद्रितशर्यः वयन 'कर्य' इप अभव्यभौ अर्थः व ५ से (१४४४५३)

दन्द्रिवद्रानं संत्रका । त्राकृ पूर्वेगीकाम् ॥१५॥

दशविधः पृथन्यप्तेजोवायुवनस्पतिकायद्वित्रचतुःपश्चेन्द्रियमे-क्ष्योपेक्ष्यापहृत्यप्रमुज्यकायवाङ्गमनजपकरणसंयमभेदात् ॥१९॥

અર્થ:-નિયમપૂર્વ ક શરીર-વચન-મનના નિગ્રહ 'સંયમ' કહે. વાય છે. પૃથ્વીકાયસ'યમ અપ્કાયસ'યમ તેજઃ કાયસ' વ વાર્યું કાયસ' વ વનસ્પત્તિકાયસ' હ દીન્દ્રિયસ' હ ત્રીન્દ્રિયસ' હ ત્રીન્દ્રિયસ' હ સ્વિક્યસે હ મેરે નિદ્રયસ' હ પ્રેફ્યસ' હ પ્રેફ્યસ' હ પ્રમુજયસ' મને (૧૯+૧૫૮)

तत्र पृथिवीकायिकादारभ्य पश्चित्रियं यावद्यं नविधा जीवास्तेषां करणत्रयः (योगत्रयेण) कृतकारितातुमितिमः संघट्टपितापच्यापत्तिपरिहारः पृथिवीकायिकादिसंयमो नव-विधो तेयः ॥२०॥

अर्थः—(१) सत्तर प्रकारना संयम पैठी पृथ्वीक्षयंथी
भाडी पर्वेन्द्रिय सुधीना के नवप्रकारना छ्वे। छे, तेओनी
भन-पद्मन-कायादाश करवा-कश्चवा-अनुभाहनरूपे संबद्धभाव अर्थादन कादिना कारण्युप भंजाहिष्यानरूप भानसिक्ष
भाग के, पश्पितापक्ष अद्भविद्याआहि परावर्तना संक्ष्य
नावक्ष्य विश्व नभावक, भारवा भादे साक्ष्यी-सुधि
क्ष्यिक क्ष्ये प क्ष्याप्य कादिव्याभाव भादे साक्ष्यी-सुधि
कादिका क्ष्ये प क्ष्याप्य कादिव्याभाव भावे साक्ष्यी-सुधि
कादिका क्ष्ये प क्ष्याप्य कादिव्याभाव भावे स्थापित्तान्य काविक्षय भावे स्थापित्तान्य काविक्षय कादिव्याभित्ता भावे स्थापित्तान्य काविक्षय काविक्यय काविक्षय काविक्यय काविक्षय काविक्षय काविक्षय काविक्षय काविक्षय कावि

दशविधः पृथव्यप्तेजोवायुवनस्पतिकायद्वित्रचतुःपञ्चेन्द्रियपे-क्ष्योपेक्ष्यापहत्यपमृज्यकायवाङ्भनजपक्र्णसंयमभेदात् ॥१९॥

અર્થ:--નિયમપૂર્વંક શરીર-વચન-મનના નિગ્રહ 'સંયમ' કહે વાય છે. પૃથ્વીકાયસ'યમ અપ્કાયસ'યમ તેજઃકાયસ'૦ વાર્યુકાયસ'૦ વનસ્પત્તિકાયસં૦ હીન્દ્રિયસ'૦ ત્રીન્દ્રિયસ'૦ ચતુરિન્દ્રિયસં૦ પંચેન્ ન્દ્રિયસ'૦ પ્રેક્ષ્યસ'૦ ઉપેક્ષ્યેસ'૦ અપદ્ભાવસ' અમે (૧૯+૬૫૮)

तत्र पृथिवीकायिकादारभ्य पञ्चित्रियं यावद्ये नविषा जीवास्त्रेपां करणत्रयः (योगत्रयेण) कृतकारितानुमितिभः संघट्टपरितापच्यापत्तिपरिहारः पृथिवीकायिकादिसंयमो नव-विघो ज्ञेयः ॥२०॥

અર્થો.—(૧) સત્તર પ્રકારના સંયમ પૈકી પૃથ્તીકાયથી માડી પચેન્દ્રિય સુધીના જે નવપ્રકારના જીવા છે, તેઓના મન-વચન-કાય હારા કરવા-કરાવવા-અનુમાદનરૂપે સંઘઇન્સં કંપ્લેલ (રિનાના સંકદ્ધ)ના અને પરિતાપ-સમારંકા (પધ્પીડાકર ઉચ્ચાડન અદિના કારણરૂપ મંત્રાદિધ્યાનરૂપ માનસિક સમ રંત, પર્પિનાપકર કાદ્રવિદ્યામાદિ પરાવર્તાના સક્કપ સ્વક્રધ્યાને કેપ રચિક સમારકા, મારવા માટે લાકડી-સુકી અર્જિલ કેપ કરવારૂપ કાર્યિક સમારકા)ના અને સ્યાપત્તિન્સાર્શિક સ્વક્રાર્થિક સ્થારેકા)ના અને સ્યાપત્તિન્સાર્શિક સ્વક્રાર્થિક સ્થારેકાના અપ્રિતીન્સાર્થિક સ્વક્રાર્થિક સ્થારેકા સ્વક્રિયાના અપ્રિતીન્સાર્થિક સ્વક્રાર્થિક સ્વક્રાર્થિક સ્થારેકા સ્થારેકા સ્વક્રિયાના સ્વિયાના સ્વક્રિયાના સ્વક્રિયાના સ્વક્રિયાના સ્વક્રિયાના સ્વક્રિયા

રેજોહરણ આદિથી પ્રમાજન કરવું 'પ્રમૃજયસ'યમ 'કહેવાય છે. (૨૨+૬૬૧)

भावनादिदुष्टिक्यानिष्टिक्तिशुभिक्रयात्रवृत्युभयरूपः काय-संयमः। हिंस्रपरुपादिनिष्टिक्तिशुभवाक्ष्मवृत्युभयरूपो वावसंयमः। अभिद्रोहादिनिष्टिक्तिरूर्वेक्षधर्मध्यानादिशवृक्तिर्मनस्संयमः। पुस्त-काचजीवसंयमजपकरणसंयमः ॥२३॥

અર્થ:—કાયસ'યમ=ધાવન (દાહલું) આદિલુષ્ટકિયાએ શી નિવૃત્તિરૂપ અને ધર્મસાધનભૂત-ગમન આગમન આદિ આવે શ્યક ગુર્માકયાએ મા ઉપયોગપૂર્વક પ્રવૃત્તિરૂપ 'કાયસ'યમ' કહેવાય છે.

વાક્સંયમ=િક્સિક-કંઠાર આદિ અશુભવચનથી નિવૃત્તિ રૂપ અને સૂત્રમાગાંનુસારી-પરિક્તિતકારી શુભવચન પ્રવૃત્તિરૂપ ૧૫ 'વાક્સંયમ' કહેવાય છે.

મતઃસંયમ=અત્તો, રીદ્રધ્યાન-અભિદ્રોડ આદિની નિર્જાત પુર્વંક ધર્મધ્યાનાદિમા પ્રવૃત્તિરૂપ 'મનેઃસંયમ' કોંદ્રેવાય છે.

ં ઉપકરત્સયમ'=અગતનશિષ્યજનના અનુગઢ માટે અછ લરૂપ સુન્તર આદિનુ પ્રતિશેખના પ્રમાજનાપૃત્રંક યનનાથી ધન્તુ કન્તું 'ઉપકન્તુન'યમ' જેનું બીન્તુ નામ ' અજવ-રુદમ' કહેલ્ય છે. (૨૩ ફેટ દર)

शानोदिश्वितियः गोग्ययमक्रियानृष्टानश्रानिसेयारः

રનેલેરણ આદિથી પ્રમાજ'ન કરવું 'પ્રમૃજયસ'યમ ' કહેવાય છે. (૨૨+૬૬૧)

धावनादिदुष्टिक्तयानिष्टित्तिशुभिक्रियाप्रष्टत्युभयरूपः काय-संयमः। हिंसपरुपादिनिष्टित्तिशुभवावमष्टन्युभयरूपो वावसंयमः। अभिद्रोहादिनिष्टित्तिर्भ्वकथर्भध्यानादिमष्टित्तिर्मनहसंयमः। पुस्त-कायजीवसंयमजपकरणसंयमः ॥२३॥

અર્થઃ—કાયસ'યમ≔ધાવન (દોડલું) આદિદુષ્ટિક્રિયાએાથી નિવૃત્તિરૂપ અને ધર્મ'સાધનભૂત–ગમન આગમન આદિ આવ∙ ૧૫ક શુગક્રિયાએામા ઉપયાગપૂર્વંક પ્રવૃત્તિરૂપ 'કાયસ'યમ ' કહેવાય છે.

વાક્સ યમ=િત્સક-કંઠાર આદિ અશુભવચનથી નિયૃત્તિ રૂપ અને સૂત્રમાર્ગાનુસારી-પરિહિતકારી શુભવચન પ્રવૃત્તિરૂપ ૧૫ ' વાક્સ યમ ' કહેવાય છે.

મનઃમંઘમ=આત્તં, રીદ્રધ્યાન-અભિદ્રોહ આદિની નિવૃત્તિ પૂર્વંક ધર્મધ્યાનાદિમાં પ્રવૃત્તિરૂપ 'મનઃસંયમ' કહેવાય છે

'ઉપકરણનાંયમ'=અવત્તિશિષ્યજનના અનુગઢ માટે અઇ-વર્ષ ક્તિ: આદિનું પ્રતિહેખના પ્રમાજનાપુર્વંક યત્નાથી ૧૦° કરેનું 'ઉપકર્વનયમ' જેનું બીજી નામ ' અઇવ સાંચમ' કરેવય છે (૨૩+૦૦)

राधिदिक्षित्रमा गोग्यनमक्षियानुष्ट्रास्त्रप्रसिवार

અર્થ'.—પ્રવાજક આચાર્ય'—સામાયિક આદિવતનું આરાપણ કરનાર 'પ્રવાજક આચાર્ય' કહેવાય છે.

દિગાચાય — સચિત—અચિત્ત-મિશ્રવસ્તુને જણાવનાર (અનુગ્રાતા) અથવા ગુરુએ આદેશ આપેલ દિશાઓમાં રહેન્નાર સાધુઓની સારણાઆદિ કરનારાઓ પથુ દિગાચાયો કહેન્લાય છે.

શુનાદ્દે**શ**-પ્રથમથી આગમના ઉપદેશ અત્પનાર 'શુતો દેશ કહેવાય છે.

શુતસમુદ્દેશ-પૂર્વ આગમના ઉપદેશ આપનારરૂપ પૂર્વી-વિષ્ટ ગુરુઆદિના અભાવમાં ઉદ્દિષ્ટ (પહેલા ઉપદેશ આપેલ સ્ત્ર અર્થ) ને સ્થિર-પરિચિત કરા! સારી રીતે ધારણ કરી રાખા! ખીતાઓને જણાવા (બણાવા) આ પ્રમાણે સ્થિર પરિચિત કરાવનારા હાઇ સગ્યગ્ ધારણાના અનુશાસક હાઇ તેજ આગમના સમુદ્દેષા અથવા અનુશાદાતા ' શ્રુત સમુદ્દેષા' કદેવાય છે.

આમ્નાયાર્થવાસક-આગમરૂપ આશ્નાયના ઉત્સર્ગ અપવાદ રૂપ અર્થના ઉપદેશક 'આશ્નાયાર્થવાસક' કહેવાય છે. (૨૬+૬૬૫)

भाषाम्बिवयविनयस्य स्वाध्यायस्य बाऽऽवार्यानुक्रया मानुनामुवदेशकः उवाध्यायः ॥२७॥

અમાં.—વિષ્યાધ—પાંચપ્રકારના ભાગાવવિષ્યક વિષ હતું અદલ જરાતમાં દેવાના સ્થાધ્યાધના સાન

भानदर्भनचरणगुणवान् श्रमणादिः सङ्घः ॥११॥

અથ —સ'ઘ-જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્રરૂપ ગુણવંત શ્રમલુ-પ્રધાન ચતુર્વિધ (સાધુ-સાધ્વી-શ્રાવક-શ્રાવિકારૂપ ચારપ્રકારના 'સંઘ' કહેવાય છે. (૩૧+૬૬૯)

ज्ञान।दिवीरुपेयशक्तिभर्मीक्षसाधकः साधुः ॥३२॥

અ**થ**ે.—સાધુ-જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્રમાં પરાક્રમરૂપ રાક્તિ ફેારવનારા માક્ષની સાધના કરનારા સાધુ કહેવાય છે. (૩૨+૬૭૦)

प्कसामाचारीसमाचरणपरस्साधुः समनोहः ॥११॥ अर्थः.—सभने।ज्ञ-चोड सामाथारी (शिष्टभावरित डियाडवाप)मां वर्तनार साधु 'सभने।ज्ञ' डेखेवाय छे. (३३+१७९)

यमितकयानिषयेन्द्रियकुर्यान्तरपूर्वकीहितपणीतातिमात्रा-ऽञ्हारभूषणगुष्तिमेदेन ब्रह्मचर्यगुष्तिर्नवथा ॥३४॥

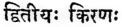
અર્થ:—વમતિગુષ્તિ-કથાગુષ્તિ-નિયદ્યાગુષ્તિ-કુર્યાન્તર-દુષ્તિ-પૂર્વ ક્રેડિતગુષ્તિ-પ્રગીતગુષ્તિ-અતિમાત્રાદ્યારગુષ્તિ ભૂષ-દ્યુષ્પિ-ના બેંક્સ પ્રક્ષસર્ય (ચતુર્ય ક્રત)ની ગુષ્તિ, (-ક્ષાપ્રકાર) નવ ક્રયારની છે (૩૪+૯૭૨)

सोपप्दाद्विप्तमभ्यानवर्तनं नमतिगृष्टिः ॥३५॥ अथ्योः च्यान्तिगृष्टिन-अर्थः नपुषक अर्थिना वासवागः

करणनिरूपणनामकः

पिण्डविशुद्धिसमितिमावनाप्रतिमेन्द्रियनिरोधपतिछेलः नागुप्त्यभिग्रहमेदेनाष्टविधमपि करणमवान्तरभेदात्सप्ततिविधम् ॥१॥

અर्थः — पिडविंशुद्धि-समिति-लोवना-प्रतिभा-छेन्द्रियनिः रोध-प्रतिवेषाना-शुप्ति-अभिश्चर्यना सेहयी आह प्रशरतुं होवा छनां हरण्, अवांतरसेहथी (७०) सीत्तेर प्रशरतुं छे (१४६८२)

सर्वदोपरहिताऽऽहागेपाश्रयत्रस्यपात्रपरिग्रहान्मिकाश्रतसः पिन्दविशृद्धमः ॥२॥

અર્થ —મર્વદાયરિક્ત આહાર, ઉપાશ્રય (શગ્યા) વસ્ર યત્રેના સંભરમ ચવર, પિડવિશુદ્ધિ કરોવાય છે. (૨+૬૮૩)

माहवासम्ये नासोदितविधिता सम्बक्त प्रमुत्तास्य मितिः, सा सैयोदिस्या पत्रविधा पूर्वमेत्रोक्ता सैदिनच्या ॥॥।

અર્થ:— અશુચિપદાર્થીની પ્રચુરતાવાળા, અશુચિપદાર્ધ જન્ય, જેમાથી અશુચિપદાર્થી નીકળે છે એવી કાયા છે આવે વિચાર 'અશુચિભાવના' કહેવાય છે. આ ભાવનાથી શરીરતા વિષયમાં નિર્મમતાના ઉદય થાય છે. (૧૦+૬૯૧)

इन्द्रियाद्याश्रवद्वारा कर्मागमनचिन्तनमाश्रवभावना। अनया चाश्रवनिरोधाय यतेत ॥ ११ ॥

અથ':— અશુલ કર્મના આગમનના દારભૂત ઇન્દ્રિય અહિ આશ્રવા, જીવના અપકાર કરનારા છે. આવું ચિતન 'શ્રાહ્મન ભાવના ' કહેવાય છે.

આ ભાવનાથી આશ્રવના નિરાધ માટે પ્રયત્ન કરતાર છ⁴ અને છે અર્થાત્ ઇન્દ્રિયાના વિષયાથી મન હેટી જવાથી અન્ય પર પરાજનક અ શ્રવપ્રવાહ ખ'ધ પડી જાય છે. (૧૧+૬૯૨)

बाधवदोपाम्सर्वे पाषोपार्जनिनरोधपिटण्टरसंवरवतो नि स्पृतान्तीनि विलोकनं मंबरभावना। अनया च मंबराय घटने ॥ १२ ॥

અર્થ:— સઘળા આશ્રવરાયા, પાપાના ઉપાજનના તિ^ગ ધર્મા સમય સંવરવાળા આત્માને અડકતા નથી આવા વિચાર 'સંવરભવના' કહેવાય છે.

क्ष्यावनाधी संवरभाटे छव, प्रयत्न हरे छे. (१२+१६३) नग्कारिए क्रमेफ्स्यावाकोट्षोऽनुद्धिवृर्वकस्तव, वरीय-इंग्टिप्टाय मुगलमूल इति विमालनं निजेरामानना। अन्या स प्रमाणस्याद योग ॥ १३ ॥

पादनराक्तिकत्पत्तिस्थितिवययात्मकश्चतुर्वशर्जजुपरिमाण जः ध्वीयस्तिर्यग्भेदिभन्नः ॥ १५ ॥

અશેલ- વળી ને લોકભાવનામાં, કેવલી ભગવાનથી દેખાતા આ સઘળા લોક, જીવ અજીવરૂપ, કેડમાં છે હાથની સ્થાપના કરી, વૈશાખ સસ્થાનની માક્ક છે પગ પહાળા કરેલા માર પુરુષની આકૃતિ જેવી આકૃતિવાળા, ઉત્પત્તિ, રિથતિ, વ્યયસ્વભાવવાળા પદાર્થોથી પરિપૂર્ણ ચતુદ શ રજ્જી પરિદ્યામ વાળા ઉદ્વ લોક, અધાલાક, તિયંગ્ લોકરૂપ ત્રણ સેદવાળા છે. (૧૫+૬૯૬)

अमंख्येययोजनकोटाकोटिप्रमाणा रङ्जुः ॥ १६॥

અથ^દ:— અસંખ્યાત યોજનાની કાટાકાટી (કારીને કારી ગણતા જે સંખ્યા લખ્ધ થાય તે) પ્રમાણ 'રમળુ' કહેવાય છે (૧૬+૬૯૭)

नत्र रचकात्रधो नवशतयोजनान्युद्धंध्य साधिकमप्तरण्यः मगाणो लोकान्नावधिरधोमुखमद्धकाकृतिभैत्रनपतिनारकनिशः मयोग्योऽघोसोकः ॥ १७ ॥

શૈલા, અંજના, રિષ્ટા, મઘા, માંઘવતી નામવાળી સાંતે પૃથ્વીએ નીચે નીચે પૃથુતર (મહત્તમ આયામ વિષ્કલવાળી) છે. (૧૯–૭૦૦)

ताश्च मत्येकमनुक्रमतो घनोद्धिघनवाततनुवाताकार्यर्छः व्धमतिष्ठावलयिताश्च ॥ २० ॥

અર્થ:— તે પ્રત્યેક પૃથ્વીઓ ક્રમસર અર્થાત સઘળી પૃથ્વીઓ ઘનાદિધના આધારે રહે છે. ઘનાદિધ, ઘનવાતને આધારે છે. ઘનાવાત, તનુવાતના આધારે છે. અને તનુવાત આકાશને આધારે છે. આકાશ પાતાના આધારે છે બીજાના આધારે નથી. કેમઠે; સવેંદ્રવ્યોના આધાર આકાશ છે.

વળી તે પૃથ્વીએ ઘનાદધિ આદિથી વલયાકારે વેબ્ટિત (વીંટાયેલ) છે. (૨૦+૭૦૧)

प्तिमम् लोके रत्नमभादिक्रमेणोत्कर्पत प्रतिस्पतवसमप्तदभद्वाविश्वतित्रयस्तिश्वत्सागरोपमायुष्का जयन्यतो दशवर्षमङ्क्षेकत्रिमप्तद्यमप्तद्यद्वाविश्वतिमागरोपमायुष्का । अनवर्षमञ्ज्ञेष्ठपारिणामश्चीरपेदनाविक्रिया अन्योन्योदीरिनद्भ्या नाम्का वसन्ति ॥ २१ ॥

અર્થો:— ના પૃથ્વી આદિકૃષ અધાનોકમાં રત્નપ્રવા ગારિન ક્રમમાં ઇન્યુષ્ટ એક (૧) વસ્તુ (૩) સાત (૭) દર્શ (૧૦) નાલ્યા (૧૩) ભારત (૨૨) નેવીસ (૩૩) ક્રાપ્તરાપનના

द्वात्रिंशदण्टाविंशतिविंशत्यष्टादशयोदशाष्ट्रसहस्राधिकलक्ष-योजनबाहल्यादशर्करादयः । अत्र तु नार्का एव वसन्ति ॥ २३ ॥

અર્થ — ખત્રીશ હજાર (૩૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, વાશ હજાર (૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, વાશ હજાર (૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, વાશ હજાર (૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, સાળ હજાર (૧૬૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, આઢ હજાર (૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, આઢ હજાર (૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન, આઢ હજાર (૨૦૦૦) અધિક લાખ યાજન ખાહલ્ય (પહાળાઇ) વાળી શક રામભા આદિ છ (૧) નારક પૃથ્વીએ છે.

આ છ નારક પૃથ્વીએામાં માત્ર નારકી જીવાજ વસે છે. (૨૩નં૭૦૪)

उपनितनसहस्रयोजनस्योध्वंमध्य योजनशतं मुक्ता मध्ये पिशानायष्ट्रियानां जयन्यतो दशसहस्रवपयुष्काणाः -न्द्रष्ट्रत एक पन्योपमाष्टुष्काणां च्यन्तराणां स्वनानि मिन्ता । १४॥

અર્ધ. — રત્મક્ષા પૃથ્વીના ઉપરના હતાર તેજનમાંથી ઉપરના અને નીચેના સાં (૧૦૦) સાં તેજન છાડી અર્થાપ્ર મધ્યમાં (૮૦૦) આડ્યાં તેજનમાં પિશાચ આદિ આંડ પ્રકારના, જપન્યથી હશ કેતાર વર્ષના આયુષ્યવાળા અને ઉત્દૃૃૃશી એક પામિષ્યનના અયુષ્યવાળા, ત્યાવેશના ભવેતા છે. (૨૪+૧૦૧૫)

कार्यक्रियाननेषु गोप्यंचय दशयोजनानि विशय मर्ले

અર્થ — જેનું ખીજું નામ મધ્યલાક છે એવા તિ^{રા}ં લાકમા પૂર્વ પૂર્વ ની અપેક્ષાએ દ્વિશુશ્ર (બેગુલા) વિસ્તારવાળા, વલય (કંક્લ)ની આકૃતિવાળા, અસંખ્યાત, જંબૂદીય જેની આદિમા અને અતે સ્વયંભૂરમણ સસુદ્ર છે. એવા હીય-સસુદ્રો છે. (૨૭+૭૦૮)

मध्ये लक्षयोजनपरिमाणस्य जम्बूद्वीपस्य नाभिरिव भृतलं योजनसद्देवणावगाद्वमानश्चत्वारिशद्योजनचूलायुतो नवाः विकनवतिसदस्ययोजनसमुच्ल्लायोऽघो दशयोजनसद्दसं विस्तृत ऊर्ध्यं च योजनसद्दस्विस्तारो भद्रशालादिभिश्रतुर्भिर्वर्नः पि-ग्रुतो मेरुभूषरः काञ्चनमयो वर्जुलाकारो विलस्ति ॥ २८॥

અર્થા— લાખજેજનના પરિમાણવાળા જ ખુઠીયના મધ્ય ભાગમાં અર્થાત જેમ શરીરમાં મધ્યભૂત નાઉલ હોય છે તેમ મેરૂ પણ જ ખૂઠીયના મધ્યમાં રહેલ છે. આ મેરૂ, ભૂતલને અર્થોત્ પૃથ્વીની અંદર હજાર યાજન પ્રમાણ અવગાહીતે વહેલા છે. ચાલીશ (૪૦) યાજન પ્રમાણ શૂલિકા સહિત છે. નવ્યા હજાર (૯૯૦૦૦) જેજન ઉચા, નીચ દશ જજાર (૧૦૦૦) જેજન વિષ્કંભ આયામરૂપ વિસ્તારવાળા, ઉપર તત્યાં ચૂલાના ઉડ્ડામ શાય છે ત્યાં વિષ્કંભ આયામરૂપ તંજાર યોજન વિસ્તારવાળા છે, બદ્રશાલ—નંદન, સીમનસ—પાડુંકરૂપ આર્ગ વંનાથી પરિવરેલા, કાંચનમય, કાંચનસ્થાલની નાજિના જેલે વનુંલ દિલ્લો અધ્યારવાળી મેરૂપર્યન વર્તે છે-વિલ્સ છે-

पन्योपमायुष्कचन्द्रविमानम् , ततोऽष्यूर्ध्वः विंशतियोजनेषु अर्धपर्न्यकपन्योपमायुष्काणां नक्षत्रग्रहाणां विमानानि ॥११॥

અધ :-- મનુષ્ય નિવાસ ચાગ્ય ક્ષેત્ર કથન ગાદ જ્યાતિષી દેવ નિવાસ ચાગ્ય પ્રદેશનું કથન :

रुयंडनामंड समत्तवथी ઉपर (७६०) सातसा नेवं लेळना आंते अनुडमे ज्यान्यथी पद्यापमना आठमा भागइप आयुष्य वाणा अने उद्ध्यी पद्यापमना याथा भागइप आयुष्य वाणा अने उद्ध्यी पद्यापमना याथा भागइप आयुष्यवाणा तारा इप क्यातिथी हेवाना विभाना छे. त्याथी उपर हश क्रेफ्नामां ढेळार वर्ष अधिंड अंड पह्यापमना आयुष्यवाणा स्थान् विभान छे. तेनाथी उपर औंशी (८०) याळनामां वाण वर्ष अधिंड ओंड पह्यापमना आयुष्यवाणा अंद्रनुं विभान छे. तेनाथी उपर वीश (२०) लेळनामां उद्ध्यी अधा पह्यापमना आयुष्यवाणा नक्षयोना तथा ओंड पद्यापमना आयुष्यवाणा नक्षयोना विभाने छे.

एतममी वयोतिगेणा एकविंशन्युत्तरैकादशशतयोजनद्रतौ मेरं परिश्रमन्ति ॥ ३४ ॥

अर्थ — नणी आ क्यांतिणी विभानना समुद्री (१९२९) अभ्यार के केश्वीय नेपन इन्यी भेरू पर्वननी बार्ड छाणु धरुविद नी पहलियी इंट छे अति हुई छे. (१४४७१४)

त्त्रयीर्थ्यं किविद्नम्याग्यत्रमाण अर्थ्यक्तिम्दक्षाकृतिः राष्ट्रीकण्यम्भिदेशोकः सेवा उत्कृष्ट्यमाणिणामीरेनः ॥३५॥

पल्योपमायुष्कचन्द्रविमानम् , ततोऽष्यूर्ध्वः विंशतियोजनेषु अर्धपल्येकपल्योपमायुष्काणां नक्षत्रग्रहाणां विमानानि ॥११॥

અર્થ:— મનુષ્ય નિવાસ ચાેગ્ય ક્ષેત્ર કથન બાદ જ્યાેતિષી દેવ નિવાસ ચાેગ્ય પ્રદેશનું કથન :

केयडनामड समतदाथी ७५२ (७६०) सातसा नेवं कोळनता आंते अनुक्षमे कधन्यथी पद्यापमना आठमा लागइप आयुष्य पाणा अने ७८५ एथी पद्यापमना याथा लागइप आयुष्य पाणा अने ७८५ एथी पद्यापमना याथा लागइप आयुष्यवाणा तारा ३५ क्यातिपी हेवाना विमाना छे. त्यांथी ७५२ ६श कोळनामां छक्तर वर्ष अधिष्ठ कोड पद्यापमना आयुष्यवाणा स्पूर्ण विमान छे. तेनाथी ७५२ क्ये थी (८०) याळनामां लाण वर्ष अधिष्ठ कोड पद्यापमना आयुष्यवाणा अप्रनं विमान छे. तेनाथी ७५२ वीश (२०) कोळनामां ७८५ थी अर्ध पद्यापमना आयुष्यवाणा नक्षत्रोना तथा कोड पद्यापमना आयुष्यवाणा नक्षत्रोना तथा कोड पद्यापमना आयुष्यवाणा नक्षत्रोना तथा कोड पद्यापमना आयुष्यवाणा विमाने छे.

एवममी च्योतिर्गणा एकविशस्युत्तरैकादशशतयोजनद्गतो मेर्ने परिश्रमन्ति ॥ ३४ ॥

અર્ચ —વળી આ જોાતિની વિમાનના સમુદ્રો (૧૧૨૧) અમ્પાર મા એક્નિંગ જેજન કર્યી મેરુ પર્વતની ચારે બાજુ વર્દ ક્ષેત્રાની પદ્ધતિથી કરે છે. (૧૪ન૭૧૫)

सरवीको किञ्चित्नमानस्य त्रमाण अर्थाक्तिस्वस्वकाहतिः राक्षोकारमुखेळाकः सेवा अष्ट्रम्भागिनामीनेनः ॥३१॥

एदशैकोनविंशतिविंशत्येकविंशतिद्वाविंशतिसागरोपमानि । जपः न्यतस्मौधर्मस्य पल्योपमं, ईशानस्य किञ्चिद्वधिकं पल्योपमं, अग्रे तु यदघोऽधो देवानामुन्कृष्टमायुरुपप्रस्तिनदेवानां तजाः न्यम ॥ ३८ ॥

અશ':— ત્યાં સૌધમ'દેવનું ઉત્કૃષ્ટથી છે સાગરાપમનું આયુષ્ય છે, ઇશાનનું કાંઇક અધિક છે સાગરાપમનું આયુષ્ય છે. માહેન્દ્રન્રં કાંઇક અધિક છે સાગરાપમનું આયુષ્ય છે. માહેન્દ્રન્રં કાંઇક અધિક અધિક અધ્યુષ્ય છે. માહેન્દ્રન્રં કાંઇક અધિક સાત (૭) સાગરાપમનું આયુષ્ય છે. પ્રદાલોક સ્થનું દશ (૧૦) સાગરાપમનું લાન્તકસ્થનું, ચૌદ (૧૪) સાગરાપમનું, મહાશુકસ્થનું સત્તર (૧૭) સાગરાપમનું, સહસારસ્થનું અઢાર (૧૮) સાગરાપમનું, આનતસ્થનું ઓગણીશ (૧૯) સાગરાપમનું, પ્રાણતસ્થનું વીશ (૨૦) સાગરાપમનું, આરણસ્થનું એક લોશ (૨૧) સાગરાપમનું અયુતસ્થનું છાવીશ (૨૧) સાગરાપમનું પ્રાથમનું કાંઇક અધિક પદ્યાપમનું, ઉપર ઉપર વના-આગળના મનત્કુમાર આદિ દેવાનું નીએ નીએના દેવાનું જે ઉત્રૃષ્ટ આયુષ્ય છે ને જ્લન્ય આયુષ્ય લાણનું (૩૮ન૭)લ્ડે

शाकोष्ययेवित त्रयोवित्रतिमागगेवगादैकैकाधिकमागगेवमा विकोरकृष्टागुकाणां गदधो देवोरकृष्टमचस्यायुक्काणां देशनां श्रद्धंत्रसूर्यावक्षद्धयोग्यगदेभद्रविशालसूमनसमीमनसमीविकः क्षरियदेवो लोकपुरुष्य श्रीतापदेशस्याः क्षण्डास्याभूगा सर देवेरकर्यं वरुष्यः स्थानविज्ञेयस्यान्त् ॥ ३९ ॥

વિજયાદિ ચારના મધ્યમા સર્વાર્થ સિદ્ધ (દેવાનું) વિમાન છે. પ્રથમ ચાર વિમાનસ્થ દેવાનુ ઉત્કૃષ્ટથી (૩૨) સાગરાપમનું આયુષ્ય અને જઘન્યથી (૩૧) એકત્રીશ સાગરાપમનું આયુષ્ય છે. સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનસ્થ દેવાનું જઘન્ય આયુષ્યના અભાવ હોાવાથી ઉત્કૃષ્ટથી તેત્રીશ (૩૩) સાગરાપમનું આયુષ્ય છે.

આ વિમાનાથી ઉપર કાઇ વિમાન નહી હાવાથી આ પાંચ વિમાના 'અનુત્તર વિમાના 'કહેવાય છે. સૌધર્મ' અને એશાન દેવલેંકના વિમાના, ઘનાદધિના આધારે રહેલા છે: સનત્કુમાર-માહેન્દ્ર-પ્રદાલાકના વિમાના ઘનવાતના આધારે રહેલા છે. લાનતક-મહાગુક-સહસારદેવલાકના વિમાના ઘનાદધિ ઘનવાતના આધારે રહેલા છે. બાકીના આનત-પ્રાણત-આરણ-અરણ-ના, નવબેલેયકના, અનુત્તર દેવલાકના વિમાના આકારણ-અરણ-ના, નવબેલેયકના, અનુત્તર દેવલાકના વિમાના આકારાના આધારે રહેલા છે કેમક ગુરુ લઘુ ગુણવાળા છે. (ઉપર-અપેલગતિ સ્વસાવના અલાવ હોવાથી)

ग्रेयेयनेषु अनुत्तरे च कल्यातीता देवा निवमन्ति ॥४^{१॥}

અર્થાઃ— ધૈવેયકામા અને અનુત્તર માં કરવાતીન (સામા-નિક અહિંકરપને અલાય હોવાથી અહમિન્દ્રપણું હોવાથી) દૈવા રહે છે. (૪૧ન૭૨૨)

नतः अस्तं द्वादशयोजनात्यश्चनत्वारिशङ्कसयोजनस्य माणाः मण्ये चाष्ट्योजनबाहत्याञ्चे मसिकायशबन्द्रशतरीताः नात्रव्यकारेपण्यादमार्गामयानाञ्चमी स्वच्छस्कटिकस्या सिद्ध विच्छार्गात्यान् पृथिको ॥ ४२ ॥ રેજજુ છે ત્યાંથી લાેકના અંત સુધી કાંઇક ન્યૃત એક (૧) રેજજુ છે. (૪૪ન૭૨૫)

अधोलोकान्ताद्ध्वंलोकान्तं चतुईशरज्जु परिमाणैक-रज्जुविस्तृता त्रसनिवामस्यानरूपा त्रसनादिकाऽस्ति, अस्या बहिरेकेन्द्रिया एव निवसन्तीति ॥ ४५ ॥

અથ^ર — અધાલોકના અ'તથી માંડી ઉર્ધ્વલોકના અ'ત સુધી ચૌદ (૧૪) રજેજુ પરિમાણ વાળી, એક રજેજી વિસ્તૃત, ત્રસજીવાના નિવાસ સ્થાન રૂપ ' ત્રસનાઉકા ' છે. આ ત્રસના ડિકાની બહાર માત્ર એકેન્દ્રિય જીવા જ રહે છે. (૪૫+૭૨૬)

नरकादिषु सुरुर्मुद्रः परिश्रमतो निथ्यादशैनाशुपहतने तसः सम्यग्दर्शनादिनिर्मलाईद्धमीनाप्तिदुश्रावधेति परिनि-नानं वोधिदुर्लभभावना। भनो वोधिमाप्तावप्रमादी स्थात्। ॥ ४६॥

બાહિદુલ°ભ ભાવના—

અર્થ: — તરક આદિ સતુરાં તિરૂપ અનાદિ સંસારમાં પરિ જમનું કરતાર મિશ્યાત આદિ દ્વાપોથી હણાગેલ ચિત્તવાળા જીવતે. મગ્યત્ર દર્શન-માન-સાચ્ત્રિ આદિથી નિર્માલ, કીન પ્રમાની પ્રાપ્તિ દ્વારક્ષ છે. આ પ્રમાણેનું ચિત્તન 'બોપ્રિકુલ'મ જ મના ' કહેવાય છે. આ ભાવનાથી સગ્યત્ર દર્શન આદિના તે કૃતામાં, પ્રમાન, સ્તરાયા, કા આત્મા બની શકે છે,

		y

માસિકી–ત્રેમાસિકી–ચાતુર્માસિકી – પ'ચમાસિકી – ષાણમામિકી-સપ્તમાસિકી–પ્રથમ સપ્ત રાત્રિ દિવા–દિતીય સપ્ત રાત્રિ દિવા તૃતીય સપ્ત રાત્રિ દિવા અહેારાત્રિકી–એકરાત્રિકીના લેદથી કરાતી બાર પ્રકારની ભિક્ષપ્રતિમા છે.

(૧) એક મામ સુધી, વિશિષ્ટ સ્થાનમાં રહેલા દાતા, અવિચ્છિન્ત રૂપે એકવારજ આપેલ અન્ન અને પાનના શ્રેલ્યુ રૂપ 'એક માલિકી ' પ્રતિમા કહેવાય છે.

(૨-૪ ૫ ૬ ૭) આ પ્રમાણે બે–ત્રણ–ચાર–પાંચ-છ-સાત માસ સુધી વિશિષ્ટ સ્થાનમાં રહેલ વ્યક્તિથી ક્રમસર છે વાર–ત્રણ વાર–ચારવાર–પાંચવાર–છવાર–સાતવાર આપેલ અન્ત-પાનના મહાભુરૂપ છ પ્રતિમાએા વિચારવી. (૪૮-૭૨૬)

सप्ताहोरात्रप्रमाणा एकान्तरनिर्जलोपवासान्मिका आवाः म्लपारणारूपा प्रामाद्भियो बहिरुध्वेष्ठस्वययनायासनस्यितिः प्रवेषयोरोपसर्गमहनरूपा मतिमा अष्टमी ॥ ४९ ॥

(८) सान (७) अहीरात्र प्रभाषावाणी, अक्षांतरे निर्णंत उपचाम ३५, पाञ्चामां आयंजित३५-पार्श्वशयन-निरण्यतः ३५ अ सन स्थितिपृत्क, धार उपसर्गना सदन ३५ 'अध्मी' मनिम, क्षेत्र में हें.

उक्तिशामनिक्तित्विका पूर्विक्व नवनी प्रतिमा। गोडोडिकाणामनिक्यतिवृधिका नाटक्येन दशमी प्रतिमा।

तत्तद्विषयेभ्यस्तत्तदिन्द्रियाणां विरमणरूपाः पञ्चेन्द्रिय-निरोधाः ॥ ५२ ॥

. અર્થ:— તે તે ઇદ્રિયાના તે તે વિષયાથી અટકવાર્ષ ' પ'ચેન્દ્રિય નિરાધ ' કહેવાય છે, (૫૨+૭૩૩)

आगमानुसारेण वस्त्रपात्रादीनां सम्यङ्निरीक्षणपूर्वकं प्रमार्जनं पतिलेखना ॥ ५३ ॥

અર્થ'— આગમના અનુસારે વસ્તપાત્ર આદિતું ^{મારી} રીતે નિરીક્ષણ પૂર્વ'ક પ્રમાર્જન 'પ્રતિલેખના' કહેવાય ^{છે.} /૫૩+૭૩૪)

सा च सुत्रार्थतत्त्रश्रद्धानसम्ययत्वसिश्रसिध्यात्त्रमोहनीयः
पर्जनकामस्नेहदृष्टिरागपरिहारशुद्धदेवगुरुपर्मादरकृदेवकुगुरुकृषः
संपरियजेनज्ञानद्र्यनचारित्रादरक्षानदर्भनचारित्रविराधनापरिहाः
रमनोवचनकामगुष्यादरमनोवाककायदण्डपरिहाररूपभावना
गर्भितवचनोक्षारणपूर्वकवसादिनिरीक्षणप्रमाजनरूपा पश्रिः
क्षितकाग निदेया ॥ ५४ ॥

અર્ધા:— (૧) સૂત્ર અર્ધ તન્વની શ્રદ્ધા (૩) મગ્યકૃત્વ ભારતિય-મિત્રમારતીય-મિશ્યાત્વમાદ્ધનીયના વર્જનરૂપ (૩) કામર મ-શ્નેન્દ્રશામ-રષ્ટિરામના પરિદ્વારરૂપ (૩) શ્રદ્ધિય-રાદ્ધપુરુ-શુદ્ધ ધર્મના અન્દ્રગ્રુપ (૩) ક્રુદ્ધિ-ક્રુગુરુ-કુધર્મના મન્ત્રિજેના (૩) મન-૧શેન-અન્ત્રિના અન્દરરૂપ (૩) જ્ઞ'ન વિશ્વત્ર -દર્શનવિશ્વત્ર -સ્ટિન્ટિવિશ્વનાના પરિદ્રાદ કૃષ (૩)

અર્શ:— સાધુઓતા જે નિયમ વિશેષ તે 'અભિગ્રહ' કહેવાય છે. તે અભિગ્રહ, દ્રવ્યત્ક્ષેત્ર-કાલ-ભાવના લેક્શી ગાર પ્રકારના છે. (૫૭+૭૩૮)

विशिष्टद्रच्यपरिग्रहो द्रच्याभिग्रहः विशिष्ट्सेत्रस्थदात्सका-शादन्नादिग्रहणं क्षेत्राभिग्रहः । विशिष्टकाल एवान्नादिग्रहणं कालाभिग्रहः । विशिष्टभावयुतदातृसकाशादन्नादिपरिग्रहो भावाभिग्रहः ॥ ५८ ॥

॥ इति करणनिरूपणम् ॥

અર્થ:— વિશિષ્ટદ્રત્યગ્રહ્યુવિષયક નિયમવિશેષ 'દ્રનો' ભિગ્રહ' કહેવાય છે.

વિશિષ્ટ ક્ષેત્રમાં રહેલ દાતાની પાસેથી અન્ન આદિ ^{બુડ્ઇ} રૂપ 'ક્ષેત્રાભિગ્રહ' દહેવાય છે.

વિશિષ્ટ કાલમાં જ અન્ન આદિ શ્રહણ રૂપ ' કાલાબિયર્ન' કહેવાય છે.

विशिष्ट भाव मदित, हातानी पासेशी अन्त आहि प्रदेष ३५ 'भावाभिषद' हदेवाय छे. (५८+७३३)

धित ४२ण निर्धण नामक दिनीय क्रिश्णः

જન્ય લિંઘના ઉપજીવનથી અથવા જ્ઞાનાદિ વિષયક અતિચારના સેવનથી દેાષવાળા, જિનકથિત આગમથી સદેવ અપ્રતિપાતી અનતા જ્ઞાનના અનુસારે ક્રિયાકારી તે 'પુલાક' કહેવાય છે. તે પુલાક લિંઘપુલાક અને સેવાપુલાકના ભેદથી બે પ્રકારના છે.

- (૧) દેવેન્દ્રની સંપત્તિ સરખી સંપત્તિ વાળા, લિખ્ધિ વિરોષથી યુક્ત પુલાક 'લિખ્ધ પુલાક' કહેવાય છે.
- (૨) સેવાપુવાક, જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-લિંગ યથાસુકમના ભેઠથી પાંચ પ્રકારના છે. (૨+૭૪૧)

सुत्राक्षराणां स्विलितमिलतादिमिरतिचार्रज्ञानमाथित्या ऽञ्चमनो निस्सारकारी ज्ञानपुलाकः । कृष्टिष्टसंस्त्वादिभिरा-स्मगुण्यातको दर्शनपुलाकः । मृलोन्गगुणप्रतिसेत्रनया नारि-त्रित्रायनेनात्मसंद्रकथारित्रपुलाकः, तत्र मृलगुणा महाव्रता-दयः, उत्तरगुणाः विण्डविशुद्धवादयः । उत्तलिक्ष्मधिकलि-इन्गप्रशानिईतुकापरिक्षक्गकरणात्यत्रस्मादात्मनो निम्मारकर्ता विक्रमपुलाकः । उपन्यमादमनःवरणकाकः ग्राह्मणात्यत्रंणा-व्यमसंद्रको पर्यासुक्षमपुलाकः ॥ १ ॥

अन्धें -- सुरता अधिका रामित-भितित आहि अति-अह दीवंधी अनि भदीन हरवा द्वारा के आत्मान निर्णात मेरे हैं ते 'अन भुवार' हतेवाय है

िष्य रिष्ट प्रकासिक्षानी स्तृतिन्यिक्षय द्वारा सारमाना इ.क.१५ सम्बद्धनामे के यानाव ने 'इज्रोन भूवाह किरियास कि इ.क्टिन ने का इ.किरमान्त्रम सुवस्तोर समेन यिटिकादि

पुनरिष वकुशः पञ्चविधः, आमोगानाभोगसंवता-संवत-स्थमभेदात् शरीरोपकरणानामलंकारस्साध्नामकार्ये इति ज्ञानवान् कर्ता च वकुश आमोगवकुशः । सहसा च शरी-रोपकरणानामलंकर्ना वकुश अनामोगः । लोकरिविदितदोणो वकुशसंवतः । प्रकटं दोपानुष्याता वकुशोऽमंद्रतः । किञ्जित्मादी नेत्रमलाद्यपनयकारी वकुशस्यक्ष्मवकुशः । एते वकुशः सामान्येनद्विपशस्कामासमातगीरवाश्रिता अविविक्त-परिवाराङ्यदेयोग्यशवलचारित्रा वोध्याः ॥ ५ ॥

પ્રકારાંતરથી ખકુશના વિભાગ-

અર્થ:-- ળીજી રીતે બધુરા, આભાગ-અનાભાગ-સંવૃત-અસંવૃત-સુદ્દમ ભેદથી પાંચ પ્રકારના છે.

- (૧) ગરીર અને ઉપકરણાની શાબા, સાધુઓને માટે અકાર્ય છે એમ જાણવા છતા શાબા કરનારા 'આંબાગ ભકુગ કહેવાય છે.
- (૨) આ અકાર્ય છે એમ નહીં જાળી, સહસા, ગરીર અને ઉપકર્વોાની શામા કરનારા 'અનામાગબદુશ' કહેવાય છે.
- (૩) પાર્ન આચરેલા દેવોને લોકો ન જરી તેવી રીતે દેવોને આચરનારા 'સંવૃત્તમકુશ' કનેવાય છે.
- (૩) ખુલ્લી રીતે દાવેઓ આગ્રશ્નાએ 'અમંવનભક્ષા' કલેવાય છે
- र १९ स्थिति अभा र अस्तारेश, सेश्रम्मण स्थानिस द्वर ४० स.चे. १ त्यारम अध्यार, प्रतिकास छे,

भेटात् । ज्ञानदर्शनचरणतपसां वंपरीत्येनाऽऽसेवकाश्रत्यारः भितसेवनाकुशीळाः। शोभनतपस्वित्वप्रश्रंसाजन्यसंतोपवान् यथा स्रक्षमपतिसेवनाकुशीलः ॥ ८ ॥

મકારાંતરથી કુશીલના વિભાગ-

અર્થ.— આસેવના-કષાય ભેદથી છે પ્રકારના કુશીલ હોવા છતાં હરેક કુશીલના જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર-તપ-યથા-સ્ક્રમ ભેદથી પાચ પ્રકારા છે.

ર્પ ર જ્ઞાન–દર્શ'ન–ચારિત્ર–તપતું વિષરીતપણાએ આચરનારા, ચાર 'પ્રતિસેવના કુશીલાે' કહેવાય છે.

'આ મારા તપસ્વી છે' આ પ્રમાણે લેહિકાએ કરેલી પ્રશ'ન માના શ્રવણથી જન્ય સ'તાપવાળો 'યધાસક્ષમપ્રતિસેવના' ક્રેશીલ' કહેવાય છે. (૮ન૭૪૭)

मंज्यक्रनकोषादिभिद्यांनद्शनतपमां स्वामिमतिविषये स्या-पारित्वा इत्नादिविविषयसपायकृतीत्वः । कपायाकान्तकापपदः कृतीस्थातिककपायकुत्रोतः । मनपा क्रोषादिकर्ता कृतीस्थे यथासुः पक्षपायकुत्रीसः ॥ ९ ॥

संभवन है भ आहिशी आन हर्योन तथेने। पानाना इन विषय में उपयेश्व करनादी "आनादि विविध हैपाय हर्शित" महिन्य हे। मनशील भना होंध काहि इन्सादी "यथा सुर्ध १९९८)

लेक्या अयोगस्य शैलेशीप्रतिपन्नस्य न काचिद्पि भारित।।१८॥

ચાર :—લેશ્યાદાર=પુલાક ચારિત્રિને, ઉત્તરની બાવલેશ્યા રૂપ તેજ-પદ્મ-શુકલરૂપ ત્રણ લેશ્યાઓ હોય છે. બકુશ-પ્રતિ-સેવનાકુશીલને (છ) દ લેશ્યાઓ પણ હોય છે. પરિહારિવશુ હિસ્થકષાયકુશીલને ઉત્તરની તેજ-પદ્મ-શુકલ્રૂપ ત્રણ લેશ્યાએ હોય છે સૂક્ષ્મસંપરાયસ્થ કષાયકુશીલને અને નિર્ગ્યન્થ, સ્તા તકને કેવલ, શુકલલેશ્યા હોય છે. શૈલેશીસ્થ અયાગીને કે! પણ લેશ્યા હોતી નથી (૧૮+૭૫૬)

पुलाकस्योपपात आसहस्रारं, बक्कशप्रतिसेवनाङ्कशीलयोः हिद्दादेवलोके । कपायकुशीलनिर्धन्ययोस्तु सर्वार्थितिहे । स्वीर्थितिहे । सर्वापमपृथकत्वस्थिति सीधर्मे । स्वीर्थितिहे । स्वीर्थिति सीधर्मे । स्वीर्थिति सिधर्मे । स्वीर्थिति सिधर्मि । स्वीर्थिति सिधर्मि । स्वीर्थिति सिधर्मि । स्वीर्थिति । स्वीर्यिति । स्वीर्यिति । स्वीर्थिति । स्वीर्यिति । स्वीर्यिति । स्वीर्यिति । स्वीर्यिति । स्वी

અર્થાઃ—ઉપપાતઠાર≃પુલાકચારિત્રીના ઉપપાત ઉત્કૃષ્કી. મન્કસાર દેવલાક મુધીના છે. બકુશ-પ્રતિસેવના કુશીલને ઉપપાત ભારમા દેવલાક-અર્યુતપર્યાતના છે. કથાયકુરીલ અને નિર્માન્યના સર્વાર્થસિદ્ધમાં ઉપપાત છે. (અજઘન્ય ^{ઉત્}ર્ધા પત્રવું) સ્થળાપુલાક બકુશ-કુશીલાના જઘન્ય^{ર્ધા ઉત્} પત્રવું) સ્થળાપુલાક બકુશ-કુશીલાના જઘન્ય^{ર્ધા ઉત્} પત્રવે પરિપામખુશકત્વ (એ શી નવ સુધીની સંગ્રાને ધૃ^{ધાની} કૃષ્ટે છે) સ્થિતિવાળા ત્રીયમ દેવલાકમાં છે સ્નાતકના ત્રિ

दु छाडम्य प्रशीनवोळे जिनम्यानानि सर्वेत्रवस्याति । है

કુશીલ, વ્યુચ્છિન્ન (હીનપરિણામી) થાય છે. આનાથી ઉપર ચ્યક્ષાયરૂપસ્થાના, નિર્થેન્થ પ્રાપ્ત કરે છે. તે પણ અસંખ્યાત શ્યાના પામીને વ્યુચ્છિન્ન (હીનપરિણામી) થાય છે. આના પછી ઊધ્વસ્થાન, પામીને સ્નાતક નિવાલ પામે છે.

આ પ્રમાણે દિશાનું દર્શન કરાવેલ છે. આ પ્રમાણે યુલાકાદિ ચારિત્રીએાનું નિરૂપણ સમાપ્ત થાય છે. (૨૦+૭૫૮)

जिज्ञासूनां यथा शास्त्रं, सम्यवचरणमीरितप्। स्वरूपेण विधानेन, सम्यग्ज्ञानाभिष्टद्वये॥

ર્જોનતત્ત્વજ્ઞાનના અભિલાષી જિજ્ઞાસુઓને ખાતર, શાસના અનુસારે સમ્યક્ ચારિત્રનું સ્વરૂપ–લક્ષણ વિ. ના લેદથી સમ્યગ્ જ્ઞાનની અભિવૃદ્ધિ માટે–શ્રીતાઓને અને પાતાને સમ્યગ્ જ્ઞાનની વિવૃદ્ધિ માટે નિરૂષણ કરેલ છે.

ઇતિ પુલાકાદિનિરૂપણનામક તૃતીય હિરણ.

[तत्त्वन्यायिकाङ् अथ सभाग्त]

क्षा-र ५० २ स्र ३१

વ્યંજનાવગ્રહ=કદંખપુષ્પગાલક આદિરૂપ અભ્યંતર નિર્જૃતિ ઇન્દ્રિયામાં રહેલ શબ્દ આદિ વિષયના જ્ઞાનના હેતુ શિક્તિ વિશેષરૂપ ઉપકરણેન્દ્રિય અને તેના વિષયના સંબ'ઘદારા અર્થનું અવ્યક્તજ્ઞાન 'વ્યંજનાવગ્રહ' રૂપ મતિજ્ઞાન કહેવાય છે.

क्सा-र डिंग् र स्वर उर

सभ्यक्षुत=भिष्याश्रुत=स्व३्षनी भ्रपेक्षाओं के आधारांग आहि श्रुतरूप અંગપ્રવિષ્ટ અને આવશ્યક આદિ શ્રુતરૂપ અનં ગપ્રવિષ્ટ, તે બન્ને સ્વરૂપતા સમ્યક્શુત જ છે કેમકે; તત્પ્રતિ પાદ્ય અર્થની અનેકાંત આત્મકતા દાઇ અખાધિત છે, વળી અ'ગમવિષ્ટ અન ગમવિષ્ટ . લિન્ન, ભારત આદિ, વ્યાસ આહિએ रगेत की िष्ठश्रुत, तत्प्रतिपाद अथंनी क्षेष्ठातात्मक्रता है। ई ખાધિત હાઇ સ્વરૂપથી મિથ્યાશ્રુત છે પર'તુ સ્વામીની ચિતાની અપેસાએ તા સમ્યગૃદ્ધિએ અંતુબ કરેલ સમ્યગૃદ્ધિદ્વારા અધ્ય यन- अध्यापन आहिना विषय ५देश भिष्याश्चर पण सम्प श्रुत क लज्जुं. शरम् हे; आ भदाभारतआहि, असत्यवारी क्रिंशतवाह यथार्थं वस्तुना अनिका व्यासमाहिके स्थेत, क्रेशं-तर्पे तरक्षित अर्थनु अनुष्ठान अवश्रमण्ने। देतु छे. ग्रंथा-તિર્વે તેના અર્થનું વિચારલું સાચું છે, ભારતાદિ પ્રદી^{તા}, अमृत्यवादी नथी क्षेम नदी, तेवे अनावेत हिमाहसापर्व अनुष्टान, अवक्रमण्योना होत् नथी क्रेम नदी. क्रंथी भिण्याः ત્વક રું એકાંતની સ્થનાના વિચાર કરી સ્થાન પદ લાંગિય (१४) विष्) व्यक्तिः गरीत्यतः इत्यतः, यथस्यातं नेनाः व्यक्तिः

१६सामन्तमद्रः कृतभव्यमद्रः ततोऽजनि स्वागमपारद्यां।
विद्याकियासम्बक्नपासमुद्रः, निरस्ततन्द्रो नतभूरिस्हरिः ॥११॥
१०श्रीहृद्धदेवोऽजनि स्वरिवर्यः, तत्वृहृप्वचिकचित्रभातुः।
साधुक्रियाकमैठताप्रतीतः, ज्ञानप्रमोदप्रतिपूर्णचेताः ॥१२॥
१८श्रीमद्योतनस्रिराट् समभवत् तत्वृहृप्ण्डायितो,
देवीभिर्विजयादिभिश्वतस्रभिः संसेव्ययादद्यः।
यः शान्तिस्ववगुम्पतः समहरम्मारि द्यामेदुरः,
तत्वृह्यभरणं सुखं दिशतु वः १९श्रीमानदेवः कृती ॥१३॥
२०श्रीनवित्रमानतृङ्गविवुषः सिद्धान्तपारङ्गवः,

श्रीभक्तामग्काव्यनाम् स्वनावातुर्यन्त्रसः स्वित् ।
सन्तर्यामण्डास्त्राव्यनामस्वनावातुर्यन्त्रसः सृचित् ।
सन्तर्यामण्डास्त्रायमण्डाण्डास्त्रस्याद्रमां श्रीमतां,
विद्यावित्तमदीयनीतमहिमार्डहेच्छासनाश्चार्यमा ॥१४॥
यो नागर्या निगनायविम्यं, मानिष्ठिवत्मकारमद्द्रस्यूर्णम् ।
रभ्धोवीस्युतिः समभूत्तनः सः, तन्त्रदृशेषीरगवासुदेवः ॥१५॥

तराहे २२ तपदेतस्तिमान-कान्त्रिपानित्रभूद्, १२देशस्टरम्भवदः सपमनि त्रादा पत्रवाणिनाम् । १४द्रात १ वित्रमम्बिगार् सम्पतिनिर्माम भासीत्ताः, १९द्रातिकान्यविद्यपिष्टपत्ते जलेट्य विलेखाः ॥१६॥ श्रीतत्त्रपूर्वीर्थम्बरको स्थापतेता समान्, १९द्रापदेशास्त्रम्बिग्रांत्र सन्द्रात्त्रसोटस्यन्।

४५देवेन्द्रसृरिविजयादिमचन्द्रस्री,

शिष्योत्तमो कुमतसन्तमसांशुमन्ती । विद्याविशारदवरी श्रमणी समास्तां तत्पर्वाक्षत्रहवातनपौ मुनीन्द्रौ ॥३७॥

वियानन्द्गणिर्विचक्षणमणिर्देवेन्द्रमुरीशितुः,

पूर्वोऽन्यो मुनिषर्भयोषगणपो ह्येतौ विनेयावुमौ । सेनान्यौ जिनशासनक्षितिषतेः पुण्याङ्गिशहूपमौ, जातः तत्पद्रमीलिमीलिमणिभृत्-४६श्रोधमैघोषः क्षमी ॥३८॥

समुद्राधिष्ठाता जलनिधितरङ्गावलिमिपात, दृढोंके रत्नादीननिमिपवरो यस्य सविधे । स्वतक्षात्यस्वीभिः मवचनवचोभञ्जनकृते,

गले केशन्यहः कुमतिभिरकारि स्वयळतः ॥३९॥

तदा विजादंद्र विदितकपरो यो मुनिवसी, भुनं तम्बम्भैवाम्तदनु मदयः सद्गवचनात्। बद्यनां निर्वत्याहत् मममुचनातिशयभृतः, सम्बन्धोन्द्रस्या तयस्यभमंतादिकविनाः॥४०॥

विकारवते क्षम्यताणहारे, बझाज्यते स्राम्बन्हवन्ये । भर्मोरिकी लक्षम्या या ओजायते पण्डिनमण्डलेष् ॥४१॥

कविद्योगिकसेट्यमसम्बद्धे देहे विद्यास्थानिके, माह्यस्थाने स्य मीवनस्था जिल्लासम्बद्धानानान्।

यत्राखिळादिप्रवरस्तुतीर्यः, प्रादीटभत्काव्यकळाविद्ग्यः। ४०सोमप्रभाचार्यवरो वभूवान्, तत्वाद्सेवानळिनीद्विरेफः ॥४८॥

४८आसीत्म्रस्विरेण्यसोमतिळकस्तत्पट्टळक्ष्मीधरः, सन्संवेगतरङ्गमङ्गविशदीभृतक्रियाज्ञानभृत् । यस्याची गणिचन्द्रशेखातपरूपायो जयानन्दकः, प्रान्त्यः श्रीगुरुदेवसुन्दर्वरः शिष्यवयी पाजनि ॥४९॥ ^{४९}श्रीसुरीश्वरदेवसुन्दरशमी माभ्यस्तयोगोऽमवत्, सम्पारतास्त्रिच्चमन्त्रतन्त्रविभवः तत्पट्टरोचिष्यतिः। नृव्याळानलम्बनाध्वसहरो नैमित्तिकेध्वश्रणीः, हर्वा स्थावरजङ्गमाखिलविषम्याच्यी नृषामात्यकैः ॥५०॥ यः पत्रभिः पण्डितज्ञित्यगुर्ख्यैः शिकीगुर्खेः काम इव व्यभात्तः। झानाडिमः मागरमृरिराद्यः श्रामीत्कृतावदयककावनुरिः ॥५१॥ विश्वश्रीधायुम्तक।दिरचना—सीन्द्र्यनेषुण्यभाग, युरिश्रीकृतमण्डनाहनगुकराट् जो दिवीयम्तवः। भागीच्छीगुणग्नमृतिमृगपो वराम्यरद्वाश्चितः, र्शियाकरणाम्भीर्मणीत्मे वर्षम्वतीयस्वनः ॥५२॥ यानायीविममोममुद्रगणिजीतश्रद्धेस्ताः, इन्दर केचन निल्दमा गृनिर्वर्थस्य क्रियापात्रनाष् । तर्वारण गरममानरामं पापिटनो मात्पाः, र्वपुर श्रीत्रवय यत्र श्रीवनम्बुधानुबोदमं गुणः ॥५३॥

५२ श्रीरत्नशेखरविशारदवर्यधुर्यः.सुरीशशेखरममो नगभङ्गविद्यः। श्राद्धप्रतिक्रमणसूत्रविद्वत्तिकत्तीः तत्त्वदृशेखरवरः समभुत्ततोऽसी ॥६०॥

२३श्रीकक्षीसागरः सुरिर्जन्ने तत्पद्दमण्डनः । ५४अभृच्छ्रोसुमतिः साधुः तन्पद्दाव्धिविधूपमः ॥६१॥

टासिण्यदास्यमुनितादिगुणालिपुष्टाः, तत्व्ह्रचत्यशिखगप्रमुवर्णकुम्भाः ।

ये जनगामननभः किरणेशितारः,

दीक्षां ददुर्हरगिरिवमुखर्विनृणाम ॥६२॥

स्ताचारमार्ग मृतृजुर्ने घन्याः, ये ने वसन्तः श्लयसाधुमध्ये । गञ्छप्रभ्तप्रभुताविधिष्ठाः, हेमादिमाः ५५श्रीविमका अस्वन ॥६३ । युग्मम् •

५५ आनःदश्चितिमळान्तिमोऽभृत्, तत्वहृदीच्यत्मणिहारतायः।
गणुद्धयः गापुष्यं रळ्यं यः, तविद्यिनिर्मृत्यमपानगानः ॥६४॥
प्रभाग्यर्भनिषदं सुधामनं, मम्येवन्तागपतस्त्रगृहतामः।
प्रभाग्यत्देशत्या स्वयमेकं, प्रत्येयन्त्रिश्वतंत्रे यशोळतामः॥६५॥
दश्यस्त्रामनगानते ।: अभितित्येता ५० अपिदानप्रविदः।
रावणादो जित्तादिवादीः महामताश समस्त्रभृतीद्धः॥६६॥
वैद्यारास्त्रभवादाश्चित्रः, विद्यविद्युत्सम्य यस्तरमामः।
भी नवदणी उत्रावदार सृष्टिः, विद्यविद्युत्सम्य यस्तरमामः।

वादे विजेता बदवादिवृन्दं , श्रीजैनसच्छासनदण्डनायः ॥७४॥

रूपेण कामतुल्या यो. हत्या कामविनाशनः।

स जीयात्सेनसुरीशः, पादाभ्यां लोकपावनः ॥७५॥

यस्मै जहाङ्गिरनृषेण सगीरवेण,

सन्मण्डपाचलचये विकदं प्रदत्तम्।

दीव्यज्जहाङ्गिरमहासुतपेति सोऽभृतः,

तत्ण्हदादक्षयदो ६०गणिदेवसुरिः ॥७६॥

१९तन्ष्ट्यरोऽजनि सिंहसुरिः, दुर्वीद्दन्तावलसिंहरूषः।

६९तदन्तिपत्नन्यगणिवंभुव, क्रिवाश्रियाश्लेषमुखोपमोक्ता

न्यायावायंयशः मतीर्थ्यं विनयोवाध्यायसाहाय्यतः । शिथिन्यं स्ताणे समीरूप विद्यों कामः क्रियोद्धारकम् । मन्यं नाम चकार मन्यमितिः यः स्त्रीयं तवस्त्री ततः । गन्तं स्वच्छमम् तपेति विदय-ज्ञीयानम् मन्यश्चरम् ॥७८॥ ४१तच्छित्पकर्षुरमाणम्नतोऽभृत् , क्रियेक्कप्रमुगन्यपूर्णः । ४९रामायणीत् ममभ्नतः सः तदीयिज्ञाणे वस्तां द्यानः ॥७९॥

प्रतिद्वितः सर्वात्ति च गेरः तीर्यद्वरस्य प्रतिमा मनोहा । रात्रपादकारी तिनगामकोटस्यः पङ्गीतारशकाणपतीयः

11601

lleell

चश्चत्यश्चनदे पराक्रमपदे राजन्यवंशेऽवशे. रूपाम्याजदरे गणेशभवने ग्रामे ळहेराभिधे। व्यङ्काष्टाव्जमितेऽब्दके जनिरभुद्येषां शुभे वैक्रमे, हिंसोच्छित्तिकृतेऽत्र भारततले सद्धर्भरक्षाकृते ॥८७॥ व्योमाव्जाङ्कविभावशीपतिमिते संवत्सरे वैक्रमे, दीक्षां हुण्डकवत्मनः पजगृह्वैंरङ्गिका ये मुदा। पथाच्छास्रविकोकनाध्ययनतः टीकानिरुवत्युक्तितः, बन्धेति प्रतिमा जिनस्य शिवदा ज्ञातं च यैन्यकितेः ॥८८॥ सत्यान्वेषणचञ्चिमः प्रति मुनीन्त्रोक्तं तदन्यांथ यः, केचित्सत्प्रविधार्यं तन्सुनिवशः सत्यार्थसङ्घाडकाः । षावद्वाम्यपद्याः युवा निरममन् सत्यमचाराय व, द्याचीयतः प्रतिष्ठानम रक्नुतिविधिः सर्वत्र तैर्वीपितः ॥८९॥ मुर्यनपिवणान्ययपूर्विजनान्केवस्यकाङ्कावनः, धमर्थि जिनमवन्ये प्रतिपुरं कष्टं महन्ते सम ये। मात्रामुर्ग्रस्युद्धिमायुम्बिये संवेगरङ्गोश्स्वलाः, मत्मेंपेनियम्य ने प्रस्तृहीतां तरानीं विषे: ॥५०॥ भट्डबटायादमदानमधी भानाद्शीमाजिनपूर्वनायाम् , रा आरण्यत्यो विजयान्तिमान्ते, प्रायत्रधनमृभितने महानाः 1,0,711

७५श्राकव्यिस्राः समभृद्गणेन्द्रः, तदीयपद्याचलराह्गिरीशः ॥९७॥

तर्के स्थ्मे धिपणधिपणा पोस्फ्ररीति मतीक्ष्णा, येषां कृत्स्नागमगनयने छक्षणे दक्षशिक्षा। जैनाजैनमबचनवचःपाटवं पूर्णताभागः

ज्योतिः शास्त्रे वरितपुणता कोविदेरप्यगम्ये ॥९८॥ श्रव्यं काव्यं प्रसमरगुणं चारुसन्दर्भगर्भे, श्रुत्वा कोकैः कविकुलकिरीटेत्युपाधिः प्रदत्ता ।

येभ्यः पूज्यक्रमणकमळा छव्पिस्रीशितारः,

ते पायासभिविकक्रपिकान्देशनावारिदानात् ॥९९॥

मृलकाणमदेशे दुर्गधगमतमे कष्टकोटि महित्वा, प्राणिपवाणमञ्या मधुमधुरितरा देशनागाङ्गनीरम । भुक्रानान सिक्षदत्य दिनवशुसमजं काव्यपं हिंसळोकान्, चक्रम्नात्यायित्या पलचित्तरहितानलव्यिस्रीश्वराम्ते ॥१००॥ श्रीळिब्यस्रिवंटपद्रपूर्ण, जित्या मुज्ञत्याश्रमवादिवयंष् । बादासवादे जिनगामनेऽस्मिन्, जैनेति कीर्ति विभराश्रकार ॥१०२॥

नारयापमुमानकी निक्षिते स्यादाद्युत्राश्चितेः भद्गीविद्यन्यागमन्तिल्लिते त्यापत्रस्यागययाः, ग्राह्मनगरम्बद्धनिते जामादिते स्याप्ययाः, ग्राह्मनारम्बद्धारम्बद्धने, ग्राह्मनकोष्टिमन्त् ॥१०२॥

શુદ્ધિદર્શન

[આત્મહિતસાધક! પ્રથમ શ્ર°થના આર'ભ કરતાં પહેલાં શહિદર્શાનની શુદ્ધિઓ કરીને પછીથી વાચન કરવા પ્રકા-શકની નમ્ર આરજી છે.]

तत्त्वन्यायविभाः स्टाग १ दे।

અશુદ્ધિ	ગુિ	પૈજ	પ ક્તિ
णारभी पंडित	માં આ ગધામાં	'દ્રવ્ય	
रहेव 'द्रव्यत्व		-	
ना अहते	तेश्भी भंकि	તમાં	
	વાંચા	8	૧૨
पङ्गविच	पट्रविध	१३	१
न्द्रिय	न्द्रिय	१३	810
भाग	भग	१७	20
षणं	यागां	28	१६
thing.	प्रयो	३७	१३
Sala de	पन्त	35	36
27 11.4	झामर्	' 53	20
	Canal .	187	*4,

२५ ई

અશુદ્ધિ	શુદ્ધિ	ગુજ	્યું કિત
येक्षया	पेक्षया	१६५	२०
		900	ų
અણેક્ષાએ	અપેક્ષાએ		વર્ષ
अनन्ता	अनन्ता	१७०	٩.
पेक्स	पेक्षातः	१७०	'' ર ે ય
અનંતમા	तेना अन'तमा	१७१	
रन्न	रत्न	१७५	C
ત _{ત્ત્} વન્યાયવિલ	માકર ભા૦ ર જે	ł	
अ न्यहित	अञ्यवहित	8	ą
द्	द्वि	१०	ч
जयन्	जन्य	१२	v
तेकाथी	તેએાની	૨૧	23
અવાવૃત	અબ્યાવૃત્ત	રે રે	43
त तुःवे	तद् हेतुत्वे	२७	, ע
प्राहु	प्राहुः	२७	6
અાકારા	આકાર	30	3
क्षाश्रुमनम्	मक्षरध्वम्	३३	8
सम्यग्हिष्टनां	र्द्धानां	३४	U
भिध्यादिष्टिगां	हप्रीनां	38	v
माति	ग्मृतिः	300	१
47-4-17	याम्यः	३७	8
77	77	36	6.5
यकः	संदर्भ	%0	48
Traff of	धेन	86	१६
अ हमाव	सर्भाव	No	33

_	·	146	
स्थाद्ध स्थाउथ द्वितिये वक्तव्यत्त्व माह्यो वरतु संभव स्था केहने। मम किन्न प्रताल देवभाव स्थाप हर्यान्गी क्योपम हर्यान्गी	शुद्धि व्या वास्य हितीये वक्तव्यत्वस्य प्रीद्धी वस्तु वस्तु असंभव अभिदंनी। गम किञ्चि दशंभाव शंभ	યેજ ૧૦૧ ૧૦૪ ૧૦૪ ૧૦૯ ૧૧૨ ૧૧૨ ૧૨૪ ૧૨૪ ૧૩૧ ૧૩૮ ૧૩૮ ૧૪૧	24 4 8 8 4 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8 8
ટ્રાંગ દર્શનની સમેપેગ એક	हेलालाव श्रांश हश्चेनशी कारोपेश हेत्र ने। समामा धर्मः	939 93८ 93८ १३५	3 92 93 ,/2

	ર્	5 0	
અગ્રહ્ધ દ્વિ	શુદ્ધિ દ્વિ	પેજ ૨ ૨ ૫	પ ' ક્તિ १ ३
निर्वार्षे व्युच्छिते दृद्ध	निर्वाणे व्युच्छिद्यते दृद्ध	२३ <i>०</i> २३ <i>१</i>	१२ _,
विक्रम तत्वो	विक्रम तत्त्वो	२३८ २३८ २३८	ર ૧ ૯ ૨૦
वाद <i>ज्ञ</i> वेदाङ्गाङ्ग धादेव	वादाङ्ग वेदाद्दकाङ्क श्रीदेव	२३ <i>९</i> २३ <i>९</i>	88 88
विताना चमो	श्राद्व वितानः त्तमी	२४० २४१ २४२	۷ <u>;</u> ۷ ,
श्रुन्या हो जि प्यति	श्रुत्वा ध्री प्रि	२४३ २४३ २४३	९ ९ : १४ ⁻
गर्गा नमात्रः	रपर्ति गिन प्रगवा	२४४ २४४ २४६	6 15 10,

